

Luceafărul

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 32 (709)

Miercuri, 14 septembrie, 2005

d.r. popescu - 70

Cel mai lung raft care a rezistat, cam jumătate de metru, aparține, iarăși, lui D.R. Popescu. *F* nu s-a mișcat, *Vânătoarea regală* a fost tradusă „după“ în suedeză (și a reperat succes), ca să nu mai vorbesc de absolut toate volumele de teatru. În acest ultim sector au căzut de pe laturi integral Baranga, cam trei sferturi din Everac și a rămas totuși 1/2 de Teodor Mazilu (dar, vai, *Bariera* i-a umbrit performanța). Excepție face doar Horia Lovinescu. Și... D.R. Popescu, din care ar putea fi acceptată chiar și *Vara oltenilor*, ca să nu mai spun că *Duios Anastasia trecea* nu poate fi doborâtă din tipul capodoperelor.

(valentin fașcu)

alexandru
george

Eu insist pentru dezvăluirea adevărului, nu doar dintr-un scrupul științific, ci și prin calitatea mea de martor consternat și din ce în ce mai îngrozit de ce se petrece. Acum, în perspectivă istorică, aș mai adăuga ceva: cei trei ani de relativă libertate, prin totalul de opere valoroase, poate da apă la moară celor ce susțin și acum că în comunism au apărut multe cărți „bune“ (toți retardații comuniști de tip Eugen Simion) sau că atunci (dar când este exact acel „atunci“?) am trăit situații comparabile cu cel mai glorios trecut (versiunea cinicului Ov.S. C'rohmălniceanu).

pag. 2

vizor

Întreceri de purici

bogdan ghiu

meditații contemporane

ion crețu

Booker inaugurează toamna literară

pag. 18

bogdan ghiu

Nu vreau să bag zăbanie acolo unde există, dacă nu solidaritate, măcar complicitate (defensiv-agresivă) de grup, dar efectiv continuu să nu înțeleg ce caută cronicile justițiar-monden culturale ale lui Dan C. Mihăilescu și mai ales *stilul* lor dâmbovițean, prea dâmbovițean (atât să fi înțeles exegetul de la generația '30?), în solida revistă *Ideii în dialog*.

Iată, spre exemplificare, un extras din livrarea pe august: „un gest stupefiant, de aplaudat cu forță, ochi holbați și speranțe de continuitate” (s.m., B.G.): Elena Vlădăreanu a refuzat premiul lui Marin Mincu, recte premiul cenaclului Euridice, în valoare de 10 milioane de lei vechi“.

Mi se pare vomitiv să aplauzi ca la meci (Mortal Kombat! Pro TV!), „cu forță”, un gest de ruptură, dacă nu chiar de nerecunoștință, minor, un zgomot oarecare - dar

Întreceri de purici

zgomot, făcut anume pentru publicitate - din viața literară, dar care nu are nimic cu literatura. Mă întreb cum ar comenta DCM, chiar și peste ani, refuzul, bănuiesc „stângist”, al lui Sartre de a accepta Premiul Nobel.

Înțeleg însă altceva, sălcii și vechi, stătut: disprețuirea celor care sunt consistent și susținuți activi, productivi în cultura română. Din acest punct de vedere, oricâtă forță și-ar propune să consacre, de acum înainte, aplauzelor critice, în comparație cu Marin Mincu, Dan C. Mihăilescu aproape că nici n-a debutat încă.

Răutatea peiorativă la adresa oltenismului energetic de tip Marin Mincu (categorie cu prea puțini indivizi, totuși) este un loc comun (de întâlnire) de neînțeles în viața noastră literară. E adevărat, personajul Marin Mincu nu este comod, dar e productiv, și mai ales - iată păcatul cel mare! - *alternativ-productiv*.

Iar faptul că Elena Vlădăreanu, poetă la rândul-i energetică discursiv, a refuzat un

premiu este un act intestin cel mult puțin indigest, dar indiferent, firesc. De ce ar trebui să-l „aplaudăm cu forță, ochi holbați (Doamne ferește! Se uita cumva DCM în oglindă pe când scria: al naibii narcisism! Periculos mai trăiesc unii!) și speranță de continuitate”. Ce misiune istorică ar fi de continuat aici? Batjocorirea, izolarea personalităților active, harnice, dăruitoare, productive, dar, vai, nealiniată?

Iată de ce eu, unul, aș prefera ca, de-acum înainte, *Ideii în dialog* să se difuzeze,

vizor

academic, pe fascicule: ca să pot să evit să mai achiziționez la pachet și notele pe care profesorul fără catalog Dan C. Mihăilescu își consumă vremea punându-le, în pauze, actanților cultural români și actelor lor, mari sau mici, dar firesc felurite, încercând să imprime direcții chiar și acolo unde nu e sens.

Deci: ce aplaudăm? Întreceri de purici? *Catch* cu femeii în nămol? Oricum, pentru adevăratele aplauze este nevoie de energie și de dărnicie.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Simona Galățchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile postale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

Un centru istoric extins

stelian tăbăraș

Se fierbe - cum ar zice Creangă - mărgea unui centru istoric bucureștean reconstituit, revigorat. Bună intenție și acțiune - care ar trebui existinsă la „centrul istoric” al întregii culturi românești.

Bucureștii, lipsiți de monumente - altfel spus, de memorie - și nu mă refer doar la urmările dezastruoase ale demolărilor de acum două-trei decenii - au nevoie de ceea ce numim „case memoriale”, de străzi cu nume ce ar păstra amintirea unor personalități și evenimente (deși aici s-au reparat multe stricăciuni, mai ales prin consilierea Primăriei Capitalei de către reputatul istoric Andrei Pippidi). În Viena, de pildă, o mică sferă de piatră, căreia i se atribuie identitatea de... bombă turcească provenită de la unul din cele două asedii ale capitalei austriece de către turci, e păstrată

nocturne

într-o nișă, ca o mărturie prețioasă. Străzii cu pricina i se zice „La bomba turcească”, magazinele ori restaurantele (ce oferă pe farfuriuri uriașe „cel mai mare Schnitzel din Viena”), firmele meșteșugărești poartă denumiri care amintesc acele timpuri.

Și în București - aici am sugestii directe pentru Ministerul Culturii și Primărie - ar fi multe de făcut în acest sens. Locul unde a fost celebrul „Turn al Colței”, căzut la cutremurul din 1812, e încă liber. El se învecinează la sud cu frumosul palat al Ministerului Agriculturii, la est cu însăși Biserica Colței; pe celelalte laturi sunt cele două bulevarde principale. S-ar potrivi acolo un muzeu de artă feudală, făcând legătura „la vedere” cu încă existentul Foișor de Foc. „Turnul Colței” a fost constituit de ostașii suedezi ai lui Carol al XII-lea, cel silit să se autoexileze o vreme după dezastrul de la Poltava. Stilul însuși al turnului era suedez (chiar cu o pictură adecvată, la vedere). Azi ar

face o strălucită diagonală cu impunătoarea clădire a Universității, ar întregi ansamblul arhitectonic al Spitalului Colțea, al Casei Șușu, al Bisericii „Sfântul Gheorghe”. Urbanistic vorbind, azi ar putea beneficia de un spațios subsol, cu acces eventual chiar din pasajul Universității.

Tot în București, la intersecția străzilor Berthelot și Victoriei este încă „liber” - un mic triunghi verde - spațiul unde a funcționat Cișmeaua Roșie - loc al primelor spectacole de teatru în limba română, din inițiativa „domniței Ralu”, prințesă Caragea. Un monument sugestiv (nu impunător) ar putea fi chiar o... cișmea roșie inscripționată. Noul ministru al culturii, prestigios muzician care nu e străin de lumea Operei și a spectacolului, ar putea ridica acest monument deloc costisitor.

Vis-à-vis de Asociația Scriitorilor din București se află locul casei Titu Maiorescu (celebra casă din Strada Mercur) - pe un teren nisipos, ce găzduiește azi o... bară pentru băutul covoarelor (oricum ridicolă, dar și total anacronică în epoca aspiratoarelor superperformante). Acolo a fost nu numai domiciliul marelui om politic și de cultură („primul european al României”, spun exegeții), ci și sediul bucureștean al cenaclului „Junimea”. Imagini exterioare și din lăuntru casei Maiorescu sunt păstrate în documente. În bună stare, casa a fost demolată în vremea lui Dej (ca și Muzeul Simu, învecinat), pentru că... tulbura ideologic puritatea socialistă a întregului ansamblu de blocuri din „Piața Sălii Palatului”. Se îndoiește cineva de importanța reconstituirii unui asemenea spațiu și a valorii manifestărilor culturale (chiar a unor conferințe „de tip junimist”) ce le-ar putea găzdui?

Și nu în ultimul rând: pe locul actualului hotel construit de Uniunea Scriitorilor (azi, strada Căderea Bastiliei) s-au aflat în secolul al XIX-lea... plopii fără soț din fața casei domnișoarei Poenaru, muza lui Eminescu în vara lui 1883 (ca însăși fiica inventatorului român al... stiloului, brevetat la Lyon în 1828). Hotelul Uniunii Scriitorilor - am mai făcut această sugestie - ar putea fi botezat „Hotelul Plopii fără soț”.

Divinitatea, Dumnezeu - pentru alții Zeul, Zeii - a făcut lumea și omul; ulterior, Ea, El se reinseră în creație - esența Sa divină intră în contact cu substanța umană pe încă o cale. Pentru noi, pentru iudeo-creștini, Dumnezeu vine la oameni, drept Duhul Sfânt, "care a grăit prin proroci", care este trimis de către Domnul Iisus. Fiul lui Dumnezeu, vorbește despre El ca despre "Mângâietorul" și îl aduce apostolilor în ziua cincizecea de la Înviere. Mai presus de toate, Iisus - Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu - "care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii", "s-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și s-a făcut om". Sara îi născuse lui Avram pe Isac în urma intervenției directe a lui Dumnezeu - nașterea poporului Israel are loc în chip mistic și nu într-un mod simplu, natural. Ulterior, Dumnezeu îi va vorbi lui Moise și altor câțiva profeți. Atotputernicul, făcând să apară o nouă religie, va răsmita lui Mohamed mesajul său care - așa ni se spune - nu era pur și simplu o carte, un text, ci un cuvânt existând din totdeauna. După întruparea și învierea Fiului, Iisus se va adresa, ca

sarcină normală, cel care se năștea nu putea accede la mai mult decât statutul de erou. Semele, însă, îi cere iubitelui ei - așa cum se știe din legenda ei, să i se arate în deplinătatea înfățișării sale de zeu suprem; Zeus o refuză la început, dar insistențele femeii nu scad - în cele din urmă, divinul tată al copilului prințesei tebane este obligat de îndărătnicia feminină a acesteia să accepte și ea moare sub nemăsurat de puternica iradiere care însotește firesc prezența fizică (?) integrală a celui mai mare dintre olimpicieni. Fetusul nu are vârsta necesară supraviețuirii și, drept urmare, Zeus își deschide coapsa și așaza în ea, spre a-l crește până la termen, pe cel care altminteri nu avea altă șansă decât să rămână un semizeu. Ulterior, pruncul va fi încredințat lui Hermes, care îi va înrâuri, din ordinul lui Zeus, destinul. Nașterea și copilăria lui Dionysos sunt însoțite de semne supranaturale - copilul nu mai poate fi un simplu erou, câtă vreme el a petrecut o mare parte a vieții sale embrionare în corpul lui Zeus; toată lumea a înțeles, încă de la început, că a apărut un foarte mare zeu. În ce fel a fost Dionysos un zeu de primă mărime, el, cel care a fost mai întâi de toate cunoscut drept divinitate a vinului, precum Bacchus la romani, cel pe al cărui corp în Antichitate se

După vacanță

marius
tupan

Căldura stinsă, mai mult de ploii decât de aparate electrotehnice, ne-a dat posibilitatea să privim cu destulă circumspecție faptele culturale și vacanțiere ale acestei veri. Nefiind fierbinte, ne-au trecut mulți fiori reci după câte s-au întâmplat. La Neptun, unde avem Casa de Creație, se arată tot mai puțini scriitori și apar tot mai multe rude și prieteni ai acestora. Bine că totuși există imobilul, fiindcă, mai ieri, dacă nu eram fermi, ar fi fost înstrăinat. Dar cine-și mai amintește de asta?! După ce luni de zile doamna Mona Muscă, de la Ministerul Culturii, a dat bine pe sticlă, lăsând în urmă o imagine favorabilă, dar și destule proiecte bizare, ca să fim doar eufemistici, a venit rândul domnului Adrian Iorgulescu să le urgenteze și să asigure continuitatea. Care, în unele cazuri, trădează un minister apatic și neimplicat. Așadar, subvențiile pentru reviste. Datorită fermității unor persoane (care ne poartă sămbetele), vor stărni multe comentarii. Ca să ne învețe minte - doar suntem o revistă independentă și e, obligatoriu (!), să ne înregimentăm -, ni s-a alocat o sumă derizorie, care nu echivalează nici măcar cu aceea de care a beneficiat o revistă lunară, cu doar câteva pagini mai multe decât ale noastre. Avertizăm că suntem o revistă săptămânală (24 de pagini) și apărăm așa cum scrie pe frontispiciu, nu când ieșim de sub tipar, precum *Claponul* lui Caragiale. Aluzia e desigur, implicată. De altfel, promitem să revenim cu nominalizări, pentru a elucida unele enigme. Doar în tradiția noastră (eternă!) se înfruptă cei cu propensiuni rhizomate. Spre exemplu, un sculptor, care-și înfige săgeata betonată într-o gigantică măslină (sau creier!), considerând că face artă monumentală. E viziunea lui despre Revoluție, dar de ce să subțieze viziunea țării cu 56 de miliarde lei, când acești bani ar fi asigurați subvenția tuturor revistelor culturale pe durata a patru, cinci ani? Cei care au aprobat *opera*, nu au nici o răspundere, mai ales că în aceeași zonă se află statuia peticită a lui Iuliu Maniu, care întristează locul, tocmai acolo unde a fost semnată, prin sânge, renașterea noastră națională. Curioase concepții și omagieri artistice! Doar se înscriu în tradiția noastră milenară. Ca și obiceiurile de a-i ignora pe marii scriitori, când împlinesc vârste respectabile. De curând, intrat în al șaptezecilea an de viață, D.R. Popescu, după opinia multora, cel mai important prozator al generației 60, a fost omagiat de puține publicații. Și tot mai puține studii i se consacră. Omul a stat, uneori, aplecat sub vremuri, dar opera lui e monumentală. Recunoașterea e un semn al maturizării unei literaturi, și chiar un titlu de mândrie că avem asemenea creatori, pe când goana după pornografie și scatologie ne duce cu gândul spre un infantilism păgubos. Nu i-am dedicat autorului **Vânătorii regale** cinci pagini într-un sens polemic, ci numai fiindcă obișnuim să ne respectăm valorile, care nu-s deloc puține în România. Puțini sunt doar aceia care-s dispuși să le semnaleză și să le onoreze. Pierderea, se înțelege, e doar a lor.

caius traian dragomir

persoană, Apostolilor, ulterior lui Pavel (pe drumul Damascului), din nou lui Ioan (la Patmos), iarăși lui Petru (pe când acesta voia să părăsească Roma) și altora. Fiecăruia, nouă tuturor, Dumnezeu ne vorbește în inima noastră, dacă vrem să îl ascultăm. Nu rareori sfinții altor vremuri s-au arătat și au comunicat un mesaj divin, sfinților mai noi - în primul rând, acest lucru l-a făcut Fecioara. Orice mare credință, religie, se alcătuiește în jurul reiterării prezenței divine lângă oameni - este deci firesc să constatăm continuitatea aparițiilor, în lume, ale zeului - sau zeilor - în multe alte sisteme religioase. Buddha se reîncarnează, nu o dată, atât ca ființă individuală, concretă, cât și - mai ales - drept esență buddhică.

Era firesc să se constate acest lucru - strânsul contact divin-uman, apropiata legătură a transcendenței și imanenței - în concepția veche, politeistă greacă. Evident, cu excepția religiei hinduse și a sistemului filozofic al lui Anaximandru, nici o credință nu acceptă că un zeu ar putea să apară dintr-un non-zeu. Nu mai este nevoie să amintim că Iisus este o persoană divină care participă integral la Treime - El este "cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut". Politeismul grec atribuia condiția de erou - muritor însă - celui născut din legătura de iubire ori numai fizică dintre un zeu și o muritoare sau dintre o zeiță și un muritor. Oricât de multe trăsături separau eroii de oameni și unii și ceilalți nu erau eterni. Două excepții pot fi însă constatate - este cazul lui Heracles, căruia i se acordă nemurirea pentru fabuloasele sale acte de bravură și pentru disciplina de a se fi supus și executat cele douăsprezece probe, totodată munci, dar mai ales trebuie amintit cel al lui Dionysos, fiul lui Zeus și al tebanei Semele. Într-un anumit mod - poate inconștientă, poate dirijată de un sentiment sau instinct obscur de proveniență transcendentă -, Semele își sacrifică viața nu doar pentru nemurirea fiului său, ci și pentru șansa de a-l face să devină un foarte mare Zeu. Dacă, pur și simplu, ducea până la capăt o

Marele Zeu

făceau jurămintele supreme ca sacralitate. Răspunsul la întrebare merită atenție, pentru că de el depinde foarte mult din modul în care civilizația a dezvoltat filozofia existenței și a cunoașterii...

Credințele cele mai profunde, venind din inconștientul nostru, ulterior, încărcat de întreaga noastră identitate, cu tot ceea ce aceasta are negativ și pozitiv - leagă adevărul de corporalitate și de sacrificiu, de natură și de voința dăruirii mai presus de rațiune. În unul dintre imnele orifice, Zeul Dionysos este invocat și, în calitate de "mare spirit", de "eliberator divin", este rugat să primească sufletele ființelor muritoare, care trec (sau cad) "din planetă în planetă", "la sânul său de lumină". Cunoaștem bine distincția reafirmată de Friedrich Nietzsche, cunoscută de vechii greci drept exemplară, între principiul apolinic și cel dionisiac. Pe de altă parte, creștinismul - ca religie a întrupării divinului - face din vin darul eucharistic - unul dintre cele două - în care se preface sângele Mântuitorului. Acesta spune totodată, în chip explicit, că el este "calea, adevărul și viața". În evoluția culminantă a oricărei mari credințe, ființa corporală și spiritul converg. Lucrul se întâmplă, într-un mod mai blând și mai comun, în filozofia care devine existențialism. Fără această resinteză a substanțelor - și esențelor - lumii, nici o adevărată transcendere a accidentalului înspre etern nu poate avea loc. În Dionysos fuzionează contrarii al căror exces izolat dinamitează umanitatea omului, dar, la limita pericolului pe care cultul dionisiac îl implică, se naște arta și apar toate valorile spiritului. Infruntarea primejdiei este mai ales lecția centrală a unui autentic și mereu prezent mesaj, a unui *imitatio Christi* extins spre a ne parveni din întreaga experiență a creștinismului.

Dumnezeu - și Iisus - nu ni s-a adresat, cu siguranță, o singură dată sau printr-un singur mesaj. Ne oglindim idealurile în alte credințe și în mituri, căci tot ceea ce există este mesaj venit înspre noi dintr-o singură sursă - în fața codului eșuăm însă adesea. Acesta se dezvăluie totuși celui care acceptă că trupul și spiritul sunt indisolubile.

Norii și oglinzile: un mod de a privi

adrian g. romila

Norii (Humanitas, 2005) lui Petru Creția a provocat și în 1979, la prima apariție (e cartea sa de debut), și după anii '90, o dată cu reeditările, un șoc stilistic. Mai întâi, pentru că e foarte greu încadrabilă într-un gen anume: poem în proză, jurnal liric, reflecție fragmentară pe o temă „dată” sau pur și simplu un splendid exercițiu de limbaj. Apoi, pentru că textul reprezintă consemnarea originală a unei atitudini spirituale prin excelență platonice: contemplarea cerului, privirea „în sus”. Autorul, însă, nu extrage de aici concluzii despre starea de degradare continuă a lumii sublunare, populată de copii imperfecte ale modelelor de dincolo de boltă, ci se lasă furat de reverie, de jocul gratuit al perspectivelor „înspre” și „dinspre” cer, precum și de fascinantul proces prin care norii, ca reper al contemplației, își schimbă morfologia. Nu e posibil, afirmă autorul, ca vreun individ condiționat cumva de „clopotul” sub care viețuiește să nu aibă vreo raportare, oricare ar fi ea, cu fenomenele care se petrec deasupra capului său. „Este greu de închipuit un om care să nu

pe care le generează. „Tot ce vedem trezește în noi o contraprezentare vagă și totuși intensă, făcută din amintiri, din efortul de a ne reprezenta nevăzutul, din abstracții încarnate în fantome, din dorințe reprimite sau fără nume, din amestecate cântări, parfumuri și lumini, din atâtea vise visate”. Cerul e o limită închipuită a lumii noastre, dar o limită necesară, o piedică în calea ameteții provocate de infinit: „Ce ameteală ne-ar cuprinde fără amăgirea unei limite pe care am botzat-o cer. Și binecuvântată fie nevăzuta ancoră a greutateii, izbăvitoarea osândă în care încolțește zborul ca un vis”. Chiar când propozițiile capătă intense dimensiuni lirice, autorul nu părăsește intenția de a raporta mereu priveliștile „de jos” la prăpastia pe care o aruncă fuga norilor, deasupra, și, implicit, la destinul subiectului privitor: „Stânci albe la nămiezi, stânci roze în amurg, printre nori albi sau roz; și norii printre stânci”; „Imaginile reflectate seamănă în unele privințe cu cele din amintire. Când seacă lacul, norii din adâncul lui sunt tot atâtea de pierduți ca în uitare. Iar la norii de sus se ajunge, dar la cei răsfrați în luciul micii bălți de pe drum nimeni nu poate să ajungă niciodată, fiind inaccesibili ca trecutul”.

Fără a fi deloc un discurs „gândit ca o structură coercitivă”, cum însuși autorul recunoaște, cartea despre nori e „un spațiu aluziv de reverberație a unei emoții elementare, difuze și festive” și, totodată, un mic manual de contemplat cerul. Cu pedagogia sa metaforică.

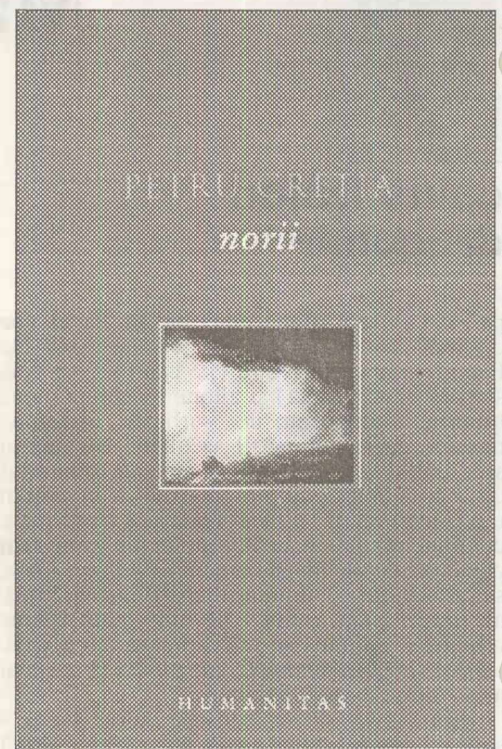
În aproape același registru se înscrie și *Oglinzile* (reeditat, Humanitas, 2005), fundamentând astfel o direcție distinctă a scrisului lui Petru Creția: fragmentarismul calofil. Suprafața reflectantă a oglinzii dă prilejul unui puzzle de propoziții și citate livrești pe temele generate de contrastul între esență și aparență. Elanul dialectic e, de data

cronica literară

aibă o anumită relație cu priveliștea cerului. Acest mare spectacol e străvechi și ecumenic, experiență vie și însemnată a omnirii întregi de la obârșia ei. De aici gândul unei cărți despre nori și, în general, despre ceea ce se vede și se simte privind în sus și în înalt, deasupra orașelor și a pădurilor, deasupra munților și a mării, deasupra istoriei”. Martori eterni ai schimbărilor de sub ei, de la începutul lumii, norii atenuează, deopotrivă, monotonia unui cer închis în tăcere, dar bănuieț ca locaș al Ființei în esența ei, și imprevizibilitatea unui pământ pe care toate mor și se nasc, la nesfârșit. Lumea are, în acest caz, un mod de a fi care alternează între eleatism și heraclitian, dezvăluit minții umane, între altele, de mișcarea eternă a norilor, de scurgerea rapidă a timpului, de evasi-perenitatea peisajului. „La urma urmei, lumea, ca să nu moară de urâtul eleat, vrea să fie, rămânând aceeași, mereu alta și în multe chipuri alta și, în aceasta, noi și timpul suntem cele mai bune unelte ale ei”.

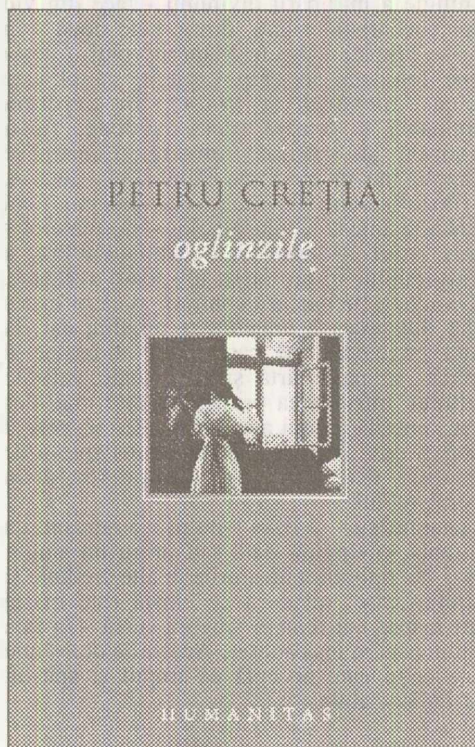
Reveriiile lui Petru Creția se consumă, în ciuda aparentei frenezii formulistice, într-o deplină luciditate. Frazele, în mare parte lapidare, alcătuiesc un mozaic de definiții poetice, puse, însă, sub semnul rațiunii, al unei rațiuni analitice pentru care imaginarul nu e decât o funcție intermediară între purele senzații și efortul conceptual al intelectului. Formele și adâncimile cerului, aglomerările ori, dimpotrivă, dispersiile norilor, umbrele lăsate pe pământ, orizontul și distanțele, culorile și materialitatea întâlnirilor telurului cu celestul, toate conturează, până la urmă, un fel de a privi înaltul și contrastele

aceasta, mai pronunțat: criza identității eu-lui, valențele narcisismului, destinul lumii reale și al celei virtuale, cunoaștere „în adevăr” și „în oglindă”, „aici” și „altundeva”, transparența și opacitatea lucrurilor, eternitate și efemeritate, întuneric și lumină, simetrie și dezordine, „ceva” și „nimic”. Oglinda pare a întregi insuficiența lucrurilor și a ființelor, dublându-le prezența. Numai că întotdeauna esența rămâne nevăzută: „În oglinzi se vede numai imaginea noastră, căci sinele nostru este nevăzut. Dar, uneori, sinele chipului din reflecție pare mai real și mai consistent decât propriul nostru sinc, ca și când, dând sinelui nostru un chip altfel nevăzut, îi dă o întregire destăinuitoare”. Așa că, în fața pluralității lumilor deschise de suprafața oglinzilor, problema rămâne: „Dacă am putea vedea într-o oglindă chipul nostru veșnic, acela despre care nimic nu știm și care este cel adevărat”. Singurul „adevăr” al oglinzii e acela al co-prezenței lucrului și imaginii reflectate, cu neputință de aplicat și celorlalte virtualități, visul și amintirea, care sunt întotdeauna prezențe decalate temporal. „Tot ce se petrece pe pământ și în cer, fie aieva, fie în oglinzi, este

acum și doar acum. Restul e amintire și vis, neființă și părere”. Dar nici în vis, nici în amintire, nici în oglinzite, lucrurile și ființele nu-și păstrează atributele reale. Oglinda e singura care pare a le reproduce, dar e doar iluzie. Suprafața ei dezbracă lumea de adâncimile și culorile exacte, o poartă în amoruri narcisiace și înșelătoare, o amăgește cu un „dincolo”, creează mincinoase realități diurne (abolindu-le pe cele nocturne, o dată cu cele trecute și viitoare). Mereu ispititoarea frumusețe a imaginii reflectate sfârșește definitiv în moarte. Numai acolo nu mai e nimic de reflectat, deci nici de amăgit, pentru că moartea e reduplicarea nimicului însuși.

Singulare în literatura română, *Norii și Oglinzile* sunt două mărturii elocvente despre spiritul erudit și rafinat al clasicistului Petru Creția. În ele autorul a dat măsura cea mai înaltă a modului său de a privi: în sine, în sus, în cuvinte.

Știu alții cum sunt, deci trebuie să admit că, aidoma lor, și eu mi-am mâncat o parte din tinerețile de cititor în compania fascinantă a povestirilor polițiste. O companie fascinantă precum fructul oprit, dar în nici un caz dezonorantă artisticeste vorbind. În paralel cu plăcerea genuină și, totodată, ingenuă a lecturii, adolescentul împătimit de ficțiuni care eram avea prilejul să învețe firesc, într-o manieră lipsită de încorsetări academice vetuste, alfabetul literaturii oneste din toate timpurile, aceea care își respectă cu profesionalism menirea de a descrie lumea. Pe de o parte, înfulecam cu o curiozitate hulpavă „felii de viață” din varii locuri și vremuri - întotdeauna proza polițistă a datat și a pus în evidență *detaliul*, fotografiind cu un realism balzacian scenografia întâmplărilor. Pe de altă parte, savuram finețurile într-ale logicii la care se dedau minți uluitoare ce prin uluitoare raționamente dezlegau mistere aparent de nepătruns - mai mereu proza polițistă a completat redarea mimetică a exteriorului cu explorarea cam pozitivistă a interiorității umane, punând accentul pe *inteligentă*, capacitatea de a analiza, sintetiza și previziona. Detectivul, mai ales cel de pe la începuturile genului, pare un soi de supraom care, cu puterea gândului, supune

În bucătăria lui Sherlock Holmes

gabriel rusu

tipuri de personaje care să le descifreze. Cititori fideli ai genului fiind, am asistat de multe ori în salonul lui Sherlock Holmes la fabulosul foc de artificii al inteligenței în acțiune. În **Melonul domnului comisar** (Editura Curtea Veche, 2005), Daniela Zeca ne oferă prilejul de a o însoți într-o incitantă incursiune în bucătăria lui Sherlock Holmes (care aparține, prin extensie simbolică, oricărui text polițist), pentru a deveni, în plus, și cititori avizați.

Autoarea și-a subintitulat studiul **Repere într-o nouă poetică a romanului polițist clasic**, opțiune de redactare care lămurește câteva aspecte legate de strategia comunicățională a demersului critic asumat. În primul rând, *titlul* indică tentația de a construi textul de factură subliniat exegetică cu mijloacele de „seducție” proprii scriitorului de ficțiuni: este folosită o imagine emblematică a genului polițist, chiar de la început, apoi investigația în labirintul format de constantele și variabilele acestui tip de narațiune dobândește tensiune... detectivistică. Întâmplările și personajele reistorisite având un farmec reîmprospătat parcă - explicația acestei „molipsiri” stilistice rezidă atât în condiția de naratofag a subiectului tratat, cât și în antecedentele de poetă (**Orfeea**, 1994) și, mai cu seamă, prozatoare (**Îngeri pe carosabil**, 2000) pe care Daniela Zeca le are. În al doilea rând, *subtitlul* denotă rigoarea literatului din vocație și prin educație, „călătită” de practicarea recenziei și a cronicii de carte în reviste cu prestigiu cultural: abordarea descriptivă și, în egală măsură, interpretativ-valorizantă a romanului polițist clasic se bazează pe o combinație inspirată între documentarea extrem de solidă în ceea ce privește istoria genului și folosirea cu dexteritate științifică a conceptelor impuse de noile tehnici de cercetare a textului literar. Trebuie subliniat, de la bun început, faptul că, în vreme ce pe alte paralele și meridiane lucrările destinate să facă lumină în „tenebrele” evoluției romanului polițist abundă, în spațiul criticii și teoriei literare românești acestea au o prezență de tot scăzută. În context, **Melonul domnului comisar** poate fi considerat un studiu care îndeplinește și o misiune de pionerat în ceea ce ne privește. În **Argumentul** care deschide cartea, Daniela Zeca enunță cu maximă claritate ceea ce și-a propus să ducă la îndeplinire: („(...) o cercetare îndelungată și minuțioasă ne îndreptățește să spunem că, în România, lucrările care s-au ocupat de controversata chestiune a romanului polițist sunt sporadice și vizând, în mod special, evoluția genului în cronologii selective ale celor mai importante titluri, originale sau traduceri, apărute după 1880, în Europa și America. *dar fără a se angaja în dezbateri semnificative privind structurile narrative, logica discursului sau comportamentul receptiv al lectorului de roman polițist* (subl. mea - G.R.). (...) Un alt motiv de interes al cercetării noastre ar fi exilul acestui gen într-o zonă impură, care nu e nici a Literaturii cu majusculă, dar nici a paraliteraturii în întregime. Ne-a tentat să ne înscriem cu o nouă încercare în seria acestor studii și pentru că, așa cum de puține ori s-a făcut, avem în vedere o *poetică a romanului polițist*, de la Edgar Allan Poe, până în preajma deceniului al patrulea al veacului XX (vizând adică ceea ce s-ar putea numi romanul polițist clasic), și nu doar considerații parțiale asupra personajului

sau asupra originilor genului ori ale evoluției acestuia, așa cum s-a mai încercat” (pp. 21-22). Odată jalonată calea pe care o va urma întreprinderea exegetică, aceasta este urmată cu consecvență. Printre reperele acestei propuse poetice a romanului polițist, autoarea așază elemente de analiză sociologică și principii de estetică a receptării, convinsă fiind, cu deplină îndreptățire, că în lipsa lor analiza-tipologiilor și a logicii discursului în proza polițistă ar fi incompletă. Însăși citirea câtorva titluri de secțiuni și capitole este cât se poate de elecventă în acest sens: „Oedip în fața Sfinxului”, „O tipologie a romanului polițist”, „Romanul polițist - «un histoire a rebours»”, „Efecte narrative asupra lecturii”, „Romanul polițist - o structură multiplă. Poveștile romanului polițist”, „Un careu hermeneutic: cele trei roluri erau patru!”, „Douăzeci de reguli în căutarea unui roman perfect”, „Repere într-o estetică a receptării”, „Cititorul flatat, cititorul perplex, cititorul contrazis”, „Mitologia detectivă”, „Nostalgia după erou”. După cum singură concluzionează, Daniela Zeca a depistat, în paginile câtorva sute de romane polițiste

cronica literară

aparținând editorial perioadei de glorie a genului, „invariantele, structura fixă, într-un cuvânt *rețeta*” (p. 253). Asupra acestora și-a aplicat propria grilă de interpretare, identificând regula dictatorială și, în balans, abaterea revoluționară și ne-a convins, prin cinstită și doctă și artistă demonstrație, că romanul polițist, ca și genitorele său, romanul pur și simplu, este o formă literară proteică.

Defel previzibil, dar dorit și necesar, este finalul acestui amplu eseu. Daniela Zeca ne oferă câteva foarte instructive **Considerații asupra romanului polițist românesc**, oprindu-și atenția analitică asupra a doi foarte cunoscuți autori de gen autohtoni: George Arion, așezat sub semnul paradoxurilor bine temperate ale romanului polițist „totalitar” și Rodica Ojog-Brașoveanu, autorea unui roman detectivist, fără detectiv. Pe parcursul celor 254 de pagini care constituie această investigație exegetic-sherlockholmes-iană pe urmele romanului de investigații clasic, este de remarcat și de aplaudat eleganța... postmodernă (apropro de *Cuvântul către cititorul postmodern*, de la pagina 254) a erudiției care alătură în curgerea firească a discursului nume de detectivi mitici, romancierii faimoși și teoreticienii ai literaturii adulați: Dupin, Sherlock Holmes, Maigret, Poe, Conan Doyle, Simenon, Barthes, Caillois, Eco... După ce a cartografiat miraculosul tărâm cunoscut sub numele de *bucătăria lui Sherlock Holmes*, locul în care au fost imaginate unele dintre miturile modernității, **Melonul domnului comisar** și-a dobândit drept de rezidență permanentă în biblioteca noastră. De pe un raft anume, el ne îndeamnă să citim/recităm romanul polițist cu aură seniorală, asigurându-ne că farmecul îi va fi sporit la o lectură avizată.

DANIELA ZECA

Melonul domnului comisar

Carta

descifrării orice taină, el ajungând să considere că „Universul este o intrigă urzită de Dumnezeu”, după cum opinase cel cărui literatura modernă îi este mult datoare, Edgar Allan Poe. Pe lângă Annabel Lee și corbul Nevermore, Poe l-a zămislit literar și pe Cavalerul C. Auguste Dupin care, la mijloc de secol XIX, în salonul locuinței sale pariziene, pune cap la cap amănunte disparate, cugeta și rezolva crime macabre. Supremația infailibilei deducții în aflarea adevărului era demonstrată cu strălucire, în același secol XIX, tot în salonul locuinței sale, de această dată londoneze însă, de un alt expert în materie, Sherlock Holmes. Interesantă preferința celor doi pentru salon, ca spațiu în care enigma primea lovitură finală... Ce se întâmpla, oare, în bucătăria locuinței unuia sau altuia?! Ei bine, cred că în acele locuri „din spate” se agita, de la caz la caz, Poe și Conan Doyle, pregătind cu migală câte un nou triumf retoric al faimoșilor detectivi pe care îi inventaseră. Romanul polițist și-a primit de fiecare dată aplauzele în salonul-scenă, în timp ce în bucătărie-laborator autorii lui mește-reau noi și noi intrigi ficționale de probă, experimentând modele de mistere indescifrabile și

Spectaculozitatea

flash-ului

florin logreșteanu

Alexandru Ciocâlțeu face parte din categoria creatorilor pentru care contactul cu oamenii și cu realitatea se realizează de pe pozițiile și prin prisma unei pasiuni dominante, în cazul său - spectacolul. Are percepția realității ca scenă și a existenței ca spectacol. Identificăm cu ușurință o atitudine lucidă, adeseori ironică, sarcastică, în virtutea căreia accentul pus pe detaliul fizionomic aluneacă spre grotesc. „Domnul Bimbo Papalici este un bou solemn. Adică mușchi + prostie adresiv-fudulă + incultură + nesimțire. Bronet din neamul lui manivelă. Îi place curățenia: cu unghia hingienică își poate masa și hipofiza (...) Ca la ginecologii din orașul producător de negru de fum, arătătorul este singurul său deget curat. Celelalte degete au unghii cu doliu. Măria Sa posedă un ghiul impresionant, douășpatru de carate. Și o casă cu tot atâtea camere, la Băneasa. Turnulețele urmează a fi construite după obținerea fotoliului parlamentar. Fruntea mereu transpirată, lată de două degete. Transpiră tot timpul, mai ales când (și cum!) mănâncă. Uneori, ochii înlăcrimați îți sugerează o tristețe adâncă, dar asta se datorează smulgerii părului din nas...” (**Buriciada**).

Titlul ales de Alexandru Ciocâlțeu pentru ultimul său volum, **Afară sunt câinii** (Trustul de presă REGENT HOUSE PRINTING PUBLISHING, 2004) este prin el însuși un titlu avertizant. Emblema cărții se constituie aici într-o semnificativă adevărată, depășind marginile purei năzuințe printr-o acoperire și o implicare de substanță, printr-o imperioasă impunere dinlăuntrul mesajului epic. Căci, asemenea titlului, întregul volum, de o palpabilă consistență, descrie o mișcare mai apăsătoare și mai apăsătoare a prozei spre realitatea ființei și spre realitatea vieții deopotrivă (**Mi-e sufletul un câine schiop, Pisica Mici-Mici, Profesorului Dan Setlacek, cu dragoste**).

Spectacolul pe oare ni-l oferă autorul este acela al unui examen public de conștiință; o intenționalitate conștientă a mesajului întemeiat pe o expunere lucidă a unor fenomene ce aparțin vieții social-politice și morale contemporane (**Viața ca o uriașă cicatrice, Viața ca o mână întinsă, Viitorii parteneri ai Occidentului etc.**).

Numeroase pagini sunt memorabile.

Asupra fiecăruia dintre subiectele sale, autorul proiectează o lumină nouă, un punct de vedere personal și original care-i oferă o nouă perspectivă polemică. Amănuntul revelator conturează savuroase „fișe de observație”: „Toate mijloacele de mediatizare sunt arhipline cu corupția din domeniul medical. Medicii nu vor mai fi în sala de operație, ori la căpătâiul comatoșilor, ci după gratii. (Autorul este medic, n.n.) Ca în anii '50 - ar trebui stârpiți de mici doctorii aștia, nu-i așa? Obligați la apostolat, corpul medical așteaptă momentul în care toba ticăloșiei halatelor albe se va sparge. Va fi o adevărată cutie a Pandorei din care vor curge răspunsuri pentru criza unui sistem care cheltuiește azi de 3-4 ori mai mult decât în urmă de 4-5 ani și rezultatul este numit faliment” (**Vopsita noastră realitate**).

Calitatea indubitabilă a cărții constă în savoare și spontaneitatea impresiilor culese nemijlocit din întâmplările zilnice și notele fără morgă; pe de altă parte, seriozitatea temeinică a observației. O autentică tensiune intelectuală însoțește comentariul faptelor narate: „Majoritatea celor care, în anii cumei roșii, se constituiau într-o Uniune a Scriitorilor, și-au pierdut obiectul muncii. Unde au dispărut casele de creație, festivalurile și cântările, tirajele uriașe, viitoarele monumente, premiile, aplauzele? Unde au dispărut geniile numite de noi? Încă mai rău: nici nu suntem lăsați să punem altora aureole! Cu cine mai umplem manualele? Atunci era simplu - aveam un fir roșu, dar acum? Acum nu poți să mai lauzi așa-zisa literatură în care se sugera, pe sute de pagini, că un activist de partid e prost. V vorba unui baron local: și care e problema? pentru că astăzi avem proști de frunte, *etiliști* de prima pagină” (**Valuri au fost, valuri sunt încă**).

Cartea e savuroasă grație mulțimii figurilor și scenelor cotidiene schițate de un condei vioi: „Holul unui mare hotel bucureștean. Aștept un prieten. Am cerut o cafea. Nu poți sta gratis într-un fotoliu. Trebuie să consumi. Două domnișoare își plimbă ombilicul și dosul. Se învârtesc în jurul bufetului suedez, alegând somon și multă iarbă. Probabil au aflat că furajele ajută purgația și scad colesterolul. Deși nu am văzut nici o vacă mai bătrână de 20 de ani...” (**Vopsita noastră realitate**).

Substanța intelectuală densă a cărții trece prin asemenea pori de viață; în considerații fine asupra unor lecturi, în remarcă

inteligentă sau în judecăți socio-psihologice pertinente: „Epigonii români ai lui Tolstoi sunt bine cunoscuți; Sadoveanu este etichetat ca naturalist rus, dar asemănarea lui cu Titanul de la Iasnaia Poliana se oprește aici. Ceahlău este filogerman în primul război și filorus după al doilea. Ca și Bacovia - care a scris doar reluări ale propriului **Plumb** (sau și mai rău!) - Sadoveanu nu a mai scris nimic adevărat după primul război. De fapt nu a mai scris nimic nou. Aș putea fi contrazis - a scris **Mitrea Cocor!** Rămâne un scriitor necesar: ca Thomas Mann pentru nemți, Whitman pentru americani, Hugo pentru francezi. Sadoveanu nu intră în biserică nici atunci când îi sunt pleoapele coborâte de numeroasele șprițuri de la vânătoare. Cam tot ce a scris poate fi scenariu de film; totul se desfășoară în afară. Sufletul moldoveanului nu se află în literatura lui Sadoveanu, nici în omul Sadoveanu...” (**Subiectivisme**) Sau: „Unii cred că, ascultând Bach sau citind Heidegger, pot deveni intelectuali. Alții ascultă manele doar în mașini luxoase, având alături bucle și cârlionți plus un neuron periferic. Adevăratele doamne stau la plajă cu Coelho în dreapta și Proust în stânga - câtă grație și paralizie! Cei mai răi sunt proștii educați. Au văzut **Lacul lebedelor** și trăiesc cu senzația că, la ieșire, au primit și un atestat de balerin...” (**Ibidem**).

Întreprinderea lui Alexandru Ciocâlțeu nu este dintre cele mai simple. Esențială rămâne transformarea evenimentelor și

galaxia cărților

documentului istoric și obiectiv în element posibil de ficțiune literară, acceptabilă în planul narativ. Scriitorul procedează cu imaginație, îndemânare și, așa spune, chiar cu o anume rutină. Impresia, la lectură, este de aglomerare caleidoscopică, dar fluidă, rapidă, neinsistentă. Alexandru Ciocâlțeu știe să distribuie accentele și să practice arta aluziei și a poantei cu bătaie lungă. Schimbările dese de planuri, montajul rapid realizează nu numai o reconstituire de situații, dar adesea și elementul ficțiunii, consolidat și prin scenele pur descriptive, de legătură.

Cartea ni se relevă, pe tot parcursul ei, ca o structură omogenă și coerentă, riguros unitară. Sursa acestei unități exemplare pentru un volum de eseistică se află în însăși unitatea de concepție, de viziune politică și culturală ce stau la baza ei și-i conferă caracterul unui amplu eseu asupra locului și rolului major al istoriei României contemporane.

1) **Citește, Ulise, și plângi** (Valeria Manta-Tăicuțu), Editura Premier

2) **Timpuri interesante** (Constantin Ardeleanu), Societatea Scriitorilor Militari

3) **Chetronia** (Constantin Ardeleanu), Societatea Scriitorilor Militari

Rog pe cititorii mei să nu se sperie închipuindu-și că mă voi apuca să comentez unele articole din „Luceafărul“, chiar dacă mă aflu uneori în acute divergențe de opinii. Am făcut-o, printr-o rară excepție, în articolul din numărul trecut care privea *literatura de sertar*, o chestiune deosebit de importantă, specifică culturii în totalitarism - un regim care, la noi (unde extrema „dreaptă“ a avut doar o scurtă aventură a deținerii puterii sub forma statului „național legionar“) se confundă cu comunismul. Chestiunea discutată de mine, de fapt „a literaturii care a fost împiedicată să iasă la lumină sau să poată fi comentată, judecată și evaluată din motive politice“ a fost ceva nou în atmosfera permisivă care dominase România mai înainte, chiar și sub regimul de dictatură militară antonescian. Ea are (nu doar în simplă anexă!) și o serie întreagă de scrieri publicate în străinătate și, ca atare, prohibite: în Republica Moldova, în „exil“, în Israel etc.

Or, toată această perturbare a început cu regimul de autoritate regală instaurat de Carol II în februarie 1938 și s-a „încheiat“ prin acapararea puterii de către comuniști, în condițiile ocupației rusești în decembrie 1947 și suprimarea libertății, apoi impunerea cu forța a unui program politic-cultural cu scopuri precise. Așadar, exact un deceniu de agitație, chiar de convulsi trăit atât de cei de la „dreapta“, cât și de cei de „centru“, adică spiritele liberale, persecutații fiind ba evreii, ba legionarii, ba toți cei ce țineau să se manifeste liber.

Într-un articol, **Momentul literar 1944-1948. Poezia** („Luceafărul“ nr. 30-31, 2005), doamna Ana Selejan, în continuitatea

opinii

unor mai vechi ale domniei sale preocupări, pe care am fost printre primii a le semnala, felicitând-o pe autoare pentru temerara inițiativă, nu consideră că acel „moment“ de trei ani fericiți, ultimii de relativă libertate, constituie un segment terminal al unui proces de aservire, dar trebuie salutată pentru că renunță măcar aici la acea stupiditate popularizată mult de Marin Preda a existenței unui „obsedant deceniu“, care ar începe în 1950 (!?) și ar dura nu se știe cât, deoarece la sfârșitul său calendaristic nu s-a întâmplat nimic, iar începutul bine caracterizat în articol se situează în toamna/iarna lui 1947.

Autoarea cu care vreau să discut, pentru că eu însumi am scris pe această temă mai mult de o duzină de articole (vai! niciodată menționate de domnia-sa, care merge însă la Al. Piru și Eugen Simion) vorbește de „un moment“ care numără totuși trei ani și în care istoria a fost comprimată dramatic, evenimentele trebuind a fi bine distinse și foarte precis date, căci altfel vedem, chiar la câte un erou al vremii ca G. Călinescu, afirmații care se bat cap în cap, urgența programului comunist dând peste cap ceea ce gândiseră aderenții săi sau adversarii și nepăsătorii, chiar puțin mai înainte. (Exemplul cel mai elocvent este seria de interviuri luate de I. Biberi în „Democrația“ lui Anton Dumitriu și apărute prompt în volumul **Lumea de mâine**, 1946. Nimeni, de la Lucrețiu Pătrășcanu și P. Pandrea la G. Enescu sau Geo Dumitrescu nu are măcar presimțirea celor ce vor urma.)

De fapt, toată lumea, imediat după 1944, spera într-o democratizare a țării (ceea ce

De vorbă tot cu autorii

alexandru george

parțial se realizase în raport cu anii războiului) și o finalizare sub supravegherea „aliatilor“, urmată de integrarea țării în „Națiunile Unite“. Treptat, s-a văzut că e altceva și etapele subjugării de către ocupantul rus, zis „sovietic“ s-au urmat inexorabil: aducerea la putere a guvernului pro-comunist Petru Groza, conferința de pace de la Paris, abandonarea noastră de către puterile vestice, înglobarea noastră din ce în ce mai accentuată în imperiul URSS, cu perspectiva înghițirii totale (pe care o dorea cu urgență facțiunea Kominternistă: Ana Pauker, Iosif Kișinevski, Emil Bodnăraș, Leonte Răutu).

Ce „dezbaterei“ au mai putut avea loc în aceste condiții, când nu doi combatanți apăreau în condiții de fair-play pe un ring urmărit de un public împărțit și arbitraj corect, după anumite reguli? În realitate, era vorba de unul dintre proepinenți legat de mâini și de picioare și pus să încaseze lovituri, care numai din motive tactice nu au fost de la început mortale, Partidul îngăduind unor nimicnici să dea adversarului scaltoace, lovituri de picior în spate, mai totdeauna sub centură.

Dar, pe fondul acesta din ce în ce mai sinistru, societatea intelectuală românească și-a regăsit unele reflexe vechi; presa partidelor democratice sau cea independentă a avut un răgaz să funcționeze (menajând totdeauna pe ocupantul rus), cât de cât normal, au existat unele discuții, dar și simple răfuiele. În sfârșit, în literatură au apărut nume noi, mai ales în poezie - și așteptam cu totul altceva de la ceea ce autoarea enunțase în titlu. A apărut în volum și s-a afirmat senzațional „generația războiului“: Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, I. Caraion, Mircea Popovici, Mihail Crama, Alexandru Lungu, tineri de viitor, recunoscuți și premiați de larga opinie critică, apoi ultimul val suprarealist, dar și, în mai mică măsură, cerchiștii de la Sibiu, încă neajunși la volum, deși activitate lirică aveau.

Cum se întâmplă în orice „moment“ istoric, indiferent cât de bine caracterizat, el poartă și semnul trecutului: M. Sadoveanu și T. Arghezi erau aproape septuagenari, dar foarec activi (I.A. Bassarabescu, un simplu supraviețuitor, ca și I.A. Brătescu-Voinești, e trecut inexplicabil de doamna A.S. ca format „în jurul revistei «Gândirea»“ la un loc cu Nichifor Crainic conducătorul ei, de Aron Cotruș și... Vintilă Horia. În sfârșit, la „generația mai tânără, în jurul vârstei de 40 de ani, care a debutat în diferite mișcări avangardiste sau în presa de stânga“ sunt trecuți Dem. Botez, I. Vinea, Ben Corlaci, Dan Petrașincu, Radu Boureanu, E. Jebeleanu, M.R. Paraschivescu, Virgil Ierunca, Mihnea Gheorghiu, Const. Tonegaru, D. Stelaru, M. Beniuc, A. Toma, D. Corbea, Geo Dumitrescu, Zaharia Stancu“.

Se vede din acest lung pomelnic lipsa simțului cronologiei, care cred că, mai cu seamă aici, a încurcat grav fișele...

Autoarea este o onorabilă bibliografă și a lucrat în alt stil decât neavenitul M. Nițescu; a avut sub ochi presa vremii, dar nu a citit corect printre rânduri. Și unul din evenimentele semnalate de ea (și de alți istoriografi) este chestiunea „crizei“ care pare să fi fost o discuție reală, numai că lipsă e tocmai cheia: nimeni nu spune ce a generat acest fenomen,

pentru că nu poate: e vorba de faptul că, imediat după 23 august 1944, s-au deschis porțile libertății pentru scriitorii persecutați sau de stânga, dar s-au închis pentru mulți alții. În sfârșit, pe unii evenimentul surprinzându-i peste hotare. O literatură în plin avânt, aflată în culmea unui proces de modernizare și sincronizare, a fost brusc lipsită de un Aron Cotruș, Radu Gyr, Nichifor Crainic, V. Băncilă, D. Caracostea, C.V. Gheorghiu, Horia Stamatu, de aproape întreaga generație trăiristă (M. Eliade, Emil Cioran, Mihai Villara, Eugen Ionescu), apoi de personalități de talia lui N.I. Herescu, Bazil Munteanu, Al. Ciorănescu, dar și Șerban Voinea sau Ștefan Baciu, toți ultimii „de stânga“. În sfârșit, unii s-au cufundat în tăcere (V. Voiculescu, I. Vinea, Victor Papiilian), deși se aflau în culmea puterilor intelectuale.

„Momentul“ final 1944-1947 a fost unul de speranțe din ce în ce mai reduse, de întunecare treptată, un timp în care „realizările“, cum ar spune comuniștii, sau operele valabile, cum trebuie să le înregistreze istoriografii, sunt numeroase, variate, surprinzătoare, accentuând însă și prin ele însele tragismul tabloului general. Porțile au căzut în decembrie 1947, deschizându-se larg cele ale închisorilor, necunoscute mai înainte „visătorilor“, scriitorilor fără program politic, ba chiar „toboșarilor timpurilor noi“.

Eu insist pentru dezvăluirea adevărului, nu doar dintr-un scrupul științific, ci și prin calitatea mea de martor consternat și din ce în ce mai îngrozit de ce se petrece. Acum, în perspectivă istorică, aș mai adăuga ceva: cei trei ani de relativă libertate, prin totalul de opere valoroase, poate da apă la moară celor ce susțin și acum că în comunism au apărut multe cărți „bune“ (toți retardații comuniști de tip Eugen Simion) sau că atunci (dar când este exact acel „atunci“?) am trăit situații comparabile cu cel mai glorios trecut (versiunea cinicului Ov.S. Crohmălniceanu). Au apărut, dar au făcut-o prin excepție, scăpând de interdicții, profitând de o fereastră deschisă, de un dezgheț...

Momentul 1947-1948 a căzut peste o întreagă literatură, ducându-i la pușcărie (și uneori la moarte) pe un Constant Tonegaru, I. Caraion, Sergiu Filerot, Teohar Mihadaș, osândindu-i la tăcere pe M. Popovici, M. Crama, Iordan Chimet - pentru a vorbi doar de poezi.

Sugrumarea implacabilă, din ce în ce mai accentuată, a unei literaturi, a mai produs ceva (dincolo de lamentabila schimbare la față a unui M. Sadoveanu, G. Călinescu etc.): descurajarea gravă a unor scriitori, fapt pe care nu-l înregistrează nici o bibliografie... Dar faptul că unii tineri incipienti ca L. Dimov, Al. Miran, Radu Petrescu, M.H. Simionescu au avut tăria, chiar eroismul de a înfrânge cel puțin două decenii în tăcere e ceva ce aparține comunismului, dar nu e de constatat spre lauda lui.

Încolțit și prins

- Nu te bucura de ceea ce ai căpătat:
canioanele pe care le-ai râvnit să le petreci
- cu setea pre sete -
s-au retras în înspăimântătoarea formă de
relief
ce-ți ține loc de chip.

L-ai detestat și nu ai fost să-l primești:
încolțit și prins.

Între aburul ceaiului și zațul ars

în cârciumi
ideea se strecoară funcție

de trufia acceptată.
Ne-acceptată, trufia devine mecanism
al puterii care spală

pe picioare, deopotrivă,
copii-eroi și partea celor care-n taină
aruncă fumigene-n ochii calzi ai turmei.

- Ce crezi că te mai poate bucura? Ai
scris:

sloiuri de gheață
culcând brădetul în munții-muşuroaic,
mistreți măcelăriți

în poligoane (rezervații?)
de lunetiști drogați, fără sfială,
sau, poate, spaima că într-o zi
ideea ta poate pătrunde
ca o seringă în ferigă, în piatră,
în transhumanța care este invocată
la dosarul crimei,
în deznădejdea care învăluie
aburul ceaiului
când crezi că erai liber.

Lutul strateg

Păreră-i că făptura
aceasta teafără
menține-n echilibru
și răstigniți și îndoială?
Fie părere
sulița scăpată din sevă
în cruciadă?

Făptura aceasta
e tăria verii
pe care nimeni n-o atinge
și nici cuprinde.

- Rămâi în lutul cel strateg
din care aburi calzi
răzbat și se prefac
în apă vie,
cutremurătoare.

Pe Râu de Mori

Prin iederă urcă vaporii de alcool
spre steaua-țintă a profeților
ieșiți din leprozerii
cu pașaport diplomatic.

Steaua nu a căzut,
s-a arătat o singură dată!

- François, leat patrusutecincizeci-șase:
noi lucrăm și lucrăm cu simbrii
în distilăriile păianjenului,
de acolo pornesc tunelurile
acoperite de tufe de măceș

din Râu de Mori.
Și ele înconjoară arcadele
și arcadele sunt străjuite de șerpi
umflați cu pui morți:
Armășești, Crevedia, Găești,
Buftea, Cotroceni.
Prin strașnice ochiuri de plase metalizate
privesc cocoșeii
cu gâtul golaș.

- François, reține, de vrei,
că în spatele arcadelor
sunt bănuții ouălelor
polenizate de Cocoșii Roșii.

Care nu au cântat în noaptea nopților,
au răgușit pe pianul de folos,
decretând/decretând/decretând.

În triunghi nu pătrund lasere

(I)

Răspântie au spus:
se vor petrece în uimire popoare,
se vor deslipi de la țâța mumiilor lor
- cum fac în cercurile acestui veac -
ghețarii rupți din măduvă,
plutind cu burta-n sus
cum pești dinamitați.

Răspântie (au spus)
când plutonul de execuție
a luat la pipăit firul de iarbă
și a țintit spre Dumnezeu.
Și Dumnezeu a fost decretat mort.
L-au scos din bibliotecă
și l-au purtat în lesă.
Ca pe-un avorton.
În promontoriu l-au lepădat.
Nici măcar ca pe-un lepros,
acestuiia îi dai de sete.

În triunghi nu pătrund lasere

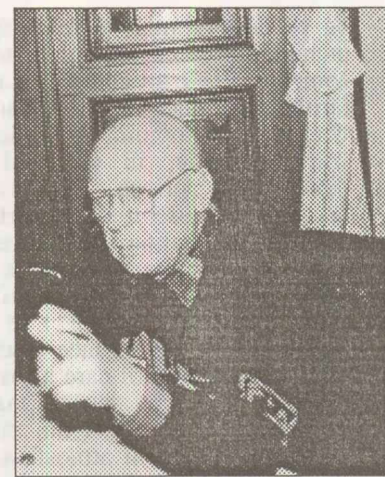
(II)

„Urcă în ceruri Marca Amiază” - au spus.
Schimonosit cum este orice gând trufaș,
într-o limbă lipsită de salivă,
într-o piață hămesită de vânători.

Într-o clipă în care Dumnezeu
se uita la minunile sale
înfricoșătoare.

Pe cine? când? și cum să-i poți opri?
Se spune că aveau țeste cioplite
și din obrazul tăvălit în piețe
ei și-au croit tobe războinice:
„- Milă, milă pentru omul superior” -
se spune că le-ar fi fost porunca
și arătarea cu chip neomenesc
a bătătorit mormântul reavăn
în aerul străpuns
cu șunete de nearticulat.

În clipa în care Dumnezeu
se uita visător la minunile sale
înfricoșătoare.

viorel sâmpetrean

În triunghi nu pătrund lasere

(III)

Pe cine? când? și cum să-i poți opri?
Refluxul este în gușa viperei:
nu ai să vezi vreodată veninul împrôscat
din venele aceluia
care își face un sălaș din truda lui;
aceasta-i îngrădește în spaimă
polenul de folos
ce stă sub talpa casei
și-ncolăcește, precum șarpele, sâmburii
spre-a nu fi, fără apărare, atinși de viespi,
ori de degenerate lighioane ce-și spun
cu de la sine îngâmfare
că sunt chiar „supraomeni”.

- Reflux? ai spus ori doar întrezărești?
Chiar arcul încordat să spargă înțelesuri
în vaporii de alcool devine un blând miel:
războinic neînțeles
și prăvălit din rotative pe țâțele gheboase,
istovit de laudă,
cu lanțișoare-n loc de vinișoare,
lăsând din loc în loc pietroaie pe asfalt.

Chiar de va fi să nu întrezărești,
dacă-i sperietoare mierla
în lanul de lucernă,
dacă „strânsă în pumnal
se va opri curgerea”,

În triunghi nu pătrund lasere.

Mesaj plutind pe Bistrița

Când s-au împlinit exact
cincisprezece ani
de la ștergerea urmelor
din Piața Universității
cu var impregnat
în iodură,
Părintele Gherasim Putneanul,
cuminecat,
ieșea cu capul înainte
din ctitoria sa,
Mănăstirea Cămârzani,
lăsând pe o peliculă video
un mesaj
care nu a putut fi descifrat.

În anii '50, licean și student fiind, nu puteam întâlni în *mass media* din România ultracomunizată decât trei nume mari și late din întreaga literatură franceză contemporană, firește ale unor autori (atenție: adjectiv magic ce desemna valoarea supremă!) *progresiști*: Louis Aragon, André Wurmser și Jean Kanapa. Atât și nimic mai mult. Aflu acum, dintr-un articol al domnului Alexandru Călinescu, de apariția unei cărți consacrate ultimului: Michel Boujut: **La fanatique q'il faut être. L'enigme Kanapa**, la Flammarion. Citesc din conspectul domnului Călinescu: „Tovarășul Kanapa nu era nici gras, nici slab, nici înalt, nici scund, nici frumos, nici urât. Se îmbrăca sobru, costum-cravată, părul era pieptănat cu grijă, mustața tunsă atent, unii își amintesc de privirea lui rece, alții văd în el un stalinist incoruptibil în haine de notar. Cretin? Edgar Morin, care și-a povestit aventura comunistă într-o carte pasionantă intitulată **Autocritică**, îl socotește incarnarea extremă a stalinismului intelectual, acceptând de bunăvoie să fie cretinizat, sacrificând totul (inclusiv vocația de romancier) rolului de inchiuzitor, rol care i-a adus, ce-i drept, mari satisfacții. Kanapa a trecut cu bine și de raportul Hrușciiov, și de revoluția maghiară din 1956, și de Primăvara de la Praga. N-a revenit, cu explicații sau scuze, asupra atacurilor sale împotriva geneticii burghize (căreia îi opunea fertila gândire a lui Lisenko), nici asupra diatribelor la adresa literaturii reacționare (era și aici maestru în formulări nimicitoare: Camus

memorii

- „scriitor al burgheziei fascistoide“). Când moare, în septembrie 1978, stalinistul de odinioară e cunoscut drept un aprig propagator al coexistenței pașnice și al eurocomunismului. Doar „**Liberation**“ titrează **Moartea celui mai celebru cretin**. Mă gândesc la ce-i așteaptă pe-ai noștri stalinisti-ceaușiști, vii sau morți, sau mai curând de pe acum foarte morți cu toții!

Două dintre perlele audiovizuale ale sfârșitului de an: „Cartea anului 2004 este **Septuaginta** de Cristian Bădiliță“ și „Asistăm la instalarea noului ministru de Interne, Lucian Blaga“ („**Dilema**“, 2005).

Zicea cineva: „Bunul simț: obrazul onorabil al mediocrității“. Bine că e măcar obrazul său onorabil!

Vai de broșuța care n-a devenit bou!

A avut o copilărie atât de adâncă, încât orice intensitate sufletească pe care o realizează e, în ființa lui, un indiscutabil efect al copilăriei. Infantilizarea e, în cazul său, un bine suprem.

Oricât de dichisită, oricât de plină de „valori“ pasabile, mai mult ori mai puțin umflate (de-atâtea ori mult mai mult decât pur și simplu mai mult!), provincia rămâne provincie, adică o paranteză, o stază, o suspendare a spiritului. Vai, vai, vai de provincia care n-a cunoscut o mutație, devenind centru!

Nu știi la ce să te-ășteți din partea celui care nu-ți cedează ceva (măcar o particulă)

Fișele unui memorialist

gheorghe grigorecu

din dreptul său imprescriptibil de-a fi, delegându-te, în chip desigur inefabil, să existe câteva clipe în locul lui (e forma cea mai profundă, fiind cea mai elementară, a generozității).

Să fie într-adevăr pedeapsa „poezia inimii“, așa cum o aprecia Herzen? N-ar fi prea... poetic?

A visa să însemne a-ți interioriza eșecul la un grad maxim?

Friedrich Engels, oracular, apreciind persecuția drept „cel mai bun mijloc de a întări convingerile indezirabile“. Urmașii săi socotesc, evident, că nu e decât un periculos principiu antimarxist!

Se zice că la intrarea trupelor sovietice în Ungaria, în 1956, cineva din conducerea Partidului comunist francez din care făcea parte și Picasso se duce la marele pictor pentru a-i cere părerea. „De ce culoare sunt tancurile?“ a întrebat Picasso. „Roșie.“ „Atunci e în ordine“, a sunat răspunsul marelui artist.

Orgoliul, ne asigură atâția moralisti, e cel mai rezistent pilon „rău“ al ființei, care supraviețuiește adesea în sufletul înțelepților și-i amenință chiar pe sfinți. Mă întreb dacă nu cumva pentru că reprezintă un atavism moral, o rămășiță a animalicului instinct de conservare, ajustată la pretențiile culturii.

Prea adesea săracii (inclusiv cu duhul) caută (și găsesc) indivizi mai săraci (inclusiv cu duhul) spre a-i putea privi de sus.

„Cel mai iubit animal din lume ar fi, conform studiului Animal Planet, **tigrul**, care a întrecut **căinele**, ieșit abia pe locul doi. Pe locul trei a ieșit **delfinul**, urmat de **cal**, **leu** și **șarpe**. Topul a stârmit stupeoare în presă, mai cu seamă prin absența animalelor simpatice, pufoase și bune de mângâiat; el nu conține nici pisici, nici ursuleți, nici pinguini... La bază, în ierarhia desenată de psihologi se află lupta pentru existență - fiziologic și nevoia de siguranță. Zecile de mii de votanți au ales un animal splendid - un supraviețuitor... A treia treaptă este cea de apartenență și afecțiune, iar când vorbim de afecțiune, imediat ne gândim la **căinele** care ne ascultă, care nu ne judecă, acceptă orice de dragul stăpânului; și mai are o deosebire **căinele**, de multe ori așteaptă ca alții să facă ceva pentru el. Asta să fie motivul pentru care românii și polonezii să-l fi votat pe **căine** pe locul unu? Fiindcă au fost date publicității și preferințele pe țări, ar fi de notat că în topurile separate **căinele** a devansat **tigrul** în România, Polonia, în Africa de Sud și în spațiul Asiei de Sud-Est, diferența dintre primii doi clasări fiind numai de un procent. Urmând mai departe clasamentul Animal Planet, găsim **delfinul** și **calul** și - în piramida nevoilor umane - nevoia de stimă și atenție. Apoi, pe locul 5, din nou un animal feroce - **leul**. Cum să se explice revenirea la el dacă urmărim modelul propus? Oricum,

celor neconsolați de lipsa din top a pisicii li se poate replica: „Iată, leul și mai cu seamă tigrul, niște pisici mari, la urma urmei, sunt printre favorite“. Unii comentatori ai topului au opinat, psihologizând și ei, că pisica e absentă fiindcă nu e „generoasă“. Dar atunci ce caută șarpele în top? E pe locul al șaselea și e poate interesant de notat că pentru germani el e mult mai sus, pe locul patru...“ („Adevărul“, 2005).

Cinismul e mediocru în sine: expresia acută, strălucitoare nu-l salvează.

Regretabil: ai numai dreptul, nu și datoria de-a uita.

Orice ficțiune ia naștere din uitare, adică din Nimic, egală prin noblețea nașterii sale cu Facerea Lumii.

Există două feluri de ticăloși. Unii care se manifestă așa-zicând din senin, pe un teren zero al relațiilor personale. Și alții care se năpustesc asupra-ți după ce le-ai făcut numai bine (bunăoară prefețe, referate la editură, diverse recomandări, înlesniri la publicare etc.). Se pare că ticăloșia posedă o misterioasă neliniște interioară ce-o împinge spre desăvârșirea de sine...

Epigonii nu au acces la un model viu. Sunt ai domnului acelor carnivore care se hrănesc numai cu cadavre.

„Oricât de retras ai trăi, înainte de a-ți da seama, devii debitor sau creditor“ (Goethe).

Mircea A. Diaconu comite un frumos gest colegial cumpărând și trimițându-și volumul unui tânăr poet sucevean, Liviu-Dorin Clement, **Texte interzise**. L.D. Clement, un poet de indirectitate. Prea sfios pentru a se mărturisi liric ca atare, preferă un soi de narațiuni, prea delicat pentru a accepta narațiunea realistă, îi dă o turnură fantastă, prea pudic pentru a-și asuma fantezia, o înecă în ironie și grotesc...

Mădălin Ionescu de la Național Tv. Prea „chipeș“ pentru a fi cu adevărat inteligent, prea „elegant“ pentru a fi cu adevărat frumos. Are ceva făcut, un aer dichisit și pomădat precum un cap reprezentând un model de tunsoare în vitrina unei frizerii.

27 octombrie 2004. O ascult pe micul ecran pe o doamnă Buruiiană, parlamentară, purtătoarea de cuvânt a lui Corneliu Vadim Tudor. Încordată excesiv în elocuția ce aproape n-o lasă să respire, se străduiește din răspuțeri a fi o copie feminină a Tribunalului. Prea tipă, din minut în minut, că vrea să dea de pământ cu toată mafia țării, pentru a nu fi suspectă. La antipod, doamna Mona Muscă, o inteligență calmă, suplă, mai real incisivă în ironia domniei sale bine temperată decât ultraclamoroasa Buruiiană...

Dumitru Radu Popescu - scriitorul exemplar

Cei 70 de ani de viață ai scriitorului Dumitru Radu Popescu devin (și) un excepțional și fast prilej, pentru exegeți, critici, pentru cititorii mai vechi sau mai noi (chiar pentru *generația PRO!*), de a vizualiza cum îndrăzneța și arborescenta sa *Operă* rezistă probei timpului. A ieșit, iată, de sub *cerul ideologiilor* totalitare (fiecare *epocă* și *dictator* cu amprenta sa!), *călătorind mai departe*, ceea ce foarte puținora le-a reușit, după 1989. Refuzând *demnități* ale prealunecosului pluripartidism politic, în acești peste 15 ani (deputat, senator), a făcut acest *sacrificiu* pentru elevația, valoarea și forța artei sale! Fiindcă nu am cunoscut niciodată un artist, un *Scriitor* pentru care viziunea, creația, *Opera* să fie mai importantă *chiar decât viața sa însăși!*...

Când, după trei ani de studii, la Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj (în 1956), D.R.P. a renunțat, s-a înscris și a reușit la Filologie, unii prieteni au fost dezamăgiți; *pentru că a disprețuit ideea de AVERE* pe care o fac doctorii și farmaciștii, *indiferent de epoca (și orânduirea) în care trăiesc*; și, cu toată austeritatea și eroismul, geniul și osârdia sa, și-a început *sacrificiul*, întru numele mării OPERE.

Epoca în care a debutat D.R.P., publicând, apoi, susținut (și) în toate genurile literaturii (schiță, poezie, povestire, nuvelă, teatru, scenariu de film, roman), nu era *oricare alta (!)*, ci... primii 10 ani ai unui Comunism (Dejism) demonic, în sens moral-artistic, *social, intelectual și religios* - era "epoca ticăloșilor" (expresie celebră a lui Marin Preda, ca și "obsedantul deceniu"); în vreme ce un personaj al lui D.R.P. din *F.* și *Vânătoarea regală* numește acea cumplită epoca "Inchiziția proletcultistă"!.

La o repede *ochire*, grație unui stil "prolix", "stufos", "baroc", "labirintic", exprimând *autentic*, în sens *camilpetrescian*, personalitatea sa artistică, tânărul D.R.P. *ocoloște* și *înșeală* *vigilența Cenzurii*, sădind în imensa masă a romanelor sale *adevăruri directe*, tăietoare ca o lamă și dramatice. Un bărbat din trei fiind hăituit și cercetat, ridicat și întemnițat, ca "dușman al Poporului", rămânând femeile fără soții lor *gospodari* ("chiaburi"), copiii rămânând fără tați, fiind ridicate și închise, de nenumărate ori, chiar și *mamele*, - *ele și ei își ridică pruncii, deasupra capetelor, țipând, ca în corul tragediilor antice, pentru ca ei să țină minte!*...

Cum e, oare, numită epoca, în cadrul prozei sale (și al *Culturii române scrise*, dând seama, pentru *Timp*), în care Dumitru Radu Popescu, apropiindu-se de mitica vârstă a lui Isus, 33 de ani, publică cele dintâi *capodopere*: **Duios Anastasia**

trecea și F.? Iată o *definiție*, tipărită în anul Domnului 1969 și aparținând unui evreu ilegalist, cominternist: "... Calaghevrovici a zis că *regimul, în care conflictele dintre oameni sunt considerate, pentru totdeauna, de nerezolvat și de nenegociat, se cheamă nici mai mult, nici mai puțin, decât Dictatură!*..." Alt teribil *text*, spus pe scenă și pe urmă tipărit în 1971, la Editura Cartea Românească, face parte din drama **Pisica în noaptea Anului Nou**, care, ne jucându-se decât o singura dată, în țară, în regia lui Vlad Mugur, fiind, apoi, scoasă de pe afișe, pentru totdeauna, s-a jucat, în schimb, la Beijing și la Tokio: "... Ei (comuniștii, n.n.) merg cu steaguri, de sărbători, iar noi suntem *priviți ca dușmani!*... Strigățul este inutil, fiindcă nu te-aude nimeni! Nici măcar Dumnezeu!... Nu mi-e frică de *moarte*, nici de *boală!*... Boala m-a ajutat să-mi găsesc propria fire!... Propria ființă!... Am renunțat la *toate convingerile mele sociale*; mi-am găsit propria *matcă, autenticitatea mea* - care este un *imens pustiu, o imensă Sahară!*..."

Epoca, vremurile sunt demonice (diabolice!), pentru că șansele, lupta, ciocnirile, dramele omenesti, suferințele *nu sunt egale*, nici măcar în sens... relativ-egale, între *Putere și Opoziție*, cum am spune azi: ci totul este *tranzat... dinainte*, de o ideologie din Răsărit, adusă cu cizma și cu tancul, ce a transformat un *popor întreg într-o pușcărie*, iar o singură clasă socială domină, *polițienește*, cealaltă este crud reprimată și ascunsă - după ziduri înalte, zigzagate, mișcătoare și neîncăpătoare!... (La Aiud, la Gherla, la Sighet, la Pitești, la Canal!...) Între clase: o *pătură* (subțire), o *metaforă crudă* a neputinței și obedienței, ieșită din folclor: *intelectualii!* Încrăzători în *sistem*, unii speră că ideologia *comunistă* este o Nouă Religie. Alții mor, *pentru Adevăr*, țipând: "Nu, nu s-a născut Christos!..." Alții: "*Teama de a se naște Christos* - ne face să tăiem capete nevinovate, să ucidem!..."

În **Vânătoarea regală**, roman conceput încă din 1969 și publicat în anul 1973, adevărurile dramatice sunt și mai *transparente*, în toată grozăvia și oroarea lor: "... De ce e rea Lumea? Pentru că vrea să aibă preț toate; toate să fie rentabile; să nu se piardă nimic; să fie rentabilă chiar și ultima suflare!... Se poate trăi și fără iubire?! Mai greu, dar se poate!... Se poate trăi și fără lumină?! Se poate trăi, oricum, și muri oricum!... Asta a vrut Moise!... Dar de unde avea poporul nostru atâția *dușmani ai poporului?*..."

În **Cei doi din dreptul Tebei**, roman "istoric" și "parabolic", deși cu referiri la cel de-al doilea război mondial, la crimele din Ardeal, după Diktat, deși mitul esențial

rămâne *omorul dintre frați* (întâlnit în plan universal, de la Eschil, la Shakespeare), omorul dintre *frații aceluiași pământ și aceluiași Neam*, Dumitru Radu Popescu operează trimiteri limpezi și exprese, *tot la "Revoluția" comunistă*, la începutul *demolării* unor biserici, a trimiterii preoțimii și intelectualilor la Canal, adică la moarte; și interdicția comuniunii și speranței, dragostei; și trăirii în Dumezeu - "Timp îngrozitor, când toate se prăbușesc, ca în vremea morții oricărei Credințe, chiar a lui Iisus Christos; și a triumfului *nepoșilor* lui Cain!..."

Astfel, problema terorii și a fundamentalismului epocilor comuniste, ce au încercat să se instituie într-o nouă Religie, este lipsa unui text sacru (la evrei "Vechiul Legământ"; la creștini "Evangheliile"; la arabi și musulmani "Coranul"). La *Revoluția Rusă* și în genere, toate cele aduse, cu tancurile și Armata Roșie - Reformatorii (profeții), sunt atei, anarhiști și... *economisti*, încercând o religie a eliminării proprietății și a... "capitalului". O *Revoluție "continuă"*, "*permanentă"*, dar... „*străină*" (*internațională* - dincolo de Patrie și de sufletele, fiii ei).

"Poți să faci, oare, ceva, *fără popor?*... Sau cu *acel Popor în pușcărie?*" se întreabă un personaj intelectual, în romanul **Ploile de dincolo de vreme**, publicat în anul 1976. „Poți să fii *profet*, fără popor, adică *profetind în deșert?*... Sau să fii un *reformator*, care acționează, ca un *aventurier* și un *criminal, exterminându-și poporul?*... Ideile unor astfel de *reforme* bazându-se pe crime, reprimare, damnare (mai) pot deveni oare *texte diriguitoare* - *texte sacre?*..."

În anul 1982, Dumitru Radu Popescu a publicat un vast roman politic și mitic, intitulat **Viața și opera lui Tiron B.**, dedicat, prin convenția expunerii istorice, a *eseului* și a inserției unei *opere literare* (nuvele) -, dedicat vieții și operei unui cetățean (european) al secolului XX, din Aiud; funcționar la poștă, apoi lucrător în redacțiile unor ziare, publicist și scriitor, călător și chiar rezident, pe alte meleaguri (în străinătate), un *personaj-narator*, care cuprinde și idei ale *dreptelor și stângilor* epocilor aceluia veac etc. În volumul II, **Iepurele schiop** (sau *Podul de gheață*) al aceluia monumental roman, la pag. 358, apare *scris și tipărit* acest *adevăr flamboaiant*, care face ca marea artă a lui Dumitru Radu Popescu să fie mai puțin labirintică și prolixă, stufoasă, barocă. Este în discuție *ziua morții lui Stalin și ceremonia funebră*: "...Marcovici adusese, în fața căminului cultural, niște babe, să tămâieze *portretul* îndoliat al marelui dispărut!... Directoarea Joca le punea elevilor

de la școala de orbi, pe piept, panglicuțe negre, tăiate cu foarfeca, dintr-un frac, ce fusese al dirijorului Iorgulescu de la nevăzători!...”

“Corpul dictatorului (*Stalin*), ca și corpul dictaturii (*Comunismului*) nu sunt decât unul și același lucru, meditează Tiron B. *Corpul Tătucului* pleacă din lume! E trecător! Dar celălalt corp al său (de hârtie, de propagandă, n. C.Z.) rămâne!...” “Babele se închinău, ca la icoană, în fața afișului: copiii pupau hârtia, pe care era marele portret. Atingeau cu mâinile mustățile, ochii și părul marelui mort, cu înfrigurare, ca și cum ar fi viu. Căci, domnule profesor!..., *Insul cu mustață (Stalin)*, e cel ce întrupează toată *Dictatura*, toți trepădușii, îl chiar cuprinde și pe unul ca Moise; Stalin devenind, dacă vrei, prizonierul lor, *sfântul lor, duhul!*... Dar a adus el, Stalin, o nouă religie?... A fost el, *conducătorul infailibil, Mântuitorul!*... Nu poseda nimic *care să fie al său*, ca *Împărații Romei*, sau califii Orientului. De fapt, avea totul, mai mult decât îi era peste poate! Așa că regii par, pe lângă el, niște lachei!... L-am cunoscut..., am fost în *Comintern!*... Ce e *infernal*, este că nici acum și nici, poate mâine-poimâne, nu vom afla cine este (dintre continuatorii și urmașii lui Stalin, n. C.Z.), *Mântuitorul*; și cine este *Luda!*...”

Opreșiunea *noului regim*, adus în țară cu forța, după 1944, e exercitată de *unelte*, care manipulează pe cei aflați încă în *libertate* și, în urma unor *înscenări, scenarii, scenarite, delațiuni, turnătorii* îi strivesc pe cei ce ajung în închisorile politice. *Instructajele* cu “oamenii muncii”, cu “masele populare”, sunt *forme noi*, prin care textele ce se voiau *sacre* ale *erei proletare* se metamorfozează, parodie, în copii, tot mai șterse, prin *oralitate gregară* și *porunci agresive*, date de activiștii *semidocti*, unii trimiși la țară, dinspre *noile universități*, precum prof. Dunăre, prof. Moise, sau foști *aventurieri*, precum cei din războiul republican din Spania, având “dosare bune, sănătoase”... Astfel, *textele* voit *sfinte* ale *corifeilor comunismului* devin o *unealtă* (indicație, prelucrare de partid, “comunicare orală, aleatorie”):

“Bă, vin de la un instructaj, de la Câmpuleț; lupta de clasă se ascute, pe zi ce trece, iar noi trebuie să *veghe!*... Sunteți aici, țărani săraci și mijlocași, chiaburi. Unul mare, la care îmi scapă numele, dar îl am trecut aici, în caiet, *a zis că...*, și eu vă spun, deschis, *ce a zis...* ca să n-avem vorbe...” (citată din romanul *Împăratul norilor* (ciclul F., 1977).

“Profesorul” Moise e ideologul cel mai acerb și damnat, stâlp al noii *orânduiri* și reprezintă, în viziunea lui Dumitru Radu Popescu, “*faptul cum o revoluție poate să se devoreze singură. O revoluție fără de oameni!*...” *Jocul străvechi al șahului* rămâne *parabola relativității (politice)* și a *ostilității reciproce* (călău-victimă), sub *dictarurile comuniste*, reprezentare, creată de un important prozator român, a “*Labirintului*” social, lipsit de *legi*, cu ziduri lunecoase, *mișcătoare*: “*Noua lege a Șahului* este o altă *regulă*, în care toate mișcările sunt posibile. Piesele au căpătat alt caracter, de care nu țin seama, fiindcă și-l *schimbă*, la fiecare nouă mutare; și nu mai pot fi *înfrânte!*...”

* * *

D.R.P. ne repeta, deseori, pe când era redactorul șef al revistei „Tribuna” și *secretarul* Asociației Scriitorilor (filiala “Transilvania”), din Cluj, între 1970-1982, nouă, tinerilor scriitori: “*scrieți în toate genurile literaturii și artei*, spre a deveni prețuiți și cunoscuți. Fiindcă cel mai periculos lucru, pentru un redactor, este să putrezească în redacție, ca floarea în glastră, fără să se documenteze și să călătorească. Și să nu-l știe nimeni, când bate la o ușă!... Sau să îmbătrânească fără cărți!...”

Scriitorul exemplar Dumitru Radu Popescu a scris și scrie în toate genurile *literaturii și culturii scrise* (de la povestire, schiță, anchetă, note, reportaje, eseu, cronică teatrală și cinematografică, chiar sportivă, nuvele, drame, romane, documentare și interviuri, evocări și conferințe - și toate acestea sunt *topite*, potrivit *miracolului artei*, în *opera sa monumentală*, de unde și expresia critică, ajunsă aproape un consens general, că *domnia sa crează o literatură barocă!* Există, cu toate acestea, un *fir al Ariadnei*, în blestemata lume demonizată, damnată, care a fost *labirintul comunist* (alunecos și inform); și probează că, în lipsa *Autorului onmiscient*, pătrunzând în structura romanelor sale *personaje și voci* “*auctoriale*”, “*raison-curi*” etc., *Lumea sa și viziunea sa originală* se fundamentează. are ca temelie - *mituri antice și perene*: *Antigona* (în *Duios Anastasia...*); *mitul sârbătorilor dionisiace*, precreștine și al *Palatului din Creta* (în *F., Vânătoarea Regală*, în Teatru); *mitul căutării Adevărului*, al *damnării*, din *Labdacizi*; *Stăncuța*, ca legendă dunăreană despre incest, fiind o variantă românească a *locastei* și lui *Oedip* (în *Podul de gheață*, din 1982), *mitul Mioriței* etc.

Cită azi, în cheie *metafizică*, iar nu neapărat *socială, contemporană*, așadar în perspectiva *eternității Artei*, iar nu a *derizoriului politic*, opera lui Dumitru Radu Popescu *uluiește și fascinează*, mai departe, ca un neasemuit *spectacol al Vieții*. Singura relație pe care o putem face, azi, e aceea cu *romanele populare universale* (de la *Măgarul de aur* la *Don*

Quijote de la Mancha și chiar mai încoace). Ca să cuprindă *nebulia* mulțimilor, a *povestășilor mincinoși*, a „*smintiților*”, a *pilduitorilor* “*suciți*”, a “*actorilor*”, *circarilor* și *aventurierilor*, Dumitru Radu Popescu folosește, după Cervantes (lucru pe care criticii săi nu l-au specificat), *idei-coloane*, precum *viața ca vis*, *lumea ca teatru* - *lovitura de teatru*, *înscenarea*, *măștile* - și *carnavalurile* - *bâlciul și circul* (fotbalul), *piața publică* (“*răscrucea*”), *terasa*, *grădina*, *balconul*. “*curtea*” *hanului* etc. Și, prin urmare toate formele artei: *povestirea*, *parabola*, *nuvela* “*exemplară*”, *romanul în roman*, spre a *reprezenta, în cuvânt*, un *uriaș univers păduros* (stufos), *proteic*, *epopeic*. “*Romanul ca lucrare științifică*”, se confesează, spre finalul *operei* Tiron B., *călcând pe urmele înțeleptului “arab” Cide Hammete Benengeli - raisson-eurul lui Cervantes din Don Quijote de la Mancha*.

ROMANUL - rămâne și pentru D.R.P., cel mai “*cuprinzător*” și reprezentativ gen artistic al *Lumii moderne*, fiu al mai multor părinți, printre care *epopeile vechi*, *corul antic*, *tragediile grecești* și *eposul biblic*...

Recitindu-l pe D.R.P., ierți și uiți *păcate grele* și, iată *trecătoare* ale unor epoci, *mângându-te cu acele lucruri care rămân*, peste vremuri, surprinzând *Lumea*, prin *Cuvânt*; *viața Lumii și teatrul Lumii - divina vitalitate* a Spiritului; și reprezentarea sa enigmatică și majestuoasă, în *cultura scrisă*.

La mulți ani!... *domnule acad. Dumitru Radu Popescu*

P.S. Cinc s-ar fi gândit că, după *sânge-roasa Revoluție din decembrie 1989*, vom mai găsi *lectori marxști, semidocti*, ca prof. univ. Dunăre, din *romanele* lui D.R.P., *doctoranzi, dascăli* (de fostă *conomie socialistă*), ce au pus umărul la “*încheierea*” *colectivizării și la îndocrinarea și ateizarea* multor generații tinere, “*doctori*” și „*confi*”. *uitați în funcții?*... De ce D.R.P. ocolește, azi, redacția “*Tribunei*”, înaintând, pe același unic culoar, spre *Asociația Scriitorilor*? După mari prozatori în tradiția românească, precum *Agârbiceacu, D.R.P., Vasile Rebreanu*, și prin extensie *Dan Rebreanu, Mircea Vaida-Voievod, Constantin Cubleșan, Radu Mares, N. Prelipceanu, Tudor Vlad, regretații Marcel Constantin Runcanu, Emil Bunea, Dumitru Mircea, Tudor Dumitru Savu* - „*Tribuna*” - “*moară a ideilor*”, revista cu cei mai valoroși prozatori e condusă, azi, cu *ușile închise*, de un fost *ideolog marxist*, care, la aproape 60 de ani ai săi, nici măcar, nu a ajuns *membru* al U.S.R.! Cine îl ține “*înfipt*” acolo, ca să avem *restaurație în cultură* și chiar *intoxicări și afumări ideologice*, peste capetele *creatorilor de artă*, *Boieri Dumneavoastră?*!... *Doamnelor și Domnilor?*!...

De ce acești *tovarăși vigilenți*, din *fosta lume*, apusă, nu s-au *autolustrat* și nu se *auto-lustrează*, până nu e prea târziu? *Doamnelor și Domnilor?*!...

Constantin Zărnescu

aniversare

Leul greu

valentin tașcu

Cine mai crede azi etichetei de criptocomunism aplicată pe efigia lui Dumitru Radu Popescu să-și amintească de nuvela **Leul albastru**, apărută prin 1967 sau 1968 în „Luceafărul”, cred că din timpul lui Eugen Barbu. Gazeta era smulsă din mână-n mână și toată suflarea cititoare (multă pe atunci) zvâcnise de bucurie la descifrarea unei grele înjurături, doar puțin voalată, pe care autorul o adresase unei societăți de recentă actualitate (la vreme): era concluzia unui elev care i-a surprins pe dascălii lui la finalul unui chef proletar, cu ei adormiți în diverse poziții, unele erotice, pe sub mese, pe scaune, pe birouri în cancelaria școlii. O asemenea înjurătură cu năduf nu se mai auzise în literatura abia ieșită din proletcultism. Popularitatea lui D.R. Popescu a crescut imens, deși era un biet corector la revista „Steaua”. A avut de suportat întrebările politrucilor, care nu-și schimbaseră (și nici n-aveau să și le schimbe) ticurile suspicioase, nici chiar după iluzoria „deschidere” din 1964-1967 și mai ales 1968 („primăvara de la Praga”). Până la urmă, D.R. Popescu, născut în zodia Leului, a câștigat chiar și simpatia noii generații de

aniversare

șefi comuniști și, spre surprinderea tuturor, a ajuns brusc în fruntea revistei „Tribuna” (1969 sau 1970) și a intrat repede chiar pe marile porți ale nomenclaturii: C.C. și M.A.N. „Leul” a devenit astfel din „albastru”, „greu”. Și astfel a rămas până în ziua de azi.

Un deceniu întreg a deținut poziția întâi în clasamentul autorilor contemporani, devansându-i pe Al. Ivasiuc (zdrobit la cutremur), pe Nicolae Breban (căzut în dizgrație politică) și chiar pe Marin Preda (care nu apucase încă să publice **Cel mai iubit dintre pământeni** și apoi să moară). Roman după roman, piesă după piesă (de teatru, firește), toate cu un succes de public de invidiat, onoruri după onoruri (de toate culorile), acceptat în toate „castele” și chiar „găștile” naționale, stăpân de necontestat al Ardealului literar, spre disperarea lui Augustin Buzura (care urca și el în topuri, dar pe căi mai ocolite, sprijinit sistematic de „Europa Liberă” (Virgil Ierunca mi-a recunoscut mai demult că nu înghițit această gălușcă)), jucând furibund „la două capete”, după cum se dovedește azi.

Și a venit catastrofa: în 1981 a preluat funcția supremă în breaslă și asta i-a fost fatal (cuvântul e cam exagerat, dar acoperă oarecum efectul). Nu demult mi-a recunoscut că deceniul ce a urmat a fost cel mai nefast din viața lui, în ceea ce privește, desigur, scrisul său. Nedorit de București, dar și de Buzura, s-a autoizolat treptat, nu în profit, ci în prudență. Personal mi-a confirmat prima frază din caracterizarea ce i-o făcusem în monografia **Dincoace și**

dincolo de „F” (1981): „înveșmântat într-un surâs, bun la toate...”, D.R.-ul a ajuns să nu se mai „vadă”, cu toate că avea la dispoziție destule surle și trompete cu care putea măcar să se „audă”. Din păcate, n-a avut cine să-l sfătuiască (eu i-aș fi propus, m-am și gândit la aceasta să demisioneze măcar în zilele Timișoarei din 1989, decembrie. Dacă ar fi făcut-o, și-ar fi redobândit o mare parte din simpatia pe care și-o pierduse.

Sunt multe lucruri de neexplicat în tot acest destin, dar nici explicațiile nu și-ar avea vreun rost. Cert e că a încercat să apere Uniunea Scriitorilor de aversiunea și agresivitatea declarate de către PCR și a lăsat-o bogată (peste 180 milioane de „lei grei”, făcuți pilaf în foarte scurt timp de „disidentul” Mircea Dinescu, care i-a urmat la președinție.

S-a retras în casa sa din Primăverii (ei, da, la urma urmei i se cuvenea, măcar lui, printre zecile de nomenclaturiști fără nici un merit). A intrat în Academie (nu mă preocupă prin ce relație, fiindcă îi consider reale motivațiile) și a reînceput să scrie, chiar dacă despre cărțile lui (cite de tot mai puține) s-a scris incredibil de puțin față de uriașa bibliografie critică dinainte.

Constanta lui de glorie se cheamă teatrul. Jucat și adulat de actori și regizori, a continuat adulat și jucat și după 1989, lumca teatrului ignorând (și bine a făcut) tribulațiile lui politice.

Și așa, „înveșmântat” în neschimbabilul lui surâs, a continuat să fie conștient de propria-i valoare. Faptul că a preluat de curând Editura Academiei, pe care încearcă s-o scoată din praf și rutină, este, pentru mine, neimportant la nivelul „operei”, care mă interesează oricum mai mult decât „viața”...

În august (19), de la sfârșitul zodiei Leului, D.R. Popescu trece de 70 de ani. De necrezut, leul „albastru” ajunge leu „de argint”, fără modificări fizice sau morale. Incredibil, vârsta aceasta pe care am „defăimat-o” într-o carte întreagă, nu-l atinge, nu-l deprimă. Surâsul său e de neînvinș.

Îi promiseseam, în ciuda faptului că încă destui foști amici îl contestă, că voi continua monografia ce am încheiat-o în 1980. N-am reușit, dar de vină e tot D.R. Popescu: am adunat la un loc cărțile scrise și tipărite după acel an - opera n-a stat pe loc, dimpotrivă, s-a acumulat în mii de pagini, unele dificile la lectură, altele prea pline de sensuri ascunse, de simboluri personale. Mi-ar fi fost imposibil să le parcurg cu atenția necesară și să le comentez cum se cuvine. Am amânat totul pentru... 75 de ani.

Romanele sale își urmează linia începută chiar cu **Vara oltenilor**. Aceleași centre de interes, același gen de a comenta realitatea imediată, aceeași regăsire a realismului imaginar, aproape magic. Dar greutatea leului său zodiacal rămâne tot teatrul, în care a dat zeci de piese la fel de puternice și „teatrale” ca și cele mai vechi. Chiar dacă nu mai este atât de „jucat” ca pe vremuri, reprezentațiile cu texte semnate D.R. Popescu solicită întotdeauna talente regizorale și actoricești, scene prestigioase.

Dar ultima patimă a lui este de acum

eseul. Probată adesea în paginile romanului, a ajuns acum să-i fie o preocupare permanentă, fie în oral, fie în scris, în eseu practică o înțelepciune în care se îmbină cultura (lectura organizată mai ales spre marile valori din străvechime până azi) cu imaginația, cu gândirea personală. Ceea ce face în scris, ca și prin viu grai (l-am ascultat cu fascinație de câteva ori) seamănă cu un hinduism sui generis. Esecurile lui tind, paradoxal, spre Nirvana și au darul de a conserva acel „surâs” vestimental arborat încă din junete.

Imediat după cutremurul revoluționar din decembrie 1989, m-am dus să-mi cercetez biblioteca personală. Nici nu se putea altfel: după zguduirea cu pricina în care a căzut o ideologie ce se credea veșnică, mai toate cărțile au căzut de pe rafturi. Rămăseseră doar cele fragile, volumele de versuri, desigur, cele care nu se ocupaseră cu în „Cântarea României” *multilaterale*. Mai stăteau încă, dar în dezechilibru provocat de subiecte și idei, câteva cărți de eseuri critice. Printre romane, cele care ar trebui să facă o anume „concretență” stării civile și politice, ne rămăseseră de asemenea câteva. Zăceau pe jos cărți altădată „solide” semnate de Ivasiuc, de Zaharia Stancu, de talentatul Titus Popovici (din **Setea și Străinul**, din care am dat nenumărate examene, s-a ales praful), de încrezătorul Platon Pardău, de duplicitarul Buzura și de alții, și de alții... („care morți, care plugari”). Mă voi ocupa odată de această penibilă prăbușire. Dar ce a rămas? Vai, una sau două cărți de Eugen Barbu, totuși **Șatra** lui Stancu (hai, și **Ce mult te-am iubit**), file desprinse din Marin Preda, câte 60-70 pagini din fluviile lui Breban, cărți de câțiva „necunoscuți” cum ar fi Valentin Șerbu, Gheorghe Schwartz, Tudor Dumitru Savu, Vasile Andru, Agopian, Alexandru Vlad, Ioan Groșan, puține de tot. Cel mai lung raft care a rezistat, cam jumătate de metru, aparține, iarăși, lui D.R. Popescu. F nu s-a mișcat, **Vânătoarea regală** a fost tradusă „după” în suedeză (și a reperat succes), ca să nu mai vorbesc de absolut toate volumele de teatru. În acest ultim sector au căzut de pe laturi integral Baranga, cam trei sferturi din Everac și a rămas totuși 1/2 de Teodor Mazilu (dar, vai, **Bariera** i-a umbrit performanța). Excepție face doar Horia Lovinescu. Și... D.R. Popescu, din care ar putea fi acceptată chiar și **Vara oltenilor**, ca să nu mai spun că **Duios Anastasia trecea** nu poate fi doborâtă din tipul capodoperelor.

Ultima mea vedere cu D.R. Popescu, în iulie, la Turnu Severin, m-a convins din nou. Tocmai explicam publicului că marea literatură e cea care are premoniții, argumentând prin faptul literar că D.R. Popescu a prevăzut o „criză a brânzei” atunci când aceasta era imposibil de crezut, când acesta, ca să-mi răspundă, a încropit un esențial eseu despre „politica și filosofia brânzei” la români. Lumea a rămas cu gura căscată. Așa că nu pot trage altă concluzie, și-mi mai fac încă o dată rău cu mâna mea, subsemnând iar că D.R. Popescu este cel mai demn candidat român la Premiul Nobel. Poate îmi iese și mie ca și aceluia retor roman care-și încheia fiecare intervenție în Senat cu vorbele: „Catargena trebuie dărâmată!” „La mulți ani” nu este în acest context o urare, ci o credință și o speranță.

N.R. Eseul pomenit de V.T îl publicăm în acest număr.

După experiența scenaristică pentru filmul **Șapte fete cucuicte**, tentativă filmică despre care am scris, nefinalizată, *mă bat* să găsesc un scriitor, un scenariu, cu care să... *bat* la porțile Studioului, poate că...

Theodor Mazilu - iată persoana căutată și, în sfârșit, găsită. A scris două volume de schițe satirice, **Insectar de buzunar** și **Galeria palavragiilor**. Și are succes. Le citesc, îmi plac, îl caut, îl sun și stabilem o vedere.

-Unde?

-La "Nestor"!

- "La complotiști??, m-am întrebat eu. Spertiatiu-s-a gândul, dar m-am dus.

Tudorică, tânăr-tânăr, dar își făcu-se deja un tabiet: la o cafea turcească, o țigară de import și un *snaps*... îndelungat.

Îi spun care sunt gândurile mele, mă ascultă atent, respectuos - "ca de la comedian la comedian", mă gândesc eu, dar zice și el același lucru, căci îmi văzuse filmul arghezian. Continuă însă, surprinzător:

- Nu cred în condițiile de lucru din filmul românesc, întâi, și-n al doilea rând, n-au ei bani ca să mă plătească pe mine!

Văzându-mi probabil *mutra lungă, care voia parcă să împungă*, mă sfătuește, știind că-s oltean, să mă adresez scrisului unui oltean de talent, Popescu, din Cluj.

- Auzi, se amuza el, un Popescu și talentat... la Cluj! A scris un volum de nuvele extrem de promițător, **Fuga**, se cheamă opul său. Se zice că ar fi un Hemingway... român.

I-am mulțumit. Ne-am despărțit cordial. Ne-am promis gândurile de viitor, pentru când va fi cinematograful românesc pe "măsura lui".

De fapt, probabil, a vrut să mă epateze, să mă facă să-l rog să colaborăm, să pună el condiții, cine și cum să scrie scenariul...

Dacă Arghezi m-a lăsat să fac ce vreau eu, el îmi da de înțeles că are altă opinie. Aș fi acceptat o altă soluție de lucru, dar nici el n-a emis clar pretențiile și nici eu n-am vrut să-i citesc... pe față.

... De altfel, Mazilu, cu tabieturi de "Nestor", sejurând, *ca și alți scriitori contemporani*, la Casa de creație de la Mogoșoaia, cu rare șederi în București, scria chiar și socio-politic, dacă mă gândesc la romanul **Bariera**, făcut film de Mircea Mureșan, dar făcea și satiră politică: **Proștii sub clar de lună**, piesa lui de debut, debut și pentru Pintilie ca regizor *disident* în artele românești, a fost însoțită de un scandal imens, în care a fost implicat Partidul, l-a lansat pe Dinu Săraru în critica teatrală și, pe lângă el, s-au întrecut în critici acerbe și Margareta Bărbuță și Traian Șelmaru și Radu Popescu, căci... Nicolae Carandino era încă în pușcărie.

Ce să înțeleg? Că, totuși, Studioul București l-a plătit bine pe T.M. pentru **Bariera** lui și că, totuși, T.M. și-a mai schimbat părerea despre filmul românesc, dacă a fost bucuros să plece cu mine într-o prospecție - el, redactor de scenarii, eu, normal, regizor și Struțeanu, și mai normal, scriitor, pentru realizarea unui film cu și pentru tineri, pe nume **Călătorului îi șade bine cu drumul**?

Ce să înțeleg din faptul că el s-a angajat la Cinematografie și nu se umilește să-și ia singur salariul și i-l duc eu acasă?

Ce să înțeleg - era glumă sau nu - când Tudorică îi gratula pe Arthur Miller, Camus sau Osborne, c-ar fi... în comparație cu el... niște băieți de mingi?

Ce orgolioși sunt unii autori ai noștri!

Toamnă '59 - Iarnă '60

După îndemnul lui Mazilu, încep să fac *investigații*: cine-i Popescu din Cluj, ce a scris ca literatură, ce gândește despre cinematograful?

Ideea că este un oltean care trăiește la Cluj, ca și frate-miu Fănică, cel întemnițat, și că, cine știe prin ce împrejurări, o fi ajuns și familia lui la "ungurime", mă tentează să perseverez.

Volumul **Fuga**, cartea lui D.R.P., că așa am auzit că-i zic unii care-l cunosc mai de mult, de

Vara unui surâs

geo saizescu

pildă Ion Băieșu și Fănuș Neagu, foști elevi ai Școlii de Literatură nu-i de găsit. S-o fi epuizat?

- Talentul nu se găsește pe toate drumurile, dragă Geo, îmi spune zâmbind Nicolae Țic, un - zice el - admirator al umorului meu.

Răsfoiesc reviste de literatură. Sunt multe românești la biblioteca Studioului de la etajul opt, la "Casa Scânteii", dar sunt și mai multe... sovietice. Din Apus, numai câteva, din Franța și Italia, toate de nuanță comunistă.

Printre cele românești, sunt și două publicații de literatură și artă de la Cluj - "Tribuna", săptămânală, iar "Steaua", lunară.

Mă aplec asupra respectivelor reviste, mai noi sau mai vechi. Cu bucurie, descopăr într-o revistă "Steaua" o scriere semnată Dumitru Radu Popescu. O citesc în *diagonală* și brusc mă amuz de următorul catren, specific țărănesc: "Dumitru, pârlițu./ Scapără chibritu./ Pupă-n cur, căteaua!"

Al meu ești, oltene! zic în gândul meu.

Aflu adresa de la "Steaua", într-a cărei redacție este, dar se pare că face și munca de corector, mai aflu că a făcut niște ani de Medicină, dar acum este... filolog. Îi scriu, îi spun cine sunt și ce doresc, iar el îmi răspunde călduros, spunându-mi că-i bucuros de "întâlnirea", deocamdată prin scris, cu autorul celor **Doi vecini...** atât de românesc, precum hazul arghezian.

Găsesc volumul **Fuga** și constat pentru totdeauna că D.R.P. este un talent uriaș!

Schițele lui, despre care se zice că ar fi din *zona* marii literaturi moderne americane, denotă un Popescu cu *stil*... personal!

Îi rescriu. Planificăm să ne gândim împreună la un film. Stabilim o întâlnire, 24 ianuarie 1959. La o sută de ani de la Unirea Principatelor Române, sunt la Cluj.

Un flăcău blond, cu ochi albaștrii plin de o căldură... inteligentă, mă întâmpină, el, D.R.P., și neobosit mă plimbă prin Cluj, mă duce la un cenaclu literar, visăm la filmul nostru viitor, mâncăm *varză à la Cluj* la Casa Universitarilor, el, microbist, îmi arată stadionul "U", mă copleșește cu Grădina Botanică, îmi face cunoștință cu splendida Angela, viitoarea lui soție, și ea cu tată oltean, ne îmbrățișăm cu lumea care năvălește pe străzi cu steaguri tricolore, cu cântece patriotice, focuri de artificii și "Hora Unirii".

Ardelenii sărbătoresc mult mai simțit Ziua Unirii, decât... *regățenii*. După seara și noaptea agitată, a doua zi, îl plimb prin oraș pe Horia, primul nepot al Mamei, fiul lui Nea Fănică, cel mereu hăituit altădată, cel închis acum și iar repet și repet, până când și... de ce?

Acasă la Tudor Arghezi

- Mi-a spus cineva, îmi spune Maestrul într-o zi, că a apărut un prozator interesant. Un Popescu, băiat de învățători olteni.

-De mult mă roagă să-i fac o "intrare" la Dumneavoastră.

- Anunțați-vă într-o zi și poftiți.

Cu D.R. Popescu, năucit de emoție, pășesc în casa Poetului.

Am stat câteva ore bune.

Transcriu câteva din *frumusețile* spuse în această seară de Poet.

- Talentul nu știe nimeni ce e. Mint ăia care zic c-ar ști. E un lucru de care nu-ți dai seama de unde-l ai, te bucură și te atrag chinurile lui...

- Inspirația e o boală care te ține din momentul căderii în transă până când "faci"...

- Când te apuci să smângălești, nu mai ești stăpân pe mâna ta, mergi și mergi până Dumnezeu știe unde ajungi. Când te întorci pe urmă înapoi să vezi ce-ai făcut pe drumul ăsta și

ce-o să folosească lumii, ce-ai făcut, ți-e silă! Te scârbești de tine și de ce-ai făcut!...

- Este o stupiditate să scrii literatură cu... mașina de scris! Să simți cum ți se scurge sufletul din peniță, asta-i literatură!...

- În artă se greșește, dar să greșești cu talent.

- Poți minți peste tot, numai în artă nu minți deloc.

- Prictenia, o noțiune - din păcate - cu multe și elastice latitudini. Ficare o înțelege în felul său.

- Mai bine o lichea talentată, decât un cumsecade inutil! (La televizor se transmite "Balet modern").

- Și baletul a început să putrezească... În balet, picioarele sunt pretextul. Inima le dă ritmul, viața.

E târziu. Ne ridicăm să plecăm. Gazdele, amabile, insistă să mai rămânem, dar, amintindu-mi de o întâmplare nu demult petrecută pe *teritoriul Arghezi*, ne decidem. (Soția cunoscutului sculptor C. M. solicita insistent o intervenție. Agasat de vorbăria interlocutoarei, care obținuse deja de la el scrisoarea de

aniversare

recomandare dorită, Arghezi i se adresează fără menajamente:

- Ei, cucoaună! Ai scrisoarea, ia-ți căciula și du-te!).

- Ce zici, domnule Saizescu, nu mai facem un film împreună?

- Nu îndrăznesc să vă rog.

- Păi, hai, fă propuneri.

- Am să vă necăjesc.

- Cu asta mă poți necăji oricând.

Arghezi ne strânge mâna cu amândouă ale sale.

- Să trăiești, domnule Saizescu, să trăiești, domnule Popescu, ne-ați făcut o mare plăcere. Ne bucurăm când mai veniți pe la noi, că mai ieșim din mediocritate.

Ne înclinăm și coborâm, conduși de Mitzura. Din spate ne urmărește vocea Maestrului:

- Domnule Saizescu, mi-ai promis o selecție de filme bune de văzut. Nu ne uita!

... Nu l-am uitat. Astăzi, când, umbră printre marile umbre ale literelor noastre, toți ne aducem aminte și-i comemorăm prezența mereu vie în spiritualitatea românească - venind de undeva -, parcă aud o voce, ușor ironică și malițioasă, șoptindu-mi la ureche:

- Bate-te, oltene... Nu te lăsa, domnule Saizescu!

După discuțiile noastre îndelungate, cu suișuri și coborâșuri, când la Cluj, când la București, cu deziluzii și speranțe, cu rezolvări cât mai ingenioase, scenariul nemaipomenitei povești de dragoste dintre Făniță și Liorica, eroii din literatura lui, *smulși* de mine pentru cinematograful, este gata! Iar Mircea Mureșan, care este primul cititor al scenariului, în afara autorilor, spune că-i dă respectivei scrieri cinematografice, "o înaltă apreciere".

Povestea abia începe...

Și, în amintirea copilăriei noastre rurale, decidem ca Filmul, cu umor, dar și cu poezie, cu amărăciune, dar și cu speranță, să se numească **Un surâs, în plină vară!**

Despre brânză

d.r. popescu

Preatinul armân Valentin Tașcu aprecia intuiția pe care am avut-o cândva, despre tragedia brânzei! Tașcu spunea că am prorocit o criză a brânzei!... Trebuie să fim corecți și să recunoaștem că nu e mare brânză să vezi în prezent și viitor cum se prezintă situația brânzei. Brânza a stat din cele mai vechi timpuri la temelia bazei fundamentului societăților și fără brânză viitorul e imposibil! Referitor chiar la istoria românilor, destui învățați străini au susținut prioritatea brânzei în răspândirea noastră prin zonele carpate și balcanice. Faptul că am supraviețuit atâtor călcări barbare cică s-ar datora brânzei. Brânza potențează potența. Calciul e o minune! Brânza nu e străină nici de sănătatea minții! Păștorii treceau de pe un munte pe alt munte, urmau traseul deal-vale, deal-vale și se pierdeau în neguri păduroase și prin ecosisteme cu bălți și bălării - până ce năvălitorii treceau dincolo de noi și ieșeau din istorie. Oaia, după cum se știe, este o uzină alimentară vie, care ne dă lapte, caș, brânză, urdă și carne - și nu așteaptă o altă răsplată decât s-o păzim de lupi, ca s-o putem noi jupui, noi să-i luăm pielea, pentru cojoace și lână, pentru pături, flanele și ciorapi. Oaia, după ce nu mai este, nu se pierde, rămâne în memoria noastră, în pieptarul și căciula pe care le purtăm.

Când suntem cuprinși de melancolie, noi cântăm din fluier de os, ne mai uităm la stelele făclii, așteptând să ne apropiem de calea laptelui și să ne integrăm în cosmos, adică în eternitatea noastră de mâine. Uneori, la ceas de seară, mai vine o oiță năzdrăvană, cu lâna plăviță, și ne spune ce ni se pregătește, de către verișorii noștri: o ieșire din ritualul cotidian! Verișorii vor să pună mâna pe olie

aniversare

noastre mai multe și mai cornuțe și să-și însușească, va să zică, toată brânza! Încă nu e vorba aici de un război al brânzei, ci de un eșantion care arată cum se poate tranșa adevărul despre brânză.

Dar monopolul brânzei nu ne-a aparținut doar nouă... Ciobani-păștori-brânzari mai întâlnim și prin tragediile bătrânilor greci, și prin zicerile domnului primordial al elenilor de pretutindeni și de dintotdeauna, Homer. Ce mâncau eroii înainte și după marile lor lupte sau iscodiri erotice? Zeii, pehlivanii divini ai Olimpului, nu se dădeau în lături din fața ambroziei, desigur, însă, nu disprețuiau nimic din ce apreciau muritorarele hrănite cu brânză... Dar, doeamdată, nu ne interesează zeii! Ne interesează marinarii, luntrașii greci și comercianții din pământul sfânt al Eladei ce cărau comercianții de colo-colo, cu ambarcațiunile lor nu prea săltărețe? Mărfuri de tot soiul, măslina... Și brânză, nu? Oedip, înainte de a ajunge rege și înainte de-a fi fericit ca rege incestuos fără voie, unde a fost el lepădat sau în grija cui a fost dat el? Nu în grija unui păstor? Nu pe un munte, nu într-un spațiu autonom, unde oamenii puteau trăi crescând oi și capre și mâncând lapte și brânză? Să-i dăm caprei ce este al caprei: și din lapte de capră se face brânză bună! Uneori se mai întâmplă, desigur, ca o brânză bună să fie pusă în burduf de câine. Da, și acest adevăr trebuie înscris în litere de aur!

Criza brânzei a început în clipa când comercianții n-au mai ținut pasul cu cererea pieței de brânză. Și când ei au început să fure la cântar! Ei, atunci a apărut matematica! Trebuia să apară un regulator al pieței și un stâlp al cinstei și adevărului! Au apărut cifrele, contabilitatea. A apărut o știință utilitară, o știință militară - matematica.

Bine, putem vorbi și de intrarea în arenă a altei științe pragmatice: geometria. Geometria îi ajută pe ceramiști, pe sculptori, pictori, arhitecți... să echilibreze utilul ce-l realizau, să nu intre lipsa de armonie pe fir și să răstoarne produsele acestor meșteșugari, viitori artiști...

În evoluția istoriei brânzei a apărut ceva neașteptat: a apărut un ins numit Thales din Milet care, plecând de la genul pragmatic al matematicii și geometriei, a ajuns la genul estetic al matematicii și geometriei... Thales și-a mai folosit matematica și geometria ca să numere măslina, brânza, nu ca să măsoare echilibrul obiectelor de ceramică și echilibrul statuilor, ci pentru - atenție! - pentru plăcerea în sine de a face socoteli!... Bucuria națiunii de a traduce în legi - desigur, abstracte! - diverse calcule, adunări, scăderi etc. a revoluționat, repet, genul utilitar al acestor științe... Și brânza a căzut într-un plan secund. Iată o primă criză majoră a brânzei, o pierdere de imagine, de vizibilitate! Numitul Platon a înființat, mai apoi, la Atena, o Academie - pentru a filozofa în voie cu ortacii săi, Academie în care nu se intra dacă nu știai geometria. Se știe! Apoi, un elev al lui Platon, Aristotel, a deschis, tot la Atena, un liceu, tot pentru domnii filozofi, instituție în care studierea legilor matematice nu lipsea... Dânsii căutau adevăruri, descopereau legi, formulau teoreme... Iarășii, și aici după cum se știe, brânza a cedat locul certitudinilor abstracte, adevărilor matematice pure. Dar - Atenție!, așa cum ne reamintește B. Axiomaticul! - și aici s-a produs o revoluție: dumnealor au fost interesiți și de adevărurile incerte, impure, de adevărurile ce nu puteau fi cântărite perfect de legile matematicii și de vechile legi ale brânzei... O, aici au apărut paradoxurile! Silogisme! Aici e musai să deschidem o paranteză, ea să ne desprindem o clipă de greci, ascunzându-ne după Descartes, care spune că „trebuie, o dată, să te desprinzi de toate părerile pe care le-ai primit și să reconstruiești din nou, și de la temelie, întreg sistemul cunoștințelor tale“

Cum grecii mi se pare că erau cam plini de ei - oh, paradoxurile, silogisme etc., etc. - să notăm și o altă atitudine... Cităm din Alexandru Șofran: „Prima virtute a oricărui savant - fie că scrie sau nu - este modestia. Într-adevăr, în vasta literatură rabinică, modestia, chiar smerenia, sunt prețioase în mod constant de la orice savant. Căci, în lipsa lor, el și-ar pierde calitatea de talmid haham; știința comunicării fără modestie încetează să mai fie folositoare“. Închidem paranteza: nu vrem și nu putem să aducem la același numitor păreri atât de deosebite... Nu insistăm, vrem doar să atragem atenția că, dacă adevărul începuse să nu mai fie o brânză certă, criza adevărului brânzei intra pe o nouă orbită. Așa că ciobanii peripatetici, împreună cu frații lor de la târle și cu păstorii de capre s-au reunit într-o frăție de caș și brânză, conștienți de menirea lor de a armoniza brânza cu istoria, fiindcă brânza este preparată pentru istorie... Istoricii brânzei cunosc legile lui Thales și ale acoliților săi, precum și părerile presocraticilor, socraticilor și postsocraticilor, cei care au consumat atâta amar de energie și de timp, prin piețe și pe lângă piețe, pentru a nu face nimic practic... Toate cărțile și revistele cu și fără ifose moderne popularizează cu voluptate gândirea vechilor greci, dar țin cont și de opiniile pertinente ale bravului Brânzovenescu și ale tuturor neobrânzovarilor iviți din Galaxia Brânzei. Astfel că, de, putem vorbi despre o știință (și despre o doctrină) a brânzei - și chiar de iluminările postbrânzovenismului contemporan.

Ei, acum, dacă facem un salt în timp și în spațiu, din Grecia veche și din timpul grecilor eterni - unde am putea poposi? Să revenim la zilele noastre din Munții Apuseni... Horia, Cloșca și Crișan nu erau - după David Prodan - niște oameni săraci! Ei s-au răscolit împotriva Imperiului nu neapărat din cauza mizeriei - care funcționa și ea, e drept! - ci pentru a cere nisaiva drepturi omenești pentru frații lor români! Răsplata acestor lupr se cunoaște: au fost trași pe roată! Ce spectacol sublim pentru armata imperială: să tragi pe roată oameni vii, dar și oameni morți! Să vadă poporenii - și unii să aplaude, cum a fost cazul la Alba-Iulia - cum se poate muri pe roată și cum nu se poate învia când, mort, ești tras pe roată!

Majoritatea celor ce i-au urmat în luptă pe Horea, Cloșca și Crișan se hrăneau și cu brânză!... În merindele lui Horea - în drumul spre Viena! - nu a lipsit brânza!

Dar, după discuțiile și înțelegerile din capitala

Imperiului, brânza a început să se-mpută! Generalii imperiali - și chiar Împăratul! - erau cam plămădiți dintr-o brânză bună ținută în burduf habsburgic de câine. Trecem mai departe!

Călăul de la Alba, un dalb țigan din Sebeș, n-a fost mulțumit de banii primiți pentru tragerea pe roată a celor trei mării români.

Am scris trei piese - două sunt inedite, de 25 de ani, despre aceste întâmplări... Piesele inedite se numesc **Împăratul cu sandale de plumb** și **Șoarecii sinți**. Am să extreg din ele acum doar două vorbe ce se referă la criza de conștiință a călăului Grancea... El a fost nemulțumit de câtă brânză putea să-și cumpere pe banii primiți pentru munca sa! A protestat, a făcut memoria la Împărat! Cu banii primiți putea să-și cumpere câțiva boi în târg la Cioara sau un număr mic de oi! Mă rog, în marea sa sete de dreptate, împăratul i-a augmentat suma!

Ei, și-aici aș dori să ajung, dragă Marius Tupan! Călăul din Sebeș a fost premiat? Bine, au zis niște popi români, revoltați! Dar noi n-am făcut nimic pentru stăpînirea răsculaților? Noi nu i-am dat pe unii pe mâna armatei imperiale? Noi nu ne-am făcut o datorie de conștiință - ca să se stingă răscoala? Oamenii dați de noi pe mâna armatei n-au fost belți? Ba da! Și dacă este așa, au scris preoții atotputernicului împărat, noi nu merităm niște bani, noi n-avem nevoie de boi, de brânză? Ba da, a hotărât împăratul și preoții și-au primit banii pentru munca și conștiința lor!

David Prodan mai scrie că pâinea „făcută“ din acești bani - când a fost tăiată, din ea a curs sânge! Așa spun legendele. Dar, probabil, în pâinea uriașă intraseră niscaiva șoareci, să se îndoape și ei din premiul imperial! Și-au fost tăiați, sărmanii!

Dar povestea brânzei nu s-a terminat. La Roșii Montană, domnule Varujan, de câțiva ani, un consorțiu plin de bani negri vrea să scoată tonele de aur din Apuseni - trecând în pas cadentat peste siturile istorice, peste urmele istoriei mineritului, peste urmele românilor, peste istorie. Acești inși cu bani îi umflă cu brânză pe toți cei doritori să mănânce o brânză mai bună și de pomană! Organismele internaționale zic nu, dar urmașii popilor de pe vremea lui Horea zic da! Popii de la Alba-Iulia au dat uzac de scoatere a morților din perimetrul Roșiei Montana - ca să poată începe exploatarea minieră ce le-ar aduce și lor mai multă brânză în altarele personale!

Poate că printre morții scoși din morminte se vor afla și unii dintre popii din acel veac al brânzei împutite la Alba-Iulia: poate că acești morți să le spună prelaților de la Alba care era prețul brânzei pe vremea călăului Grancea, poate că o să le șoptească la ureche prelaților de azi ce-or fi aflat prin lumile de dincolo, unde, oricât ar fi de bună brânza, ea e tot pe bani; poate că morții scoși la suprafață, ca să li se găsească alte morminte, le vor șopti fraților lor întru brânză ce bucurie au simțit ei primind acei bani brânzoși de la împărat!

Așa că, dragă Valentin Tașcu, după cum vezi, criza brânzei înfloarește pe mântul mioritei lae! Da, ar fi o șansă ca să înceteze această criză: să ucidem, dracului, oaia asta năzdrăvană care vorbește și ne spune mereu adevărul despre brânza noastră cea de toate zilele!

P.S. În ziua de 6 sept. 2005, când i-am dat domnului Marius Tupan articolul **Despre brânză**, a apărut în „7 plus“ articolul **Brânza, vedeta campaniei electorale din Japonia**. Să-l citim: „Japonezii au luat cu asalt magazinele de specialitate din Tokyo pentru a cumpăra un sortiment de brânză franceză - mimolette -, după ce aceasta a fost menționată în cursul campaniei electorale pentru alegerile legislative care vor avea loc la sfârșitul acestei săptămâni. Cea mai mare parte a japonezilor nu auzise de respectivul sortiment de brânză până când fostul premier Yoshiro Mori a ieșit furios la culme de la un dejun cu actualul premier Junichiro Koizumi și s-a plâns în fața ziaristilor: «Mi-au dat să mănânc brânză uscată din care abia puteai mușca». A povestit presei nipone fostul premier, furios că n-a reușit să-l convingă pe Koizumi să renunțe la proiectul său de privatizare a Poștei nipone. Yoshiro Mori a fost atât de marcat de cele întâmplate la dejunul cu premierul Koizumi, încât a luat o bucată de brânză și a arătat-o în fața camerelor de luat vederi. În scurt timp, lanțul de magazine Takashimaya a semnalat că vânzările la această varietate de brânză franceză au crescut de trei ori în raport cu aceași perioadă a anului trecut, în ciuda faptului că 100 de grame din mimolette are un preț destul de piperat, de patru euro. Cu toate acestea, sute de japonezi s-au înghesuit în magazine, cerându-le vânzătorilor «brânza lui Mori» sau «brânza uscată»“.

După cum se observă, cu toată criza brânzei, viitorul omenirii stă în brânză, Valentine!

Direcții și formule lirice între 1944-1948

Au avut ecou, în producția literară propriu-zisă, aceste confruntări de idei și campanii de presă - schițate, *hic et nunc*, în liniile lor de forță - menționarea lor fiind imperativ necesară, căci eludarea ar simplifica sau chiar ar falsifica profilul momentului literar comentat? Bineînțeles. Mai ales în poezie, unde *lirica socială* se impune, cu excepția anului 1946, când predomină *lirica suprarealistă* (peste 20 de volume de: Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, D. Trost, Paul Păun), *simbolistă și modernistă* (G. Bacovia, D. Stelaru, Ion Frunzetti, Al. Lungu, A. Ebion, Mircea Popovici, Margareta Dorian ș.a.). Incercări mai organizate, de grup literar care, pornind de la o concepție lirică bine articulată, propun resurecția lirismului autentic neo-baladesc - cum sunt poeziile publicate în *Revista Cercului Literar* (Sibiu, 1945, 8 numere) de Șt. Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ioanichie Olteanu), înglobate în „literatura turmului de fildes” - au rămas fără ecou și viitor literar, astfel că, pe fondul impunerii liricii cetățenești, poezia modernistă are în 1947 foarte puține apariții: T. Argezi (*Una sută una poeme*), Barbu Brezianu (*Zăvor fermecat*), Mihail Crama (*Decor penitent*).

Axându-și imagistica pe motive ca: sărăcia, exploatarea, războiul, umilințe, nădejdi, revolte, protest existențial, *poezia social-revoluționară* a fost o constantă a

decenii sub convulsii

peisajului literar de după 1944, prin volumele unor autori cu real potențial militant și demascator: Mihai Beniuc (*Un om așteaptă răsăritul*), A. Toma (*Flăcări pe culmi*), Ion Th. Ilea (*Simfonia furtunilor*), Ștefan Popescu (*Se ridică ceața* ș.a.), D. Corbea (foarte prolific, 7 volume), Vasile Nicolescu (*Liturghii negre*), Victor Todynopol (*Cartea cu sânge, pâine și cocs*) sau nonconformist, de frondă: Ion Caraion, Geo Dumitrescu. Au loc acum convertiri spectaculoase dinspre avangardism și modernism spre lirica socială: Sașa Pană (*Pentru libertate*), Eugen Jebeleanu (*Ceea ce nu se uită*), Aurel Baranga (*Marea Furtună*), Marcel Breslașu (*Niște fabule mici și mari pentru mari și mici*), Mihnea Gheorghiu (*Ultimul peisaj al orașului cenușiu*), Cicerone Theodorescu (*Cântece de galeră* ș.a.). Debutază un eșalon de poeți care vor susține în următorii 15-20 de ani imperatiile realismului socialist: Petru Vintilă, Ion Potopin, Ștefan Tita, Ion Bănuță, Toma George Maiorescu, Veronica Porumbacu ș.a.

Dar să le luăm pe rând.

Suprarealismul redivivus

Suprarealismul românesc interbelic a avut anemice concretizări, fiind serios concurat fie de modernism și tradiționalism,

Momentul literar 1944-1948. Poezia (II)

ana selean

fie (mai ales) de alte orientări mai radicale din arhipelagul avangardist (integralism, constructivism, dadaism). Nu declara, bunăoară, Ilarie Voronca (și ca el, alții din jurul revistelor *Unu*, *Contemporanul*, *Integral* ș.a.) că suprarealismul este „feminin expresionist”, că „nu zdruncină” și că „a ignorat glasul secolului”? (*Integral*, nr. 1, 1925). Rezistând tentațiilor și modelor poetice de tot felul din intervalul literar cu cea mai mare diversitate estetică (neegalat nici până astăzi) - e vorba de cel interbelic - suprarealiștii români își iau revanșa după război. Relativ puțini, (Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu, D. Trost, Gherasim Luca), aceștia vor publica, însă, mult - atât literatură, cât și manifeste teoretice -, vor organiza expoziții de senzație (la galeriile Crețulescu și la Căminul Artei, în 1945 și 1946), vor fi vizibili și de neignorat în peisajul literar al anilor 1945-1947, în fine, atâția câți erau, se vor scinda și ei în grupări, după modelul suprarealiștilor europeni. Căci, după cel de-al doilea război mondial, suprarealismul inițial, bretonian, are mai multe direcții. Marcel Girard, considerându-l o filosofie artistică și de viață, identifică „trei tendințe principale: 1) cei care au activat împotriva pericolului fascist și în Rezistență (tip Eluard); 2) cei care n-au urmat cauza revoluției, adaptându-l unui anumit snobism capitalist (tip Salvador Dali); 3) cei care pretind conservarea pură a doctrinei inițiale (...) (tip Bréton)”. Pierre de Boisdeffre reține doar două direcții: una în prelungirea matricii bretoniene și alta cu coloratură socială: „ei doresc să unească poezia și revoluția, să schimbe lumea asemeni lui Marx și viața asemeni lui Rimbaud”.

Și suprarealiștii români de după război sunt divizați în două tabere. O facțiune mai radicală (Gherasim Luca și D. Trost care, pe lângă creația propriu-zisă, publică și multă literatură teoretică, redefinindu-și și precizându-și poziția și formula) și o grupare mai moderată (ceilalți trei), unind „poezia cu revoluția”, aflată în conflict cu prima grupare considerată „misticistă” și depărtată de „lupta de clasă”.

Dintre radicaliști - adepți ai negativismului continuu („negație a negației”, inclusiv cu referire la suprarealism, care este viu și autentic doar dacă este „într-o poziție dialectică de permanentă negație”) mai substanțial la nivelul doctrinei noi și creației suprarealiste este Gherasim Luca. Pictorul D. Trost care, în colaborare cu companionul său va fi publicat în 1945 manifestul *Dialectique de la dialectique* (ce statuează caracterul opozitiv al suprarealismului), va scrie, doar în franceză, proză și poeme pe ideea conexiunilor contrare și colajului artistic șocant, toate ilustrate cu „grafomanii”, „vaporizări”, frontispicii, „pantografii” și alte bizarerii.

După manifestul *Dialectique de la dialectique*, 1945 (unde, în manieră freudiană și hegeliană sunt enunțate și definite conceptele de bază ale noii formule suprarealiste și anume: „hazardul obiectiv” - care favorizează autocunoașterea, cunoașterea istorică și estetică; non-

nașterea (ca șansă a libertății absolute); complexul non-oedipian, „traumatismul natal”, „starea continuu revoluționară”, „dragostea dialectizată și materializată” ș.a.), așadar după această doctrinară, Gherasim Luca (1913-1994) încearcă să aplice în scrierile următoare (poezii, proze poetice) aceste concepte ori să le nuanțeze, construind în paralel o originală poetică a suprarealismului și o creație și mai originală. Mai ales în 1945, când, foarte prolific, Gherasim Luca publica trei cărți. De pildă, în cartea *Le Vampire passif*, autorul descrie cele trei toteme (sau tab-uri) numite „obiect oferit obiectiv” (trei inițiale de „o” sau trei zero-uri - mod de a sugera vaietul sau vidul existențial) pe care le-ar fi oferit unor prieteni și care au produs tragedii sau revoluții. „Obiectul oferit obiectiv” - factor de natură freudiană - are rolul de a provoca „hazardul obiectiv” și de a facilita „misterioase întâlniri între oameni și oameni, ca și între oameni și obiecte”. Volumul *Un lup văzut într-o lupă*, ilustrat „cu trei vaporizări de D. Trost”, apărut în același an, este cel mai bretonian. Are la bază motivul visului, mai exact al „visului uitat” - concept de bază al noului suprarealism. Imaginarul eteroclit, dinlăuntru și dinafară, asocierile șocante din universul obiectual și cel uman, „împerecherea halucinatorie de posibilități și fenomene”, de suavități și sadisme (*Mi-ar place să omor un copil și să cruț viața unui fluture*) reliefează două ipostaze ale eului liric: irepresibila dorință de miraculos oniric („absurdul magnific”) și dezgustul ontologic (oamenii sunt o „speță în ruină” care-i repugnă, astfel că autorul se refugiază în lumea obiectuală: „prefer (...) să spun cal în loc de dragostea lor, furculiță morții lor, zahăr ars libertății lor” etc.).

Acțiunea de dinamitare a valorilor umane (dragoste, moarte, libertate, milă, prietenie etc.) continuă și-n următorul volum din 1945, *Inventatorul iubirii*, în care se postulează non-nașterea, prin negarea femeii; aceasta ar trebui să fie „nenăscută, nenaturală, neumană”, o ființă imaginară: „proiecție paradisiacă a creierului mei infernal”, care, în cel mai bun rol ar stimula creația și nu procreația. Volumul cuprinde trei narațiuni; ultima: *Moartea moartă*, ambiguă și teribilistă, proclamă necesitatea „poziției non-oedipiene” - cea mai performantă formă de suicid - cu scopul „eliberării materiei din încremenirea ei tridimensională (...) și al depășirii umane”.

În fond, avem aici (ca și-n placheta *Amphitrite*) o dramă a singurătății și damnării: „Port (...) acest cap de sinucigaș pe umeri și mut dintr-un loc într-altul un zâmbet infam, otrăvind pe o rază de mai mulți kilometri respirația ființelor și a lucrurilor”.

ivo andric:

Curtea blestemată

După ce se luminează de ziua, unui om sănătos și curat la suflet îi este ceva mai ușor. Puțin mai ușor. Toți acei oameni ies îmbulzindu-se din celulele îmbăcșite în curtea vastă și aici, la soare, fiecare își vede de treabă: se despăduchează, își îngrijește rănile, continuă să spună glume piperate, se angajează în interminabile certuri murdare și răfuicli meschine. Se adună în cercuri liniștite ori în cele gălăgioase. Fiecare din ele își are nucleul său. Acesta-l constituie uneori câte o ceată de coșcari ori poznași, alteori câte un singur om care cântă în surdină sau recită poezioare obscene, ori este vreun naiv guraliv sau vreun maniac exaltat, pe care cei din jur îl iau peste picior fără jenă.

Fra-Petar se apropie de câte unul din ele, privește și ascultă stând deoparte. („Norocul meu că am straietele astea lumești pe mine și nu știe nimeni ce sunt!”)

În apropierea clădirii în care e celula lui se adună la umbră în fiecare dimineață un grup restrâns de oameni în jurul unui anume Zaim. E un om mai mărunțel și adus de spate, cu o figură timidă, care vorbește aproape în șoaptă, însă hotărât și cu însufletire, și mereu despre sine însuși și doar la modul general. Povestește mereu despre același lucru, dar atâta-l mărește și-l exagerează încât ar fi nevoie de o sută cincizeci de ani de viață ca un om să poată trăi toate acestea.

Soarele abia se arătase, iar discuția era deja în toi.

- Că multe ai mai văzut și tu în lumea asta, Zaim-aga!

- De, dar la ce bun când, uite, dai de necaz pentru că oamenii-s răi și nu-l lasă pe cel cinstit să trăiască. Și doar am trecut lumea-n lung și-n lat și peste tot m-am simțit bine, oamenii mă respectau și mă invitau la ei în casă, dar și eu la rândul meu știam cum să mă port, știam să mă apropiu de fiecare în parte.

Privește apoi înainte, fără a scoate o vorbă, de parcă ar citi de pe bilețele ce ar trebui să mai spună și dă să continue de unde s-a oprit:

- La Adapazar mi-am făcut și eu un rost și m-am însurat. Am avut nevastă bună și-nțeleaptă. Eram foarte respectat de oameni, iar boiangeria mea era cea mai căutată în tot orașul.

- Și de ce n-ai rămas acolo?

- Ei, de ce! M-a pus dracu' să-mi mai iau o nevastă. Și din ziua aceea totul a-nceput să-mi meargă pe dos. E drept că-n primele zile n-a fost rău. Nu pot să nu recunosc. Dar ce nărav pe ea! Nu era de ajuns că s-a certat cu prima mea nevastă și că mi-a făcut viața un infern, dar a mai apucat să umble și prin oraș, după cum se zice, cu paie-ntr-o mână și cu focul într-ailaltă. Pe unde ajungea semăna certuri și vrajbă. Chiar ochii din cap ar fi fost în stare să-i atâțe unul împotriva celuilalt. Frații primei mele neveste au început să mă prigonească. Lumea a prins ură pe mine. Și, văzând eu că-mi pierd reputația și clientela și că mi-aș putea pierde și capul dacă aș mai continua-o așa, vând în taină și pe un preț de nimic toată marfa și ustensiile și din nou îmi iau calea în picioare.

- Eh, frate! Ce păcat! - spune cineva îngrijorat. Zaim dă trist din cap în semn că numai el știe cât de mare îi e necazul.

- Bine, măi băjenarule, dar de ce n-ai alungat-o pe vipera aia din casă, în loc să pribegesti tu cu ditamai avere? - zice cu voce răgușită un bărbat cu figură de atlet din preajma lui.

- "De ce n-am alungat-o, de ce n-am alungat-o"! Nu-i chiar așa de ușor. De-ai ști tu ce femeie

a fost. Te prăpădești văzând cu ochii și tot nu poți să te desparți de ea.

- Ei, asta-i bună! Soarele de i-ar fi fost între picioare și luna pe buric, eu tot aș fi alungat-o.

Asta i-o spune supărat tot atletul de dinainte și, făcând cu mâna în semn de dezaprobare, părăsește grupul.

- Ei, ce mai atâta femeie, femeie! După ce stingi lumânarea toate-s la fel.

Apoi omul cel mărunț povestește cum a ajuns până la Trapezunt și cum s-a-nsurat acolo cu o văduvă înstărită.

- M-a îngrijit ca pe ochii din cap. Patru ani de zile am trăit ca-n rai. Dar, din nefericire, sembolnăvește femeia și moare, iar eu de necaz n-am mai putut să rămân acolo, din nou vând totul și pe-acți și-i drumul. Am lucrat pretutindeni și pretutindeni am fost iubit și respectat pentru mâinile astea de aur. Am ajuns la Salonice. Și aici m-am însurat...

- Iarși!

- Am patru meserii și m-am însurat de unsprezece ori.

- Ei, ei! Și ce s-a mai întâmplat? - întreabă cei din jur.

- Ce s-a-ntâmplat? M-au escrocat jidanii, neamurile ei. Dacă aș avea azi jumătate din cât îmi datorează, aș fi un om bogat. Și-aș scăpa ușor și de calomnia asta și de pușcărie.

Iar „calomnia asta” consta în acuzația că ar fi răspândit bani falși. Mai rău este că nu pentru prima oară se află sub o astfel de acuzație. Era ca o boală pentru el. Cum ieșea din încurcătură sau scăpa din pușcărie, se și apuca de aceeași treabă ori își găsea vreo altă potlogărie și, cât de nepriceput era, îl prindeau imediat. Și totuși nunceta să viseze (și să mintă) despre căsnicie fericită și despre cele „patru meserii minunate ce le avea”. Acum se temea de o pedeapsă mai mare, în caz că totul ieșea în vileag, și-și face fel și fel de iluzii deșarte, amăgindu-se cu minciuni ori cu povești mai mult sau mai puțin adevărate pe care le deapănă mai tot timpul în fața acestor gură-cască dornici doar să-și bată joc de cineva. Când cercul de ascultători se împrăștie, el începe să umble ca un bezmetic demn de milă și se lipește de alt grup. Cu o figură ca de înmormântare și parcă plânsă, ascultă anecdote ce pe alții-i fac să rădă în hohote de nestăvilit. Ascultă tot ce se povestește și așteaptă îndelung, liniștit și cu răbdare ocazia de a interveni. Iar atunci când i se pare că a sosit momentul prielnic, a și intrat în vorbă. Destul era să pomenească cineva vreo țară, de pildă Egiptul, că Zaim avea deja pregătită povestea.

- Am avut și eu o nevastă egipteană. Era mai în vârstă decât mine, dar mă îngrijea și mă cocolea cum nici măicuța mea nu ar fi făcut-o. Doi ani am dus-o bine. Și oamenii m-au respectat. Dar ce să-i faci? Într-o bună zi...

Și urma din nou povestea despre o țară și despre o întâmplare nefericită în căsnicie, ce existau numai în plămăuirea lui. Unii-l ascultă întrerupându-l cu replici ironice, iar alții pleacă imediat, dând zeflemitor din mână, fără pic de milă pentru bietul Zaim.

- Asta îi este a optsprezecea.

- La revedere! Chemați-mă când își termină povestea.

Însă povestea aceasta a maniacului și falsificatorului incorigibil, care aspiră la o viață tihnită cu o nevastă la locul ei, se pierde repede în vacarmul ce s-a iscat în grupul vecin, unde a

izbucnit o ceartă cu înjurături cum nu s-au mai pomenit dincolo de zidurile Curții. (...)

Comandantul acestei stranii și înfloritoare instituții este Latif-aga, poreclit Karaghioz. Această poreclă devenise pentru el unicul și cel mai potrivit nume cu care este cunoscut nu numai aici, ci și departe în afara zidurilor Curții Blestemate. El este întruchiparea ei fidelă atât prin înfățișarea sa, cât și prin toate trăsăturile sale. (...)

Nici în ținută și nici în vorbă Karaghioz nu avea nimic din demnitatea sobră a înalților funcționari ai sultanului. În fiecare caz în parte, cu fiecare inculpat el făcea un joc anume, fără jenă și fără sinchiseală, fără pic de respect față de acesta ori față de sine însuși. Acționa întotdeauna prin surprindere, călăuzit de un fel de însufletire. La orice oră din zi sau noapte dădea buzna peste câte un deținut sau peste un întreg grup de deținuți:

- Phi, phi, phi, phiii!

Pronunța silabele acestea cu diferite înălțimi și diferite intonații, de fiecare dată altfel, dar lăsând întotdeauna să se înțeleagă că îi este silă și de cel în cauză și de sine însuși și de „problema” ce o aveau de rezolvat.

- Ia te uită! Tot mai zăbovești pe-aici? Phi! Dar, ia zi, cum a fost treaba?

Astfel începea discuția, dar niciodată nu se putea ști ce întorsătură va lua. Uneori putea să fie un interogatoriu îndelungat care se solda cu obținerea tuturor informațiilor necesare, cu amenințări crunte ce puteau tot atât de bine să rămână vorbe goale, pe cât de ușor se puteau orice clipă transforma în realitate cumplită. Alteori puteau fi propuneri insistente, periculoase și irezistibile sau numai persiflări fără pic de milă, fără vreun rost ori fără vreun scop vizibil.

Iar în caz că vreun deținut, strâns cu ușa și ajuns la capătul puterilor, ar dori să scape măcar pe moment de teroarea lui Karaghioz și, plângând ori numai prefăcându-se că plânge, ar începe să se jure, căutând să-l convingă pe acesta de nevinovăția sa, Karaghioz putea să-și schimbe brusc atitudinea și să se lovească peste frunte cu palma:

- Și zici că n-ai nici o vină? Păi bine, măi omule, tocmai acuma mi-o spui! Pfi, pfi, phiii! Dacă ziceai și tu că ești vinovat, mai puteam să-ți dau drumul, că dintr-ăștia avem destui. Toți sunt vinovați. Dar avem nevoie tocmai de un nevinovat. Și din această cauză nu pot să-ți dau drumul. De n-ai fi zis-o chiar tu, s-ar mai fi putut face câte ceva. Dar așa trebuie să rămâi aici până nu aflu undeva un alt nevinovat să-l pun în locul tău. Stai, deci, locului și vezi-ți de treabă!

Plimbându-se mai departe prin Curte în compania câtorva gardieni, Karaghioz își continuă jocul - acum însă doar pentru a se distra -, strigă de răsunat tot în jur și nu mai știe să se oprească.

- Și să nu-ndrăznească să-mi mai spună careva că există vreun nevinovat pe-aici. Numai asta să nu mi se mai spună. Aici nu există nevinovați. Nimeni nu a ajuns aici din întâmplare. Odată ce a călcat pragul Curții, nu mai e nevinovat. Cu ceva tot a greșit, chiar de-ar fi fost și numai în vis. Ori poate maică-sa, până-l mai purta încă-n pântec, s-o fi gândit la ceva rău. Firește, fiecare zice că e nevinovat, dar în toți acești ani de când sunt aici nu s-a întâmplat o dată măcar ca cineva să fi fost adus încoace fără motiv sau fără vină. Dacă a ajuns aici - e vinovat, de ar fi măcar și să se fi atins numai de cel vinovat. Pfi! Este adevărat că multora le-am dat drumul, pe răspunderea mea ori că mi s-a poruncit. Dar vinovat era fiecare. Nu găsești om nevinovat aici. Tot atât de adevărat este că sunt mii de vinovați care n-au ajuns aici și nici nu vor ajunge vreodată: dac-ar fi să vină cu toții încoace, Curtea ar trebui să fie dintr-un țărnm în celălalt. Ți-i cunosc eu bine pe oameni, toți sunt vinovați, numai că nu oricui îi este dat să-și mănânce aici pâinea.

Puțin câte puțin, întreg monologul acesta, rostit în mers, devine tot mai vioi și mai înflăcărat pentru ca apoi să se transforme în urlete frenetice și injurii la adresa a tot ce există în Curte și în afara ei. Pe lângă ura aceasta și repulsia față de toate, mai răzbate din vocea lui, abia sesizabil, ceva ce aduce a amărăciune și părere de rău că lucrurile nu stau altfel.

Iar „nevinovatul“ acela știe de-acum că, din partea lui Karaghioz, poate sta liniștit săptămâni de-a rândul.

S-a nimerit cumva ca, la câteva săptămâni după această întâmplare, să vină un întreg grup de rubedenii sus-puse ale unui tânăr înstărit, care a fost arestat împreună cu gașca cu care s-a înhăitat, să-l roage pe Karaghioz să-l elibereze, întrucât este nevinovat. Acesta tresare dintr-odată, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, cade pe gânduri devenind serios, închide pe moment ochii, astfel încât fața i se alungește și-i schimbă expresia, se apleacă ușor în semn de respect în fața celor veniți să-l roage și întrecăbă cu o voce amabilă:

- Le-ați spus cumva și celor care l-au arestat că e nevinovat?

- Da, sigur că le-am spus, dar...

- Ei, vedeți, aici ați greșit. Pfi!, pfi!, pfi! Nu ați procedat bine. Tocmai acum s-au pus să-i aresteze pe cei fără vină și să-i elibereze pe cei vinovați. Astea-s noile dispoziții. Iar dacă voi înșivă le-ați declarat autorităților că nu e deloc vinovat, înseamnă că va trebui să rămână aici.

Oamenii privesc cu nedermerie fața lui liniștită, așteptând ca acesta să zâmbească și să le dea de înțeles că a glumit. Ei înșiși chiar încearcă să schițeze un zâmbet. Dar Karaghioz rămâne de neînduplecat în seriozitatea sa, rece și politic. Și astfel oamenii pleacă. Le mai trebuie destul timp pentru a-și reveni. Povestesc apoi și prietenilor despre cele întâmplate, se mai dau cu jalbe pe la cunoștințe influente, care dau neputincios din umeri și din mâini, ferm convinși că în Karaghioz s-a aciuit și vorbește de acolo nimeni altul decât dracul, ba chiar mai mulți laolaltă.

Dar poate că deja în ziua următoare, trecând prin Curte, Karaghioz îl va întâlni pe „vinovatul“ acela de dinainte și va continua dintr-odată discuția întreruptă cu trei săptămâni în urmă. Se va apropia brusc și se va holba la el de parcă ar fi gata să-l devoreze.

- Pfi! Ia zi, cât mai ai de gând să tot puți pe aici? De parcă n-ai fi destulă putoare și fără tine. Ia șterge-o tu imediat de aici, ai auzit? Strânge-ți boarfele și să nu te mai prind că-mi ieși în cale, de nu vrei să-ți ardă o mamă de bătaie.

Stupefiat pe moment, omul își revine repede în fire și o zbughește afară din Curte, lăsând cele câteva lucrșoare avute gardienilor și deținuților să se certe pentru ele.

Se nimerea uneori câte un deținut acuzat pentru furt sau delapidare, pentru viol, crimă ori pentru vreo vătămare corporală, cu care Karaghioz putea să se „joace“ ore în șir, fie glumind, fie urlând ori șușotind, fie făcând pe prostul, fie lăsând impresia de călău fiind ori de om bun la suflet și peste măsură de înțelegător; și le făcea pe toate cu aceeași sinceritate și dezinvoltură. Cu un astfel de deținut se lua uneori la trântă sau se îmbrățișa, îl lua la pumni ori îl mângâia, dar nu căpa niciodată prilejul să-i spună: „Recunoaște-ți vina, de nu vrei să dai de belea! Spune adevărul și salvează-ți viața, că altfel aici ți-or putrezi oasele. Hai, mărturiseste!“

Iar după ce-și atinge scopul, după ce obține mărturia și după ce primea informațiile despre complicii sau despre locul unde erau ascunși banii furați, își freca mulțumit palmele, ca unul care tocmai a isprăvit o treabă murdară și neplăcută, se debarasa dintr-odată de toate măștile devenite de-acum inutile și dădea curs procedurii uzuale. Însă nici atunci nu se întâmpla să-l uite și să-l abandoneze de tot pe cel ce-și recunoștea vina, dimpotrivă, îi găsea circumstanțe atenuante și-l ajuta prin depozitiile sale.

Era greu de înțeles jocul acesta al lui ciudat și fără de sfârșit, deoarece el, de fapt, părea că nu avea niciodată încredere în nimeni - nu numai în cei acuzați sau în martori, dar nici măcar în sine însuși - și de aceea avea nevoie de această mărturie care îi era singurul punct de sprijin oarecum mai de nădejde în strădanile lui de a menține măcar o idee de dreptate și o oarecare ordine în lumea asta, în care toți sunt vinovați și demni de pedeapsă. Și de aceea căuta o astfel de mărturie, o vâna pur și simplu, căuta s-o smulgă de la individ cu eforturi exasperante, de parcă s-ar zbate pentru propria-i viață, ca și cum ar căuta să iasă învingător în veșnica-i răfuială cu viciul și cu delincvența, cu prefăcătorii și cu fărâdelegea.

Jocul era într-atâta de încâlcit și de perfid, încât părea de cele mai multe ori de prisos, fără

tâlce și chiar nedemn, dar în esență era lucid, bine chibzuit, și-și atingea întotdeauna scopul. Nu era niciodată la fel și nu avea nimic comun cu rutina, era de fiecare dată inedit și se plămădea parcă de la sine, astfel încât îi făcea până și pe cei mai versași și mai înrâiți locatari ai Curții Blestemate să se piardă cu firea. Și celor care de ani de zile lucrau alături de Karaghioz le era uneori greu să-l înțeleagă. Despre acest joc al lui circulau tot felul de povești prin Stambul - într-atâta-i păreau uneori apucăturile de inumane și de anormale, precum alteori, dimpotrivă, peste măsură de blajine, de pline de compasiune și considerație.

Toate acestea au făcut ca jalbele pe seama lui Karaghioz să fie numeroase și de toate felurile; s-a pus chiar și problema destituirii lui din această funcție; nu o dată a fost pus în discuție de către viziri în Divan. Până la urmă a rămas totul ca înainte. Cu toții știau că e un șef cu toane, ciudat și capricios, dar tot atât de bine știau cu toții că nu este ușor să găsești omul care să țină piept zi și noapte unei lumi întregi de hoți, vagabonzi și degenerați de toate soiurile, să-i mențină cât de cât în supunere. Așa se făcea că și pe mai departe Karaghioz își păstra funcția și conducea Curtea Blestemată după bunul său plac.

Toată lumea considera că asta-i cea mai firească soluție. Până și cei din Curtea Blestemată. Pentru deținuți, Karaghioz era veșnic obiect de discuție, de bătăie, de batjocură, de înjurătură, de dispreț, ba uneori chiar și prilej de răfuială (A o insulta cu orice ocazie pe fiica lui Karaghioz era un obicei de mult încetățenit în Curte). Urmăresc și caută cu toții, de parcă ar fi vrăjiți, să răstălmească fiecare pas al lui Karaghioz, fiecare privire, fiecare cuvânt; se tem de el și se străduiesc pe cât le stă în putință să-l evite. Însă tot ei sunt și cei care vorbesc despre el cu o admirație ascunsă și sunt neobosiți în a povesti despre faptele lui de bravură, despre isprăvile lui nemaipomenite. S-au obișnuit cu Karaghioz, simțindu-l cumva de-al lor. Îl înjură, așa, într-o doară, cum mai înjură omul blestemat asta de viață de zi cu zi. Făcea și el parte din blestemul lor. Pătrușii de teama și de ură permanentă, s-au legat atât de strâns de el, încât altfel nu-și mai puteau imagina existența. Și-apoi, dacă tot trebuie să existe și această Curte Blestemată, cu un șef în fruntea ei, tot Karaghioz, așa cum este el, pare a fi cel mai potrivit. Metodele lui erau monstruoase, uneori chiar groaznice, dar lăsau întotdeauna loc pentru câte o surpriză, în sensul bun ori în cel rău al cuvântului, ele rămânând pentru deținuți o veșnică loterie și nesiguranță. De aceea îl suportă cu mai multă ușurință și pe el și închisoarea, sau măcar așa li se pare, căci tuturor le place jocul hazardului și cu toții încearcă să ignore starea de fapt apăsătoare și grea. Acea întreagă lume a viciului și a delincvenței din capitală îl considera pe Karaghioz ca pe unul de-al ei; îl făceau „porc“, „bestie și scorpie“, „javră și pui de cățea“, dar era al lor.

Într-o dimineață, în timp ce (...) bătrânul Kirkor - om obez și bolnav de astm -, ședea în curte pe băncuța ce se afla într-una din nișele zidului, a apărut pe neașteptate comandantul închisorii și s-a așezat lângă el, deși pe acea băncuță abia de era loc pentru o singură persoană. Fără să scoată o vorbă, Karaghioz s-a pus să-l înghesuie pe Kirkor, care și așa respira greu, tot mai mult în perete. După ce l-a strâns de tot la colț, i-a spus cu o voce înecată, dar înfiorătoare, fără nici o introducere:

- Ascultă, treaba este pe cât se poate de serioasă (este în joc averea sultanului!) și trebuie rezolvată de urgență, altfel vor plăți cu capul din cauza voastră, fără să fie vinovați, câțiva demnitari înalți. Tu, ca armean, ești viclean și ascuțit la minte, dar să știi că eu valorez cel puțin cât trei armeni laolaltă. Ia hai, atunci, să căutam noi patru o ieșire din această situație înecată și foarte periculoasă. Cei câțiva pungași prinși sunt oameni de nimic. De la ei nu se va putea recupera paguba. O vor plăti cu capul. Voi însă sunteți tăinuitorii. Ați cumpărat ce-a fost furat pe un preț de nimic. Încă mai puteți să ieșiți basma curată și să scăpați cu viață. Știu că nu tu ești vinovatul, ci unul dintre ai tăi. Dar atâta timp cât nu se găsește tot ce s-a furat și nu se înapoiază în vistieria sultanului, tu

ești cel vinovat. Așa că hai s-o rezolvăm și pe-asta, că de nu - ți-o jur pe ce am mai sfânt - te vor supune la torturi și nu va mai rămâne pe tine carne mai multă decât este pe un băiețel de zece ani.

De înghesuit cum era, bătrânul armean nu reușea să scoată nici măcar o vorbă. Iar Karaghioz continua să-i vorbească în șoaptă. Mai întâi a pomenit de o sumă enormă pe care familia acestuia trebuia să o plătească statului. La auzul acestor cifre, negustorului i s-a făcut verde în fața ochilor și a început să horcăie. Karaghioz însă îl înghesuia tot mai mult în perete.

- Ei, dar lasă, lasă! Dauna este cu siguranță mare, dacă nu cumva este și mai mult de atâta, iar asta este cam un sfert din totalul bunurilor voastre mobiliare. Și cum voi, de obicei, bunurile nu le declarați în întregime, ci de vreo patru ori mai puțin decât sunt ele în realitate, nu este de fapt decât a șaisprezecea parte. Ascultă-mă și înapoiază suma respectivă. Așa s-ar mai putea aplana cumva treburile. Iar dacă nu-i înapoiezi ...

Karaghioz i-a expus apoi negustorului, ce-l asculta cu ochii închiși și cu sufletul la gură, tot planul său diabolic.

Prin casele lor au apărut în ultimele zile două cazuri de boală. Se bănuiește că ar putea fi vorba de ciumă. E suficient să dea sfârșit în țară pentru ca toți, de la mic la mare, să fie internați în spitalul armenesc al ciumaților. Iar acolo cel puțin jumătate din ei ar putea să se îmbolnăvească cu adevărat și să moară. Între timp se vor găsi desigur oameni, străini sau chiar dintre servitorii lor, care să dea năvală în casele și prăvăliile lor părăsite, să fure și ceea ce a rămas la vedere și ceea ce este ascuns. Apoi va urma tot ceea ce, de regulă, se întâmplă cu cei ciumați, cu casele și cu averea lor.

Și zicându-i asta, îl înghesuia și mai mult în perete pe armeanul aproape leșinat, care încerca și el să scoată o vorbă, gâfăia și-și dădea ochii peste cap, cerând un pic de răgaz și de loc, ca să poată să se mai gândească, să se mai consulte cu ai săi, însă Karaghioz nu se lăsa înduplecat, ci continua să-i repete în șoaptă că totul trebuie să se rezolve în această clipă, pe această băncuță.

Mulțimea aceea de deținuți care, după cum era obiceiul, atunci când apărea Karaghioz, s-a retras fic în celule, fie în cele mai îndepărtate unghere ale Curții, nu a putut să vadă sau să audă nimic din ceea ce s-a întâmplat. Se simțea că doar acolo, în acea nișă, are loc o răfuială cumplită a lui Karaghioz cu bătrânul Kirkor. După o lungă așteptare l-au văzut pe comandantul închisorii îndreptându-se spre biroul intendentului aflat deasupra porții și pe Kirkor care, clătănându-se și împiedicându-se de năucit ce era, a luat-o spre celulele în care erau ai lui. Dintr-acolo se auzeau o vreme certuri și vociferări - o încercare disperată și zadarnică a celor tineri de a se opune, iar apoi totul s-a liniștit dintr-odată. Bătrânul Kirkor, sprijinit de cei doi fii mai mari, s-a dus la comandantul închisorii să stabilească amănunțele despre modul cum va plăti.

În cursul următoarelor câteva zile, pe rând, au fost eliberați toți.

Săptămâni la rând s-a povestit prin toată Curtea despre împrejurările în care Karaghioz a reușit să stoarcă de la Kirkor enorma sumă de bani, s-au reluat amănunte care puteau fi cunoscute numai de cei doi și pe care deținuții fie că le aflau în mod miraculos, fie că le inventau și le înfloreau singuri.

Fra-Petar povestea adesea despre Karaghioz și o făcea întotdeauna cu un sentiment de amarăciune amestecată în repulsie, cu un fel de admirație ce nu ținea de el, cu uimire pe care nu o putea înțelege, dar și cu o dorință arzătoare de a crea cu ajutorul cuvintelor o imagine cât mai fidelă a acestui monstru, o imagine care să fie clară și pentru cel ce ascultă, ca să se poată și el minuna. Și revenea deseori asupra lui, fie și numai cu câte o vorbă ironică, de parcă ar fi simțit că încă nu a spus totul despre el. Dar tot atât de înflăcărat și de amănunțit povestea și despre viața Curții în întregul ei...

Traducere de
**J.D. Pachia și
Steva Perinaț**

literatura lumii

ion crețu

Booker inaugurează toamna literară

meditații
contemporane

Toamna literară debutează previzibil, în fiecare an, cu bătălia pentru marile premii literare, pe toate coordonatele geografice ale lumii. Dintre acestea, cel mai prestigios dintre ele, după Nobel, este Booker Man, deschis romancierilor din Commonwealth și Irlanda. De patru ani, sponsorizarea Premiului Booker a fost preluată de compania canadiană de investiții Man, ceea ce a adus un plus de atracție financiară - 50.000 de lire. Finaliștii se anunță la 8 septembrie, câștigătorul - la 10 octombrie. În acest răstimp se desfășoară o intensă campanie publicitară, se evaluează titlurile și șansele, *booker-ii* (sic!) încasează bani buni pe pariuri, vânzătorii vând pe rupte.

Dinamica premiului este cunoscută cititorilor fideli (!?), nu mai insistăm. Pentru ceilalți, precizăm că anul trecut marele câștigător a fost Alan Hollinghurst, cu romanul *gay The Line of Beauty*. Hrănindu-se din climatul de conservatorism instaurat în Marea Britanie de/sub Margaret Thatcher, romanul este văzut ca o parabolă a „creșterii, descreșterii și prăbușirii” lui Nick Guest, doctorand al universității Oxford, subtil *connaissanceur* de literatură, muzică și artă. Premiera o constituie, firește, „genul” (*gay*), care s-a impus, în 2004, pentru prima oară în cei 36 de ani de existență ai prestigiosului premiu. De menționat faptul că s-au pariat peste 100.000 de lire pe romanul lui Hollinghurst, în defavoarea favoritului publicului larg, *Cloud Atlas*, de David Mitchell.

Vanessa Thorpe de la „The Observer” face o sugestivă trecere în revistă a competitorilor, priviți exclusiv „din exterior”, prezentare de care vom beneficia și noi. „Asemenea unor tablete de ciocolată într-o cutie, toate titlurile sunt atrăgătoare,” susține autoarea, subliniind aportul publicitar substanțial pe care-l are designul copertei. Richard Eisermann, pe de altă parte, director al Consiliului director de *design & innovation* vede calitatea copertelor titlurilor intrate în finală ca pe un testament britanic al iubirii față de carte. Copertile constituie un constant nod al „discordiei” între autori, editori și difuzori, ni se spune, dar, pentru moment, până se va anunța câștigătorul Premiului Booker Man, elementul principal de atracție îl constituie coperta, de unde și atenția deosebită care i se acordă.

Anul acesta, potrivit cronicarei Sarah Crown, de la „The Guardian”, lista celor 17 finaliști este dominată de autori din categoria super grea. Ca o noutate, spre deosebire de alți ani, când selectau 20 și chiar 30 de autori pentru întrecerea finală, anul acesta judecătorii au limitat numărul competitorilor la 17. În principiu, tabloul nu prezintă surprize: alături de McEwan și de Kazuo Ishiguro, foști câștigători ai Booker-ului, se întâlnesc JM Coetzee, laureat al Premiului Nobel (2003) și dublu câștigător al Booker-ului, Salman Rushdie, al cărui roman *The Midnight Children* a întrunit, în 1981, sufragiile juriului... Dintre celelalte

celebrități, și nu dintre cele mai mici, se cuvin menționați Julian Barnes, Hilary Mantel și Smith. Acest *team* de competitori, a fost selectat dintr-un număr de 109 de intrări.

Profesorul John Sutherland, președintele juriului, a descris recolta de ficțiune asupra căreia s-a aplecat ca fiind pur și simplu excepțională, și consideră labelul celor intrați în finală drept unul dintre cele mai puternice de când a fost fondat Premiul Booker. Sub bagheta lui Sutherland își vor exercita judecata critică Lindsay Duguid, editorul pentru proză de la *Times Literary Supplement*, Rick Gekoski, autor și anticar, romanciera Josephine Hart și David Sexton, editor literar al publicației *Evening Standard*, altfel spus o mână de specialiști chemați să-l desemneze pe scriitorul anului, proces nici foarte simplu, nici lipsit de riscuri. De menționat că oamenii din industria cărții își concentrează tot mai mult atenția zilele astea nu atât asupra întrebării „ar trebui oamenii să citească romane?” ci asupra priorității „ce ar trebui să citesc mai întâi?”

Acceași Vanessa Thorpe se oprește în „The Observer” asupra celui mai bine situat scriitor în vederile pariurilor britanici, cu 4-1, respectiv Julian Barnes (unul dintre preferații mei, în paranteză fie spus), cu *Arthur & George*, povestea lui Conan Doyle, creatorul lui Sherlock Holmes. De altfel, Barnes mai întrunește simpatiile mele și pentru motivul că, scriitor de limbă engleză fiind, a făcut studii de franceză (este *Commandeur de L'Ordre des Arts!*) - ceea

ce adaugă o notă aparte texturii stilistice a prozei sale. Ca și în cazul lui Paul Auster, de altfel, ceea ce face ca atât unul, cât și celălalt să se bucure chiar de mai multă popularitate pe continentul european decât la ei acasă.

O primă reacție din partea lui Barnes la febra premiului este că Booker-ul este o „fiară incontrollabilă” și că toată publicitatea care se face în jurul lui este ridicolă. Barnes a mai intrat de două ori în „malaxorul” premiului Booker, prima oară cu *Flaubert's Parrot* (1984), a doua oară, în 1998, cu *England, England*, când preferințele juriului s-au îndreptat spre romanul lui McEwan *Amsterdam*. Nu o dată, Barnes s-a pronunțat în favoarea „pericolelor pe care le prezintă engleza rezervat stereotipă riscurilor modei pentru autorevelare.” Există o tradiție a reticentei emoționale englezești care poate foarte ușor să cadă în inexpressivitate și frigiditate, susține Barnes, și ea este preferabilă „oprahficării” emoțiilor, fenomen tot mai pregnant. Cărțile lui Barnes sunt adesea numite „deștepte”, dar Barnes însuși, ca scriitor, îl face pe cititor să simtă deștept, oarecum ca Henry James în zilele lui bune.

S-ar părea că Julian Barnes a reușit să se țină departe de gura târgului, dar lucrurile nu stau tocmai așa, fiindcă viața alături de soția lui, agent literar de notorietate, nu l-a scutit de cutumure mediatiche. Suficient să menționăm, *en passant*, accidentul de parcurs, înregistrat în 1995, care l-a adus în conflict cu nimeni altul decât cu prietenul sau Martin Amis, atunci când acesta și-a luat „caii” de la scuderia soției lui Barnes și a trecut strada la concurență. Dar cum spune proverbul, *in every life some rain must fall...*

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Joseph von Eichendorff (1788 - 1857)

Floarea albastră

Caut floarea albastră,
Caut, n-o aflu deloc,
Visez că-n floarea asta
Stă bunul meu noroc.
Colind cu harfa-n mână
Ținuturi, cetăți, ponoare,
Aiurea în colindu-mi
Să văd albastra floare.
Demult în rătăcire
Am tot crezut, sperat,
Dar eu, ah, nicăire
De-albastra floare n-am dat.

Singurul conservator

la nesfârșit - dar niciodată în gol, neîntrebat, „de pe munte“. neadresat, neconvivial, „transcendent“ - despre umanitatea de substanță *sensibil divină* - adevărat spinozism în ortodoxie -, Alexandru Paleologu se manifesta ca un mare *peisagist* al naturii umane. Un moralist colorist (nu există, omeneste, ontologic vorbind, *ne-culoare*, lipsă de colorație, nonvariație de accent și de „tușă“: neatingere, nemarcare) al divinului iradiant în materia vie prin gândire și simțire.

Spre deosebire de toți gânditorii noștri cu ifose, simpli ideologi neajunși, Paleologu, iubind sufletul, aprecia *senzația*, materia goethian luminată: nu există decât omul, dar acesta e infinit, iar *trecherile* morale și intelectuale nu sunt rupturi, prăpăstii, abisuri, ci artă pură - „alchimie a existenței“.

Boier urban.

Fuma Mărășești fără filtru.

Nu l-am auzit vociferând niciodată.

Alexandru Paleologu a vorbit cel mai complet, cel mai sensibil, dintre toți românii cu darul profesionalizat al vorbirii pe care i-am cunoscut, despre *femeie*, despre miracolul feminin: femeia ca mesager neretras, persistent, adevărată „cărțiță“ a lui Dumnezeu, ca sol continuu al șansei grațios oferite care nu părăsește „masculin“ (copil neotenic) lumea sensibilă, ci trudește firească, drept, demn, verticalitate unduitoare și cosmic șoptitoare, s-o (re)sensibilizeze, dându-i deschidere, reoferindu-i maternitate. Femeia ca zare întrupată. Și aici domnea, pentru Alexandru Paleologu, picturalul moral (nu, din fericire, imaginea), peisajul uman ca deschidere a ochilor către divinitatea care se poate deschide, mut, care poate clipi la tot pasul, din fitecine, dar mai ales de unde nu te-ai aștepta, relațional, social, mai ales din *femeie*: lumină dojenitoare, ortopedie morală implicită, întotdeauna blândă și inclusivă. Femeia, prin tabloul privirii ei (chiar inoculare) și prin peisajul moral pe care-l creează, aură materială, este singura casă a omului, singurul său mediu de viață.

De aceea îi iubea Paleologu pe poeți și pe marii romancierii, pe artiști.

Dar cu cine, până la urmă, nu se putea înțelege, nu vorbea Paleologu? Cu falșii, cu scremușii, cu umflații, cu cei neluminați, nepurtați de lumina divină, stătători în calea ei. Cu *proștii*, față de care nu avea milă. Pentru Alexandru Paleologu, prostia era păcatul germinal capital. Paleologu a fost cel mai consistent și mai drastic diagnostician și moralist român, și cel mai mare executor al *prostiei* - ca lipsă de iluminare firească. Proștii sunt orbii, orbiții, nevăzătorii, închișii, blocații - cei care rup peisajul lumii, care întrerup continuum-ul ființei, degradând *degradé*-ul infinitului moral singularizant al umanității.

Alexandru Paleologu - cuvântul, nu întâmplător, a revenit de mai multe ori în rândurile de până acum - a avut *grație*. Grație, nu har. Repet: grație. Spun și insist: *grație*, nu har. Căci, stilistic, existențial, social, *harul* este, la noi, o afectare, o închipuire, un kitsch. O nălucire. O gonflare. O exprimare arogantă a ființei. Iar ceea ce ne lipsește acum cel mai

mult, până la desăvârșire, e tocmai *grația* existențial-civilă, urbanitatea artistică, *stilistica existenței*. Adică exact ceea ce întrupa, repet, *civic*, Alexandru Paleologu, iar acum dispăre o dată cu el.

Suntem plini de *dandy*, toți vrem să fim trendy-dandy. Dar nici un artist!

Îl omagiem pe Alexandru Paleologu ca ultim reprezentant (odios, jignitor cuvânt) al *aristocrației* române, într-un context dominat până la sufocare de o „aristocratizare“ neorganică (dar organizată) artificială, forțată, de grup, exclusivistă și eminentemente lipsită de *artă*: *se-gregară*. Acolo unde cei care îl omagiază și i se pretind descendenți se screm penibil, cu grimase, Alexandru Paleologu dansa, se mișca firească.

Ceea ce întrupa Paleologu nu poate fi copiat. Căci ține nu atât de o categorie, de un general (fie el și genetic), cât, tocmai, de regimul *singularității*, cel atât de drag lui Paleologu însuși, și din care el își făcuse o adevărată *politică* de apreciere a semenilor.

Vedem în Alexandru Paleologu pe ultimul vlăstar *autentic* al unei lumi istorice dispărute, un *erou* al întrupării ei rezistente, sub diversele urgii ale vremurilor - și ne facem din modelul său un *deziderat*. Dar chiar și în lumea pierdută, ucisă în care unii dintre noi continuă să vadă singurul paradis social românesc, Alexandru Paleologu nu s-ar fi pierdut în turma vreunei *categorii*, oricât de restrânsă, și fie ea și a *excelenței*, ci ar fi fost tot o *raritate*. Paleologu s-ar fi remarcat ca individ, ca „alchimist al existenței“, și în lumea antebelică. Ar fi fost la fel de *natural original* chiar și în plin organicism social, în plin conservatorism românesc.

Din acest punct de vedere, Alexandru Paleologu nu are descendenți, nu poate fi imitat, nu poate fi înlocuit, iar doliul după el s-ar cuveni să nu-i facă suprema nedreptate, maxima mojiție de a-l plânge *categorial*, conform nevrozelor noastre maniacal depresive. În loc să-l redea posterității *individual*, conform unicității care a fost și în temelii căreia trăia și gândea, gustând din plin lumea, nu doar degustând-o din vârful buzelor, din vârful peniței.

Pentru mine, Alexandru Paleologu a fost - este - singurul nostru conservator autentic, de *rasă* și nu de *clasă*. Grația lui s-ar fi făcut remarcată și printre boierii trecuți, și trebuie remarcată cu atât mai mult printre *boierii recentți*, simple artefacte psihosociale.

La dispariția unui *artist al existenței-dimpună*, la fel de rar ca orice artist, să dovedim grația de a înceta, o clipă măcar, să mai purtăm doliu după noi înșine - ca nenăscuți.

L-am pierdut pe unul dintre puținii oameni armonici vii ai acestor vremuri, pe aceste meleaguri. Un om împlinit încă din viață, grație tocmai *artei* cu care a știut să-și trăiască lumea.

Am pierdut ceva ce n-am fost și dovedim că nu putem fi.

Bogdan Ghiu

Spre deosebire de toți gânditorii noștri titrați (cu excepția lui Mihai Șora, dar altfel) - cei pe care, în lipsă de altceva mai bun, de o identitate socială precisă, televiziunile noastre îi gratulează uneori, când aceștia ajung găfâind, dând cel mai adesea ochii peste cap, să se facă remarcați public, drept „filosofi“ -, lui Alexandru Paleologu, boier adevărat, adică nu făcut, îi plăcea să se „encanaiceze“ cu poezii. L-am cunoscut destul de bine, în această ipostază a sa, pe Alexandru Paleologu, înainte de 1990, la restaurantul Uniunii Scriitorilor (unde nu-i era greață să adaste, ba chiar venea zilnic, într-o anumită perioadă, „socializându-l“ pe Toader, pe atunci încă purtător de ghiozdan și de uniformă școlară) și, în general, pe Calea Victoriei, unde, vara, șinuta sa degajată, *dar la zi*, benefic

in memoriam

imitabilă, în jeanși și sandale romane, sfîntea civic și estetic (combinație rarissimă, tot mai improbabilă astăzi) locul, mediul.

L-am cunoscut pe Alexandru Paleologu la aceeași masă cu Virgil Mazilescu și Dan Arsenie. Și cu Stelian Tănase. Și cu Ioana Crăciunescu. Vorbind despre femeie, despre iubire și despre *suflet*, când la noi se perora, printre intelectuali, despre spirit și „maladiile“ - despre spiritul ca maladie, de fapt, ca „boală de piele“, cum ar spune Nietzsche (când te scarpini prea mult, și în același loc, sperând în van să-ți erogenizezi, cât de cât, făptura, adică s-o deschizi, s-o străpungi).

Alexandru Paleologu nu *predica* niciodată. Povestea, explica, documenta: comunica social. Și *râdea* extraordinar, cuprinzător, inclusiv, nesegregar.

Apoi, imediat după 1990, la Paris. Povestind în continuare despre micimi, micșorări, umflări și sublimul *uman*. Despre clipe de „grație ale existenței de zi cu zi: tolstoian. Despre grația nu atât pogorâtă peste existența nemernic(it)ă obișnuită, fluentă, cât produsă imanent de aceasta, prin toate actele și respirările ei: cerul nu „văzut prin lentilă“, ci așa cum se poate naște el numai *între* oameni, divinul pe care oamenii „comuni“ și-l pot crea și oferi unii altora în comun (și chiar în comunism).

Marea lecție a lui Alexandru Paleologu a fost aceea a *neafectării*. Adică a *nerupturii* (sociale, metafizice, culturale etc.) între oameni, a unei comunicări deschise a întregii umanități în faptul însuși al viețuirii.

Aici, pentru Alexandru Paleologu domnea imperiul infinit al *nuanțelor decisive* tocmai prin unicitatea, prin singularitatea lor. Vorbind

Dramaturgi străini contemporani

alina boboc

Hotelul Majestic păstrează consecvent tradiția pieselor radiofonice în matinele zilei de luni. Așa s-a întâmplat și pe 25 iulie, când a fost prezentat proiectul **Dramaturgi străini contemporani**, conceput și coordonat de producătorul Crenguța Manea, nume familiar ascultătorilor de teatru radiofonic. În prezența directorului onorific, Cătălina Buzoianu și a redactorului-șef, Atila Vizauer, dar și a altor oameni de teatru (actori, regizori, cronicari), Crenguța Manea a vorbit despre ceea ce și-a propus în acest proiect, al cărui început datează în 2003 și care cuprinde până acum șase piese, deja difuzate de postul **Radio România Actualități**, la care se vor adăuga în curând altele.

Enumerarea lor este utilă pentru crearea unei viziuni de ansamblu asupra acestui demers cultural: **Anatol** de Arthur Schnitzler (regia artistică: Ada Lupu, data premierei: 18.05. 2003), **Filantropul** de Hans Magnus Enzensberger (regia: Mihai Lungeanu, data premierei: 20.11. 2003), **Domnișoara din Tacna** de Mario Vargas Llosa (regia: Cristian Munteanu, data premierei: 16.08.2004), **Ecaterina cea Mare** de George Bernard Shaw (regia: Cezarina Udrescu, data premierei: 31.01.2005; este și cel mai convingător spectacol), **Portretul Dorei** de Hélène Cixous (regia: Anca-Maria Colțcanu, data premierei: 18.

04. 2005) și **Rătăcirile Marelui Macabru** de Michel de Ghelderode (regia: Ilinca Stîhi, data premierei: 25. 07. 2005). Apoi, se află în pregătire: **Toată această cădere** de Samuel Beckett (regia: Tompa Gabor), **Pe urmele lui Mussolini** de Jim Euclid (regia: Ilinca Stîhi) și **Așteptându-l pe Godot** de Samuel Beckett (regia: Gavriil Pinte).

Distribuțiile pieselor conțin nume importante, din care menționăm numai câteva, la întâmplare: Alexandru Repan, Ruxandra Sireteanu, Irina Movilă, Stela Popescu, Mircea Albulescu, Rodica Tapalagă, Jeanine Stavarache, Delia Nartea, Alexandru Georgescu, Sanda Toma, Ștefan Iordache, Victor Rebengiuc. Dan Condurache, Emilia Popescu; unii actori joacă în două piese: Virgil Ogășanu, Mihai Dinvale, Rodica Mandache, Pavel Bartoș, Mihai Bisericanu, sau chiar în trei: Dan Aștilean. Este îmbucurător faptul că actori consacrați acordă timp și atenție teatrului radiofonic, reușind niște roluri foarte bune, ceea ce arată că performanța este posibilă și la radio. De asemenea, regizorii pieselor enumerate mai sus sunt de apreciat, între altele, și pentru încrederea acordată unor actori foarte tineri, fără prea multă experiență, dar talentați și interesanți, ca Adina Andrei sau Marius Chivu, deosebit de expresivi și pe scândură, și la radio, ori Zoltan-Octavian Butuc, dotat cu un timbru vocal special.

Este vizibilă, în cadrul acestui proiect, preocuparea producătorului pentru selectarea dramaturgilor jucați, nume cu rezonanță, care să

acopere o zonă culturală cât mai întinsă și în același timp diversă ca ofertă. Fără intenția explicită de culturalizare a ascultătorului contemporan, acest demers răspunde unei necesități intelectuale și el ar trebui extins la un număr mai mare de piese (unele ar putea fi semnate și de nume mai puțin sonore pentru români, ar fi chiar interesant), pentru că 6 spectacole pe parcursul a două stagii coagulează destul de greu o imagine de ansamblu asupra acestui proiect; ar fi posibilă și binevenită

thalia

o ordonare a autorilor după un criteriu, chiar formal (alfabetic, cronologic, al apartenenței la o zonă culturală, al stilului dramatic etc.). Această sistematizare, care ar trebui să includă și o programare a difuzării pe post mai regularizată pe o perioadă determinată măcar secvențial, ar duce la un act cultural coerent și consistent, menit să transforme ascultătorul întâmplător într-unul fidel. Nu ar fi lipsită de interes o scurtă prezentare a dramaturgului și a piesei, pentru o mai bună conectare a publicului la niște coordonate spațio-temporale. De asemenea, promovarea acestui proiect ar trebui să fie mult mai insistentă, printr-o publicitate mai bună, atât timp cât calitatea spectacolelor atinge un nivel ridicat de pretenții. După prezentarea proiectului, a urmat audiția piesei **Rătăcirile Marelui Macabru**, despre care vom vorbi pe larg în cronică următoare. Discuții ce au venit după audiție au evidențiat interesul participanților pentru un asemenea demers teatral, vizibil impresionat de tot ceea ce se întâmplase în barul Hotelului Majestic, care a întreținut o atmosferă relaxantă, ca de obicei, pe parcursul celor două ore de găzduire.

Anul internațional „George Enescu” înregistrează un maxim prin declanșarea manifestărilor artistice din cadrul Festivalului (și Concursului) ajuns deja la cea de a XVII-a ediție. Îndelungata mediatizare încredințată unor specialiști în domeniu a familiarizat consumatorul de artă cu detalii privitoare la programe (muzică simfonică, de cameră, operă, aparținând atât creației universale, cât și celei românești - printr-o secțiune destinată special celei contemporane - balet, jazz), cât și la interpreți (orchestre, cvartete, soliști, ansambluri de balet sau dans modern).

Mai puțin cunoscut este faptul că în acest an se lansează cea mai mare „producție de muzicologie, care a debutat la Muzeul „George Enescu” prin lansarea a șase mici volume de literatură enesciană destinată viorii, scoasă din «Iada de zestre» a muzeului, acțiune desfășurată printr-o excelentă colaborare cu Institutul Cultural Român, care, iată, devine astfel o a doua editură muzicală românească. Această

Festivalul Enescu

corina bura

Pugnani, Kreisler ș.a) pianist, dirijor și compozitor; s-a emis o medalie comemorativă foarte frumoasă confecționată din argint masiv și o variantă mai mică din metal de orfevrărie. Două volume sub îngrijirea compozitoarei Laura Manolache vor „vorbi” despre interviurile pe care Enescu le-a dat în țară și trei DVD-uri (unul cu **Oedip**) completează, alături de un Simpozion internațional, „rostirea” închinată celui mai mare compozitor sau mai bine spus celei mai complexe întrupări a artei sonore românești. În paralel vor avea loc, înainte de concertele de la Atheneu, Sala Mare a Palatului (cu o acustică mult îmbunătățită) sau Radio, lansări de carte și CD-uri legate de același eveniment, lansări care vin cu agresivitate pozitivă să ne determine a înțelege că Enescu este o responsabilitate națională a tuturor și că rareori a fost „exportat” așa cum s-ar fi convenit.

Deschiderea a fost încredințată Filarmonicii bucureștene sub bagheta lui Horia Andreescu, ansamblu care stăpânește perfect repertoriul enescian, evitându-se astfel unele momente delicate care au existat la edițiile precedente. **Triplul concert pentru vioară, violoncel și pian** de Beethoven readuce pe Dmitri Sitkovetski (aplaudat acum doi ani pentru integrala **Sonatelor pentru vioară și pian** de același compozitor), pe pianista Brigitte Engerer și pe fabulosul Alexander Rudin, violoncelist și pianist în același timp, deținătorul unui prim premiu la o vârstă foarte tânără la prestigiosul concurs „J.S. Bach” de la Leipzig (1976).

Pentru **Oedip** s-a găsit în sfârșit o formulă

optimă, păstrându-se regia decorurile ultimei ediții și colaborarea cu Esa Ruutunnen - prezent în 2001, care interpretează rolul titular la Opera din Berlin și din Viena), precum și a lui Ștefan Ignat, deja maturizat pe rol.

Președintele de onoare Ioan Holender s-a implicat în alcătuirea acestui complex program, lărgind întrucâtva aria prin cooptarea unui renumit ansamblu latino, „La Argentina-Tango”, dar mai ales prin aceea a Teatrului de Balet „Eifman” din Sankt Petersburg, cu **Giselle rouge** și **Don Giovanni și Molière**. Marele inconvenient l-a constituit o imposibilă alegere între acesta și concertele susținute de Kirov Symphony Orchestra, cu două magnifice programe conduse de Valeri Goujev.

Primele zile ale Festivalului au stat sub semnul unei excepționale calități, dacă ne gândim și la secțiunea „by night” de la Atheneul Român, cu integrala **Suitelor pentru orchestră** și a **Concertelor brandenburgice** de J.S. Bach, în interpretarea formației „King's Consort”. Ca și la celelalte ediții, sala s-a dovedit neîncăpătoare, ceea ce impune, totuși, inițierea unui proiect pentru o sală modernă de concerte, în jur de 2500 de locuri, deoarece, așa după cum s-a exprimat Ioan Holender la ultima conferință de presă, „arta, cultura în general este un aliment spiritual nu mai puțin important decât cel material”, chiar dacă România trece în acest moment printr-o perioadă mai puțin fastă.

muzica

restituire constituie finalizarea unui proiect căruii Sherban Lupu i s-a dedicat cu multă pasiune și competență, punând la dispoziția viitorilor interpreți lucrări care vor facilita abordarea operelor majore din creația „în caracter popular românesc”. În același spirit, Institutul Cultural a editat un volum cu caracter promoțional aparținând muzicologului Mihai Cosma, o explorare a vieții marelui compozitor, dublată de un CD cu selecțiuni din diverse opusuri. Se lansează o „cărmidă” Enescu, șapte CD-uri în care Orfeul Moldav este surprins în calitate de violonist (pe patru discuri Bach, Chausson, Beethoven - **Sonata Kreutzer**, Schumann - **Sonata a doua în re**, Haendel,

In lumea noastră, extenuată până la paroxism de convulsii politice și lupte pentru putere și bunuri materiale, a trecut aproape neobservată apariția unei cărți de poezie a cărei lectură convinge cititorul că se află în fața unui eveniment literar ale cărui urmări nu pot fi socotite, ci doar bănuite. Este vorba de cartea lui Mihai Bârdici, **Acum și pururea**. Prin tematică, dar și realizare, poemele lui Mihai Bârdici se așază în cea mai bună tradiție a poeziei religioase a lui Nichifor Crainic, Radu Gyr sau Vasile Voiculescu.

Poezia lui Mihai Bârdici este o formă de gândire și simțire profundă. Ne referim la forma de gândire în sensul în care limbajul, care structurează discursul poetic, se supune unei ordini, iar această ordine își are originea în intenționalitatea artistică a autorului care se unește creator cu adâncă sa sensibilitate. Această unire face posibilă apariția unei expresii poetice, aparent comună, ușor de memorat, ca aceea a

conexiunea semnelor

unor rugăciuni, în ritmul unor poezii populare, dar care are în spate o rețea de relații în care cuvintele își asumă identități nefolosite grație legăturilor pe care autorul le stabilește între ele. („*Mai greu decât muntele/ e timpul ce vine.// Mai grăbită decât pasărea-n amiază/ e inima mea.// Mai singur decât cuibul părăsit/ este sinele meu.// Mai aproape de minune/ e sufletul rugăciune.*“)

Cartea este un tot: începe cu motivul „*Lubi-Te-voi Doamne*” din psalmul 17.1 cu care începe catisma a treia și imnul din timpul Sfintei Liturghii și se încheie cu poezia de pe copertă în care autorul, torturat de cuvântul amăgitor, dorește tăcerea, dorește necuvântul cum ar fi spus **Nichita Stănescu**.

Dacă este adevărat că gândirea oricărui poet este comandată de ceea ce se numește stare poetică, atunci gândirea poetică a lui Mihai Bârdici se poate descrie ca un nivel de conștiință în care se pierde noțiunea cotidiană a eu-ului pentru a se confunda într-o luciditate colectivă, surprinzătoare, care dă fiecărui cuvânt noi puteri. În acest stadiu gândirea capătă un ritm propriu,

Poeticul religios

Mariana Ploae-Hanganu

diferit de acela care susține raționamentul tipic și sensul comun. Fiecare cuvânt care compune un poem este insubstituibil, necesar și vital. Comunicarea artistică, dar și cea religioasă, se concentrează în cuvinte care structurează mesajul într-o așa măsură încât cititorul, înaintând progresiv în lectura poeziilor rămâne „prins” de incantația cuvintelor care, parcă, determină trecerea la poezia următoare. („*Infrigurat, genunchiul iar se frânge/ Și spre țărână fruntea ni se duce.// Să simți Harul cel stropit cu Sânge/ Și Lacrima ce a iertat pe Cruce*“). Oricare din poezii rămâne vie în prelungirea versurilor ce o compun. Când ultimul vers este citit/spus poezia se închide în sine și ceea ce subzistă este impresia clară că te afli în fața unei revelații. Fugară câteodată, permanentă de cele mai multe ori. Poeziile din cartea lui Mihai Bârdici pot fi privite ca un singur și unic poem dinamic a cărui existență se concretizează în măsura în care cititorul culege fiecare cuvânt și-l adaugă următorului, în așa fel încât, terminând lectura, el are sentimentul de a fi parcurs ceva ce s-a construit gradat, dar care a trezit în cititor senzația de simultaneitate: toate simțirile deșteptate de lectura acestui poem total se unesc, se suprapun. Curgerea cuvintelor - fiecare cuvânt ocupând un loc unic în textul poetic - generează impresia că totul se întâmplă aici și acum, într-un fel extrem de puternic.

Cu toate acestea, fiecare poezie are propria sa identitate prin structura care o caracterizează; în același timp, fiecare poezie păstrează relațiile de complicitate și intenționalitate cu toate celelalte, nu atât prin realitatea asupra căreia se concentrează gândirea poetică, ci prin forma cum poemul spune, descrie această realitate exterioară sau interioară. Vocea poetului sună ca un ecou prelungit *ad infinitum* al actului său de enunțare.

Poezia lui Mihai Bârdici nu este doar poezie: este potențializarea sensibilității inteligente supusă unei tradiții care atestă o îndelungată moștenire de durere și speranță, de nădejde și de

dragoste care-i motivează existența și care se exprimă în cuvinte care dialoghează cu „ascunsul” din fiecare dintre noi: („*Mi se arată, Doamne, josnicia:/ Acum Te strig, acum Te părăsesc.// O boală grea mi-nțunecă hârta./ Cu aste vorbe seci îmbătrânesc.*“). Așa cum am mai spus, cartea începe cu o făgăduință („*Lubi-Te-voi, Doamne, în cuvinte*”) și se încheie cu dorința de a fi doar „*lacrimă-n tăcere*”. Cercul poetic se închide. Aparenta părere de rău face loc încrederii în posibilitatea unei cunoașteri mai profunde, dincolo de cuvinte. Textul poetic împlinește o ordine care există doar în momentul în care conștiința îmbracă forma imperioasă a expresiei scrise. Poeziile alcătuitoare consemnează fluxul poetic temporal care, în timpul lecturii, își recapătă puterii, amestecându-se în oceanul trăirilor și emoțiilor aceluia care-l citește. Poeziile lui Mihai Bârdici evidențiază, fără îndoială, propria realitate lăuntrică a autorului, deci o viziune particulară care însă se universalizează nu atât prin tematica fiecăreia dintre poezii, ci prin felul în care textul poetic, cuvintele au puterea de a apăsa pe butonul mecanismului care pune în mișcare un stadiu al conștiinței în care ființa abandonează linearitatea vieții cotidiene pentru a ceda spațiu unei altfel de cunoașteri.

O operă cu adevărat valoroasă are puterea de a conduce conștiința către depășirea limitelor ei până acolo unde este posibil să se atingă însăși misterul existenței. Ce-și poate dori mai mult un autor dacă nu faptul de a înțelege cum, prin mijloacele sale particulare, poate atinge hotarul unde ființa umană se dezvăluie în esența ei, cea care aspiră către divin și sacru?!

Juriul Uniunii Scriitorilor, întrunit în ziua de 5 septembrie 2005, a hotărât următoarele nominalizări pentru premiile USR pe anul 2004:

Proză

1. Mircea Cărtărescu, **De ce iubim femeile**, Humanitas
2. Gabriel Chifu, **Visul copilului care așește pe zăpadă...**, Polirom
3. Gheorghe Crăciun, **Pupa Russa**, Humanitas
4. Dan Lungu, **Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere**, Polirom
5. Octavian Paler, **Autoportret într-o oglindă spartă**, Albatros
6. Constantin Stan, **Gerda**, Ed. Cartea românească
7. Dumitru Țepeneag, **La Belle Roumaine**, Paralela 45

Poezie

1. Constanța Buzea, **Netrăitele**, Ed. Vinea
 2. Dumitru Chioaru, **Viața și opiniile profesorului Mouse**, Limes
 3. Liviu Georgescu, **Orologiul cu statui**, Dionis
 4. Letiția Ilea, **O persoană serioasă**, Limes
 5. Dumitru Mureșan, **În căutarea ființei**, USR
 6. Ioan Es. Pop - Vasilescu Lucian, **Confort 2 îmbunătățit**, USR
- Dramaturgie și teatologie**
1. Daniel Bănuțescu, **Cine a câștigat războiul mondial al religiiilor**, MLR
 2. Mircea Ghițulescu, **Cartea cu artiști. Teatrul românesc contemporan**, USR
 3. Radu Macrinici, **Această poveste nu va fi spusă niciodată**, Eikon
 4. Adrian Mihalache, **Verva Thalici**, Fundația Ideea Europeană

5. Marian Popescu, **Scenele teatrului românesc. De la cenzură la libertate**, Unitext

Literatură pentru copii și tineret

1. Val Butnaru, **Căruțul cu îngeri**
 2. Ioana Diaconescu, **Roni cel viteaz și prințesa cu ghete**, Vivaldi
 3. Iuliu Rațiu, **Rivalii lui Harry Potter**, USR
- Istorie, teorie și critică literară**
1. Adriana Babeți, **Dandysmul**, Polirom
 2. Barbu Cioculescu, **Matciu I. Caragiale. Receptarea operei**, Bibliotheca
 3. Dan Cristea, **Autorul și ficțiunile lui**, Cartea Românească

4. Mircea Iorgulescu, **Tangențiale**, ICR

5. Ion Simuț, **Reabilitarea ficțiunii**, ICR

6. Maria Ana Tupan, **Sensul sincronismului**, Cartea Românească

Eseuri, Jurnale, Memorii, Publicistică

1. Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, **O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H-R Patapievic**, Polirom
 2. Nicolae Gheran, Sertar, **evocări și documente**, ICR
 3. Andrei Oișteanu, **Mit și magie în cultura tradițională românească**, Polirom
 4. Horia-Roman Patapievic, **Ochii Beatricii...**, Humanitas
 5. Marta Petreu, **Conversații cu Anton Dumitriu...**, Universal Dalsi
- Traduceri din literatura universală în limba română**
1. Aurel Buiciuc, **Mihail Bulgakov, Scena moscovite**, Polirom
 2. Șerban Foarță, **Blazoanele anatomiei feminine. Poeți francezi din epoca Renașterii**
 3. Emanoil Marcu, **Milan Kundera: Lentoarea**, Humanitas

4. Sorin Mărculescu, **Miguel de Cervantes: Don Quijote, I-II**, Paralela 45

5. Horia-Florian Popescu, **Vladimir Nabokov, Ada sau ardoarea**, Polirom

6. Alexandru Vlad, **Graham Green: Puterea și gloria**, Polirom

Antologii, Dicționare, Ediții critice

1. Al. Condeescu, **Nichita Stănescu, Opera magna**, MLR

nominalizări

2. Ion Istrate, Ion Milca, Doina Modola, Augustin Pop, Mircea Popa, Aurel Sasu, Elena Stan, Valentin Țașcu, **Dicționarul cronologic al romanului românesc**, Editura Academiei

Debut

1. Ioana Bradca, **Băgău**, proză, Est
2. Ionuț Chiva, **69**, proză, Polirom
3. Constanța Ghițulescu, **În șalvari și cu ișlic**, eseu, Humanitas
4. Bogdan Perdivară, **O sută de kilometri de pivniță**, Polirom
5. Miruna Vlada, **Poeme extrauterine**, versuri, Paralela 45

Primim

În urma publicării nominalizărilor făcute de juriul USR pentru premiile anuale pe anul 2004, am primit un mesaj din partea scriitorului Gabriel Chifu, nominalizat la Secțiunea Proză, pentru romanul **Visul copilului care așește pe zăpadă fără să lase urme**, apărut la Editura Polirom, mesaj prin care mulțumește juriului și ne anunță hotărârea sa de a nu candida la premiile USR pe durata exercitării mandatului de Secretar al Uniunii Scriitorilor.

Dor fără sațiu

emil străinu

Et in Arcadia ego, spune un vechi dicton care îmi aduce aminte de începuturile încercărilor mele în ale literaturii, la cenaclul „Dor fără sațiu” de la Urziceni. Dar iată cum a fost...

În 1977 ia ființă cenaclul „Dor fără sațiu”, un merit deosebit avându-l regretatul Inuleț Bălan, alături de entuziaștii Gheorghe Dobre, Valentina Minea, Constantin David, Cornel Iliescu, Marian Ghițeanu. Catalizatorul acestei nașteri, poetul Inuleț Bălan, nota: „Eram o mână de copii abia unși ca absolvenți de liceu, implicit teribili, puțin cam neconformi în raport cu ceilalți, puțin cam dornici de-a îmbrățișa, dacă se putea, tot pământul, și mai mult visători, încât nici nu ajunseseam bine să constituim oficial grupul nostru (deci să purtăm un nume), că și vedeam seri încinse la temperatura spiritelor noastre, volume, reviste, opere rock, piese de teatru jucate în regie proprie de trupa cenaclului și, culmea, nici unul nu știa să cânte... Pe 13 august 1977, într-o sâmbătă seara la Casa orașenească de cultură, ne uram unul altuia vânt bun la pupa! Și dor fără sațiu pe viață! - moartea poetului Emil Botta fiind urmată, la scurtă vreme, de nașterea noastră“ (...)

...Emil Străinu - exploratorul „Universurilor paralele” - și-a făcut ucenicia la ședințele cenaclurilor din Urziceni” (din **Monografia municipiului Urziceni**, 1996, ediție îngrijită de Alexandru Buleandră, cuvânt înainte de Constantin Țoiu, pag. 220-221). Ar fi foarte multe lucruri interesante de povestit din acele

vremi, dar în economia rubicii de față am să mă refer la un fapt cel puțin insolit...

Unele din ședințele literare la care participam se încheiau uneori la câte o bere, moment ce avea o desfășurare deosebită. „Ritualul” consta în crearea unei mici boeme în jurul discuțiilor culturale stropite cu bere, umplându-se pahare și pentru cei absenți, indiferent de motiv, pe care implacabil le beam tot noi, împărțindu-le conținutul la plecare între cei prezenți.

După câțiva ani de la terminarea liceului, mai mulți foști cenacliști aflați la studii în diferite instituții de învățământ din București ne-am întâlnit întâmplător în Cișmigiu și am vrut să recreăm atmosfera întâlnirilor de altă dată.

Pentru că locul micului „remember” era ad-hoc stabilit, atunci nu am pus (conform vechiului obicei) decât două pahare în plus, unul pentru poetul Bălan Inuleț ce lipsea și altul pe care doream să-l dăm de pomană pentru sufletul poetului Mitu Silviu, care, deși foarte tânăr, decedase subit de curând în urma unui neașteptat atac cerebral. Obiceiul era să ciocnim cu toate paharele, chiar cu ale celor ce nu erau prezenți.

Atunci s-a întâmplat ceva straniu. Imediat după umplerea paharelor când am vrut să ciocnim; urându-ne câte și mai câte, în mod ciudat, paharul lui Inuleț Bălan ce era absent s-a crapat din senin de la fund în sus, împărțindu-se exact în două, parcă tăiat cu cuțitul, întreg conținutul scurgându-se jos. Depășind momentul de uimire, am dat paharul de pomană pentru Silviu unui amărât ce era prin zonă și am încheiat mica întâlnire văzându-ne fiecare de treburile sale, pentru că

în mod cu totul bizar, neașteptat și nemaîntâlnit „ne pierise cheful” să mai „combatem” pe moment în domeniul literar. Lucru de altfel la fel de straniu...

După câteva zile urma să aflăm că Inuleț Bălan, în urma unei grave crize depresive, avea să se sinucidă într-un moment ce coincidea ca timp cu întâlnirea noastră... Nu discutăm motivațiile gestului, dar a fost o pierdere pentru toți cei ce l-au cunoscut. Dar, de câte ori rememorăm amintirea sa, nu putem să nu ne aducem aminte și de incidentul insolit petrecut în Cișmigiu. Unul dintre cenacliști, ce are preocupări oculiste, a explicat că în ultimele clipe Inuleț se gândise la Cenaclu, care reprezenta viața lui, regretând că-l părăsește,

creația și paranormalul

dar Răul!? destinului îl chema dincolo, unde îl așteptau părinții și alți ascendenți ai săi ce terminaseră cu viața în același fel... și de care poate îl rodea un inegalabil dor fără sațiu... No comment!

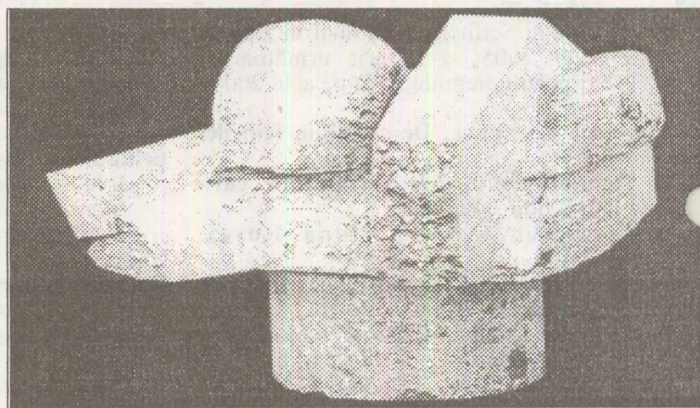
Din 1991, profesorul Anatol Pavloschi și Gheorghe Dobre inițiază împreună cu Nicolae Petrache, directorul Casei orașenești de cultură Urziceni, concursul de creație „Inuleț Bălan”, cu ediții anuale unde cei mai talentați tineri din întregul județ și nu numai se adună în fiecare toamnă, la Urziceni, pentru a perpetua acest „dor fără sațiu” al creației.

În 1994 se editează volumul **Ex libris** ce va deschide noilor veniți la altarul literaturii o nouă poartă a cenaclului: versurile lui Emil Botta, **Autoportretul** lui Inuleț Bălan, clipele profesorului Anatol Pavloschi, poemele lui Ion Văduva, Silviu Mitu, Marius Stan, Gheorghe Dobre, Constantin David, Marcela Marinică, Adrian Bucurescu, Colin Cristea, vor fi noi porți în universul literar al „Dorului fără sațiu”. Și azi sunt mulți cei ce se întâlnesc la cenaclu dintr-un **Dor fără sațiu**...

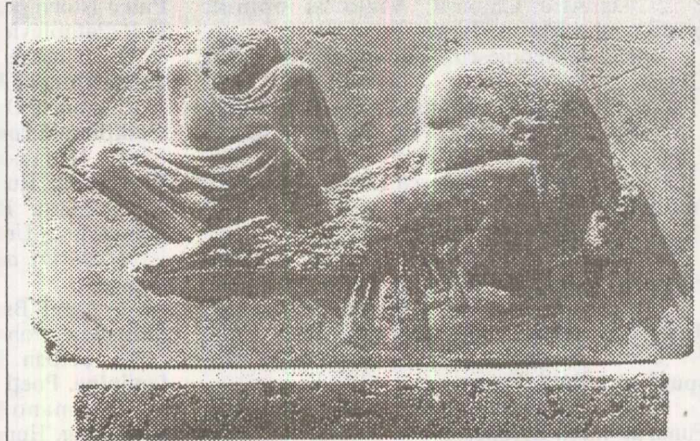
Icoanele constantine

Crochiul de tinerețe al artistului Constantine Cionca prefigura opera și destinul tranșante ale celui croit să-și decidă culoarea, lumina, linia, locul sub Soare. În anul explozivului decembrie, big-bang-ul Internetului spulbera efectul de perspectivă redesenând lumea. Nu din Turnu Severin, nici din România, nici din Europa pleacă C. Cionca, ci din 1990. Intuiția crono-topică îi plasticifică măiestria prin regenerarea viziunii și sensibilității. Salt în identitatea aceluiași ani, luni, săptămâni, zile și ore - din fusul istoric al României în cel al Americii - compoziția spațio-temporală trăită tușază toate mirările neștiute. În prim-plan, virtuale, imaginile și vocile amintirii; în fundalul computerului, hăul evidenței. Pe cât de recentă, pe atât de obscură, noima evenimentului în desfășurare îl așează de la bun început în planul de adâncime al celor îndepărtate. Ceea ce părea imposibil de limpezit în volbura întâmplărilor de demult, scapără în prim-planul maturizării. Smuls din țâțâni, spațiul sensibil își reconstituie compozițional geometria. Constantine Cionca clarifică digital intuiția plastică renaștătoare a cromaticii suprapuse, tehnica permițându-i prin transparențele distinctive reconsiderarea ființei. Iraționalist? Dacă mistica progresismului determinist nimicește în planul de adâncime detaliul ființei depărtate, „depășită istoric”, C. Cionca îi reintegrează icoana, recuperând ființei întregimea spațio-temporală. Fără desenatorul rupestri, suntem și mici, și puțini. Care cauză și care efect, când atâtea și atâtea se întâmplă, pentru că și altora și altcând s-au mai întâmplat?! Diferențiate, paletile articulate digital izbutesc tot atâtea galerii din câte lucrări împlinesc. Ritmurile și măsurile sonorizărilor compartimentează și orientează o lume despre ale cărei timp și istorie Constantine Cionca reușește să ne spună, în site-ul său ceea ce nu știm că știm.

Mihai Rogobete

Reproduceri după lucrări semnate de
Ion Măndrescu

Din partea Comitetului Director al U. S.

În ședința din 8 septembrie 2005, Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din România a luat în discuție numeroase aspecte curente ale activității acestei organizații. Printre ele s-a aflat și situația creată de apariția în revista „Viața Românească”, nr. 6-7 din 2005 a unui text cu caracter antisemit care a generat vii proteste și a determinat redactarea unui comunicat prin care conducerea Uniunii își exprima regretul față de publicarea acestuia.

Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din România a invitat redactorii revistei „Viața Românească” la o discuție pe această temă. Au răspuns invitației domnii Caius Traian Dragomir, redactor-șef, Vasile Andru și Petre Got, redactori. În consens cu opinia Comitetului Director, membrii redacției „Viața Românească” au

exprimat părerea lor de rău față de publicarea articolului aflat în discuție și și-au însușit conținutul și formularea comunicatului U.S.R. pe această temă. Direcția revistei „Viața Românească” a hotărât să publice în proximal număr al revistei comunicatul Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România și punctul de vedere propriu, ce exprimă aceeași atitudine față de apariția articolului. Comitetul Director al U.S.R. și redactorii revistei „Viața românească” au decis să facă tot posibilul ca asemenea incidente, ce pot constitui subiectul unor tensiuni și se plasează în afara legilor țării și normelor societății contemporane, să fie evitate pe viitor. Ambele părți țin să reamintească faptul că revista „Viața Românească” a fost în trecut și rămîne și azi promotoarea ideilor de toleranță etnică. Revista a manifestat constant o

atitudine de largă deschidere spre toate grupurile etnice, publicînd chiar și un număr special dedicat scriitorilor evrei din România.

Nici U.S.R., nici conducerea revistei „Viața Românească” nu doresc limitarea libertății de exprimare a opiniilor, ci doar încadrarea expunerii acestora în limitele unanim acceptate în lumea civilizată. Comitetul Director al U.S.R. atrage atenția opiniei publice că în comunicatul său conducerea U.S.R. nu a incriminat nici o persoană, nu a calomniat pe nimeni, ci doar a manifestat îngrijorarea firească față de apariția unui text care propagă idei antisemite într-un periodic aflat sub egida U.S.R. Redactorii revistei „Viața Românească” invitați la Comitetul Director, au exprimat adeziunea lor la acest punct de vedere.

Comitetul Director al U.S.R. a decis să îi retragă domnului Liviu Ioan Stoiciu, responsabil al numărului în care a apărut textul în discuție, calitatea de redactor-șef adjunct al revistei „Viața Românească”.

Concursul Voiculescu

În ziua de 19 noiembrie 2005, Fundația Academică „V. Voiculescu”, în colaborare cu Casa de Cultură a Sindicatelor din Buzău, organizează cea de-a VII-a ediție a Concursului Național de Creație Literară pentru elevi și studenți „V. Voiculescu - Arc de suflet peste timp”. Concursul se adresează tuturor elevilor și studenților din țară, care nu au debutat în volum individual. Manuscrisele, pentru secțiunile poezie și proză, dactilografiate în trei exemplare, însoțite de datele personale ale autorului (nume, prenume, adresă, telefon, anul nașterii, instituția de învățământ etc.) vor fi trimise pe adresa Casei

de Cultură a Sindicatelor Buzău, bulevardul N. Bălcescu nr. 38, cod 120278, până cel târziu la data de 25 octombrie 2005 (data poștei), cu mențiunea „pentru concurs”. Textele premiate vor fi publicate într-un volum dedicat actualei ediții.

Premierea câștigătorilor va avea loc în ziua de 19 noiembrie 2005, ora 10.00, în Sala mică a Casei de Cultură a Sindicatelor din Buzău. Juriul va fi alcătuit din membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

Se vor acorda premii din partea organizatorilor și a unor instituții județene de cultură. Manuscrisele nu se înapoiază.

Festivalul de la Sighetul Marmației

În perioada 13-15 octombrie 2005, Casa Municipală de cultură Sighetu Marmației, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu cultural Național Maramureș, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România organizează la Sighetu Marmației ediția a XXXII-a a Festivalului Internațional de Poezie și a XXVI-a ediția a Serilor „Nichita Stănescu” de la Desești.

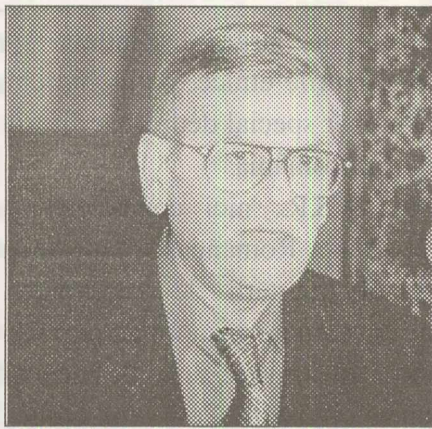
Ediția din acest an este onorată de prezența scriitorilor din Elveția și Ungaria.

În cadrul festivalului se vor acorda premii pentru următoarele concursuri de poezie: Concursul pentru volum de debut, Concursul pentru volum, Concursul pentru antologie de autor.

Lucrările, în 3 exemplare, publicate în perioada octombrie 2004-septembrie 2005, vor fi trimise pe adresa: Casa municipală de Cultură Sighetu Marmației (tel/fax: 0262-311581), str. Iuliu Maniu nr. 31, jud. Maramureș, până la data de 30 septembrie 2005 (data poștei).

Juriul, alcătuit din personalități ale culturii românești, va acorda un premiu pentru fiecare concurs, precum și Premiul „Nichita Stănescu” al Serilor de Poezie de la Desești.

Autorii propuși pentru premiere vor fi invitați să participe la manifestările festivalului.

Ioan Suciu

Mie mi se pare că, pentru un autor român, o problemă dificilă o constituie numele personajelor. Numele românesc nu au rezonanță în sine, de exemplu Ion, Gheorghe sau Cocoșilă nu sună la fel ca John, Rodrigo sau Cyrano. Într-o carte de Constantin Ţoiu, un personaj se numea Rânzei. Era un fel de informator, care tot timpul scria ceea ce făceau ceilalți. "Ce face Rânzei, scrie?!" spuneau colegii lui care ştiau despre ce e vorba, dar oricum ai da-o, personajul nu era în nici un fel caracterizat prin numele său, care suna ca un fel de Grivei. Sau la Nicolae Breban, Grobci. Tot un fel de Grivei. Cele care sună bine pot avea terminație grecească sau italiană: Ioanide, Pantazi, Cavadia sau Moruzzi. Îmi imaginez (aşa cum am mai spus) că autorii români de romane au probleme cu alegerea numelui personajelor lor. Oare există un corespondent în limba română a tânărului îndrăgostit Romeo? Care ar fi acela? Nelu? Costel?

Cehov, în sutele lui de schițe și nuvele, a folosit intens numele personajelor pentru a le caracteriza. Limba rusă are o bogăție de sensuri și trimiteri la diferite ocupații ale personajelor, ale caracterului, metehnelor sau a faptului că sunt legați de anumite locuri. Încă din primele două-trei fraze, Cehov îți aduce pe tavă câteva personaje cu nume sugestive, care fac cât o întreagă poveste. Astfel, într-o delicioasă scenă din schița *Gustarea*, Cehov, referindu-se la un moment dinaintea Învierii - mai era încă o perioadă de post de vreo oră, niște prieteni vin să-l ia (pe autor) la slujba de la biserică. Un prieten se numea Prekrasnovkusov, ceea ce ar însemna în traducere „Gust excelent”. Celălalt prieten, Drobiskulov, apucă la un moment dat cu o îndemănare nemaivăzută o bucașică de cârnaț, o făcu să alunece în batistă și, prefăcându-se că-și suflă nasul, o băgă pe furis în gură. Drobiskulov înseamnă „a sfărâma fălci”. În schița *La mareașaleasa nobilimii*, numele fostului mareșal din județ era Zavzeatov, ceea ce înseamnă „Înrăit”, mai apare și Hrumov (cel care clefăie) Potrașkov (potroace) și alții; fiind vorba de un parastas unde personajele apar deja caracterizate prin denumire încă de la începutul schiței, se înțelege clar că intențiile lor de a participa la manifestare nu era determinată de prilejul de bună pomenire a decedatului mareșal, ci în primul rând de a-și umfla burțile. Un personaj se numește „Dokukin” de la verbul *docuciat* (a plictisi), care se plânge într-o schiță că se plictisește atât de tare, că s-ar bucura și de venirea portărelului! În altă schiță, un doctor are numele de Koșelkov! Ceea ce înseamnă „pungă”! etc., etc.

Sărind la literatura americană, la Raymond

Nume de personaje literare

Carver, să zicem, se constată și la el (fiind un maestru al genului de proză scurtă), folosirea de nume diferite și foarte numeroase, dar de data aceasta Sam, Jim, sau Cliff nu dau nici un indiciu asupra caracterului personajului. Carver, un admirator și epigon - într-un fel - al stilului lui Cehov, nu are cum să folosească avantajul limbii ruse. Rușii au trei nume și nu de multe ori când cineva este anunțat că toaleta este liberă se apelează omul cu toate cele trei nume, din respect pentru grad și importanța sa. Și soarta, în momentele cele mai intime, i se adresează cel puțin cu două nume. Alexei Alexeevici, sau Andrei Andreievici, etc. Dar la americani, când spui Jack, nu poți să-ți faci nici cea mai mică idee despre un personaj numit astfel. Poți numai să te gândești la porecla lui Ion Cristoiu, eventual. Nemaipunând la socoteală frecvența lui Nick, devenit, datorită Internetului, *nick-name*, adică poreclă, nume tip, ceva impersonal, rapiditatea dezvoltării mijloacelor de comunicare impunând scurtime și până la urmă uniformizare.

transforma acel cec în bani lichizi. Sau se mai folosea biletul la ordin, prin care un datornic își plătea o datorie cuiva pe baza unei sume pe care o avea de primit el de la altcineva. Dar în perioada comunistă, cum să poți plăti ceva, cu un cec?! Păi un cec era un carnet de economii personal, pe care nu puteai sub nici o formă să-l înstrăinezi. Și la ce bancă să te duci cu un cec, când nu exista nici o bancă de operațiuni personale, respectiv una comercială, cum există acum și au fost în lume de sute de ani, când exista numai Banca Națională a României, care nu avea relații cu persoane fizice? Prețurile fixate de la centru pentru orice - și pentru biscuiți, interzicerea împrumuturilor și circulația extrem de greoaie a banilor, lipsa de concurență erau niște realități ale societății comuniste care lipseau din lucrările literare, nu se scria de așa ceva fiindcă nu existau și era de mirare că erau pomeniți banii, care oricum nu aveau cum să dispară încă. Spun încă, pentru că principiul „fiecăruia i se va da după nevoi” (adică în funcție de necesități), în funcție de

fonturi în fronturi

În ceea ce privește temele romanelor românești actuale, nu se poate spune că există vreun inconvenient cum era cel dinainte de 1989, când cărțile traduse în străinătate necesitau dicționar care să indice unui european ce era de exemplu un prim-secretar. Tot așa cum citeam noi în timpul comunismului în cărțile lui Camil Petrescu, Mihail Sebastian etc., despre cambii, case de amanet sau acțiuni la societăți și nu știam ce pot fi acelea. Cambia suna așa ceva cam ca un nume de pește, iar multă lume „bună” care nu știa ce înseamnă dădea din cap cu un zâmbet forțat, gândind că e ceva desigur de pe vremea capitalismului putred, poate vreun fel de cambulă. Prezenta tendință de intrare în Uniunea Europeană va duce la folosirea unui limbaj normal pentru anumite noțiuni, care, de altfel, erau aceleași de două mii de ani. Stabilirea liberă a unui preț de către un producător pe timpul comunismului era socotită speculă, deci infracțiune, și se pedepsea cu închisoarea. Faptul că în toată literatura din toată lumea nu se vorbea despre telefoane mobile deoarece acestea nu existau decât la sfârșitul secolului XX, iar în literatura Renașterii nu se pomenea de trenul cu aburi, deoarece toate acestea nu fuseseră descoperite, este normal. Dar în literatura română interbelică și în toate traducerile din lumea „capitalistă”, în perioada 1950 - 1990 se vorbea despre faptul că unele persoane (personaje), plătesc anumite servicii cu o hârtie de cec, cu care beneficiarul se ducea la o bancă și-și

munca sa presupunea dispariția banilor. Niște „imagini” a ceea ce s-ar fi putut întâmpla în cazul comunismului triumfător au apărut după 1990 când din lipsă de bani de salarii mulți muncitori au fost plătiți direct în produse ale întreprinderilor în care lucrau, adică în chiloți, salopete sau cizme de cauciuc, multe din acestea fiind inutile pentru ei, deoarece nu se puteau duce la teatru în astfel de echipamente pe de o parte, iar pe de alta, aveau destule stocuri acasă furate din timp peste gard.

Iar scriitorul în perioada respectivă trebuia să se înscrie în curentul realist pentru a reliefa viața societății. Nu avea ce face, eroii epocii socialiste trebuiau să respecte prețurile, să nu practice dobânzi la împrumuturi, să aibă o comportare demnă în societate și familie, să iubească femeile frunțate în producție, să respecte orânduirea și legile țării. Ca să nu mai vorbim de marele cârmaci.

Dar ce se întâmplă în prezent, când nu mai există nici o cenzură? Ca să nu mai vorbim de telefoanele mobile, de calculatoarele ultraperformante, de mașinile 4 x 4, de fel de fel de femei exotice și situații paradoxale (inclusiv sexuale), toate acestea de ce nu mai sunt „oglinzite în operele literare”, ca să se poată bucura tot cititorul liber de ele? Este foarte greu de explicat. Este adevărat că partea cu literatura preponderent pornografică s-a cam rezolvat (vezi Ioana Bradea, Ionuț Chiva, Claudia Golea etc.), dar unde este partea cu valoarea literară a cărților acestor autori?

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.